

SALA DE
LECTURĂ

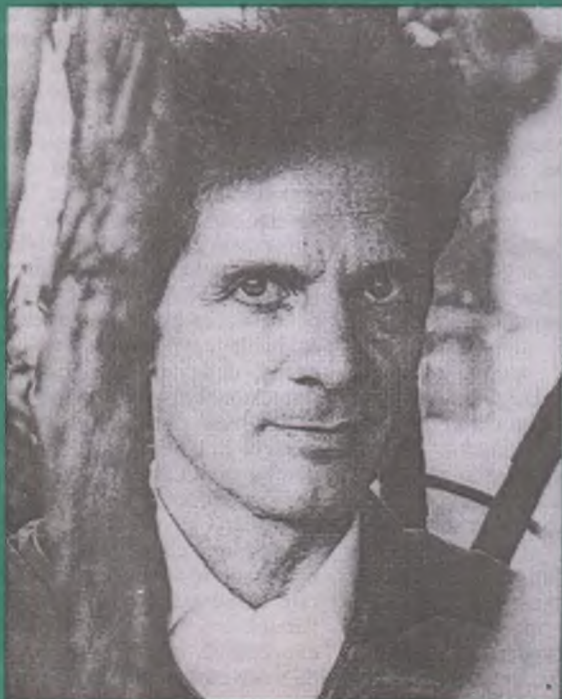
Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 10 (353), serie nouă. Miercuri 18 martie 1998. Preț: 2.000 lei

invazia cioburilor
de
OLGA DELIA MATEESCU

VINTILĂ HORIA
în
CORESPONDENȚE

un liric brazilian:
JOSÉ EDUARDO
MENDES CAMARGO

PANOUL CIURUIT (IX)

Adrian Păunescu nu rămâne doar în sfera opiniilor și a interpretărilor obișnuite, fiindcă el se crede ales (!), marcat (!) de destin să fabrice (ca orice manufacturier!) orientări, ba chiar și somații că, deh, aria lui de investigație e ilimitată. Nu are, ca orice artist autentic, îndoieli, anxietăți, ci numai certitudini. Nu pare să fi auzit de teoria relativității căci, înainte de toate, absolutizează, fără vreo tresărire: ... mă uit la Nicolae Manolescu, care se zbate de șapte, de opt ani, încearcă să distrugă scara de valori pe care el, Eugen Simion, Mihai Ungheanu și încă foarte puțini alții au făcut-o. Nu va reuși! I-am spus, e foarte greu să dărâmi ce-ai făcut, dragă Nicolae".

☆Suntem obligați să zăbovim asupra unor afirmații aruncate cu lopata în paginile unei reviste. Din câte știm noi, distinsul critic Nicolae Manolescu a renunțat la cronică literară și doar, arareori, mai comentează câte o carte. Intervențiile sale de-acum au alte conotații. Dar cum Adrian Păunescu e absorbit de politicianism și alte activități extraliterare, n-avea cum să observe ce se mai întâmplă prin literatura română contemporană. De altfel, lectura nu e punctul lui forte, ci zvonistica, instrucția pe spongi, cultura după ureche. ☆Apoi, scara de valori n-au ridicat-o nici criticul X, nici criticul Z., ci, dacă trebuie să fim fermi, scriitorii importanți, Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Cezar Baltag, Marin Sorescu, Marin Preda și mulți alții. Criticii au recunoscut-o, și au consolidat-o, i-au stabilit compoziția și durabilitatea, ca să împrumutăm și noi câte ceva din stilul băncanului. Despre Matei Călinescu, Mircea Martin, Laurențiu Ulici nu are nici un cuvânt de spus? Îl vâra în schemă (!) pe Mihai Ungheanu, în schimb. Ce scriitorii importanți a susținut și recuperat? Paul Anghel, Ion Lăncrănjan, Ion Gheorghe, Dinu Săraru, Valeriu Râpeanu și alții de aceeași condiție artistică. Pot fi aceștia repere culturale și morale? Noi nu dăm verdicte, anunțăm doar confuzia în care zace Adrian Păunescu. ☆Și mai e ceva. Oare poetul A.P. n-a auzit de revizuire, de revalorificări, de o altă perspectivă estetică asupra literelor române? Nu cumva Nicolae Manolescu și alți intelectuali de talia sa au dreptul (am spune chiar datorită) de a-și reconsidera punctele de vedere? De ce-i atât de sigur poetul odelor prezidențiale că Nicolae Manolescu nu va „reuși să dărâme” ce-a făcut? Judecând după afirmațiile slugii scorniceștene, cei naivi ar putea să-i dea dreptate. Dar când află ce preferințe are în privința autorilor basarabeni, îi descoperă opțiunile păguboase. Numai aceia care i-au cântat lui în strună dețin prim-planul: Grigore Vieru, Dumitru Matcovschi, Leonida Lari, Nicolae Dabija. Încă n-a auzit de Nicolae Popa, de Leo Butnaru, de Arcadie Suceveanu, de Galaicu Păun, de Vitalie Ciobanu. ☆Receptarea și acceptarea lui Adrian Păunescu trădează nu numai o desuetudine artistică, ci și cumetria pe care o cultivă cu proaste rezultate. A.P. a rămas la acea treaptă (joasă) a scării de valori și nu se întrevăd șanse să urce. Numai în vecinătatea congenerilor se simte în apele sale. Sau, ca să fim mai exacti, într-o stare de congenerinație.

Editori:

- Uniunea Scriitorilor din România
- Fundația Lucașăru
- Cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă și al Ministerului Culturii

Redacția:

Laurențiu Ulici (director)

Marius Tupan (redactor-șef)

Ioan Es. Pop (secretar general de redacție)

Ion Cucu (fotoreporter)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1,
telefon 659.67.60,
fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.
Număr de cont: 451030121163

Tehnoredactare computerizată:
FUNDAȚIA LUCAȘĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

ONOARE

de NICOLAE PRELIPCEANU

Cum noțiunea se scufundă tot mai sigur în „negura uitării”, cuvântul iese la suprafață și se aplică unde vrei și unde nu vrei. Nu mai e nici o onoare să fii ceea ce altădată era. Nu mai auzi spunându-se despre nimeni că ar fi „un om de onoare”. Nici oamenii de cuvânt nu mai au nici o căutare și nici o „onoare în ochii altora decât în ai lor înșiși și-a tot mai restrânsei caste pe care o constituie.

Cuvântul flutură pe toate gardurile. În Academia Română, un savant nu mai poate intra ca membru ordinar, corespondent sau plin, dacă nu s-a grăbit să o facă înainte de a împlini 70 de ani. (Tot astfel și SRL-urile care caută vânzători și vânzătoare pun condiții de vârstă, e drept și de aspect fizic, ceea ce, încă, în Academie nu se dișcută). În schimb, tot felul de persoane în vârstă pot deveni, pentru merite destul de vagi, membri „de onoare”. „De onoare” a devenit mai puțin decât „ordinar”. Nu e acesta decât un reflex al concepției răsturnate asupra meritului și a onoarei, pe care a impus-o comunismul. Iar noi, acum, trăim cu frenezile concluziile acelor vremi și idei. Academia, de pildă, are, din cauza barierei de vârstă, încă o academie, pe lista „de onoare”, și nu totdeauna, ba chiar destul de rar, lista membrilor ordinari, corespondenți și plini, e mai puțin stimabilă decât aceea a membrilor de onoare. Norocul celei de-a doua liste e că, în prea multe cazuri, academiicienii ordinari au fost aleși pe sprâncenă, dintre „apoliticii” devotați lui I. Iliescu și partidului său, astfel încât lista de onoare să pară mai... onorabilă.

Cu ani în urmă, cum ar spune Svejik, campionatul de fotbal al României era împărțit în următoarele categorii: A, B, C și campionatul județean. În aceste categorii se manevrau banii, nu neapărat în ordinea descrescătoare aparentă. Dar mai exista și o altă categorie, la București, și anume categoria „Onoare”. Aici, jucătorii erau într-adevăr amatori, aveau servicii non-fictive și jucau fotbal în timpul liber, ca să se distreze. Adică pentru onoare. Dar în ochii cui erau ei onorabili? În ochii familiei poate, și-a câtorva pierde-vară prezenți la meciurile lor. Adică erau o castă restrânsă de care nu ținea seama nimeni, toată lumea pamându-se de mării „amatori”, care câștigau bani grei din amatorismul lor, bunăoară la Dinamo.

Aruncând cuvântul „onoare” într-o zonă neluată în seamă de nimeni, el a fost pus la locul care i se cuvenea, conform concepției intime a partidului unic. Spun intime, deoarece altfel cuvântul era folosit până la epuizare și falfăia precum drapelul național, înfrățit cu cel sovietic, pe toate gardurile. Ca și azi, de altfel, minus drapelele roșii cu seceră și ciocan.

Așadar, Academia Română e ca un campionat de fotbal românesc: categoria membri plini, categoria membri corespondenți, categoria onoare. Ca și-n literatură, unii mai mari pretendenți decât alții la premiile Nobel, ori la alte forme ale consacării internaționale.

Când categoria onoare va fi cea dintâi, atunci, poate, vom trăi într-o lume cu fundul în jos. Deocamdată, lumea noastră e invers. Și nici nu e sigur că jos are vreun cap.

ÎMPRĂȘTIEREA POTĂRNICHELOR

de MARIUS TUPAN

C hiar dacă traversăm o perioadă dificilă, de pauperizări și crize politice, arta, în general, și literatura, în special, nu cunosc seismele observate în alte domenii. În orice vreme s-ar găsi, personalitățile sunt hărăzite să rămână repere morale și statuare, singurele care identifică un popor și asigură o legitimitate într-o istorie. Toate strigătele revoluționarilor de serviciu sunt false alarme, fiindcă deruta e în ei, ci nu în cugetul acelora care n-au abdicat niciodată de la principiile artistice. Urmărim cu sila dar, îndeosebi, cu amuzament reacțiile unor condeieri, pripășiți cândva în umbra plopului din Alexandria. A fost de ajuns ca acesta să fie alungat de la Cotroceni, ca adepții lui vremelnici să intre în grele cazne. Nu, nu s-au mântuit, fiindcă cine s-a uns cu miere nu răvnește catranul, nici nu și-a pus cenușă în cap, dimpotrivă caută mereu noi metode pentru a căpăta privilegii nemeritate. După ce au făcut, când era la modă, elogiul clasei țărănești și au lingușit, fără măsură, autorii dedicați acesteia, după ce au teoretizat apolitismul și au făcut lobby lui Ilici Iliescu, acum i-a cuprins amnezia și se declară simpatizanți (și continuatori) ai lui Mihalache sau Iuliu Maniu. Numai pentru a-și cârpi prestigiul ferfenițat. Jalnică paradă de memorie și memorii! Un astfel de oportunism nu poate fi trecut cu vederea. Și, se arată atât de nevinovați, că-ți vine să iei puful de pe

ei! Alții, care au mizat, când nu li mai permis slugărniciile, pe scară, continuă să arunce noroi în dreapta și-n stânga în speranța că, murdărindu-i pe alții, căneala lor va fi scuzată și iertată. Asistăm, așadar, la spectacole grotești, mai ales când li se aruncă adevărul în față. Nimic nu-i deranjează mai mult ca identificarea lor reală. În epoci sumbre, nicidecum de aur, s-au strecurat, au prosperat și, mai grav, au forțat ierarhii și privilegiile. Ieșirile la rampă, carnavalesci, nu fac decât să le dezvăluie caracterul și, adeseori, goliciunea sufletească fiindcă, mai devreme sau mai târziu, josniciile se arată. Dacă scriitorii cenzurați au salutat cu entuziasm numărul revistei noastre dedicat literaturii de sertar, cei care au fost nominalizați pentru fărădelegile lor ne-au trecut prin toate apele (murdare, se înțelege) învinuindu-ne de lipsă de talent, delicatețe sau caracter. Nu ne impresionează și nu ne supără cătuși de puțin. Știam că vor reacționa așa, fiindcă năravul din fire n-are lecuire. Ca să le demonstrăm că am dorit să aflăm numai adevărul și nimic altceva, îi așteptăm cu justificări și pamflete, cu topuri și incriminări, chiar dacă acestea nu sunt apropiate de vederile noastre. Teamă ne este că nu vor scoate capul de la cutie, fiindcă cei chinuți, rămași încă în expectativă, nu se vor mai abține și vor da toate cărțile pe față.

IDEALUL ȘI ESECUL

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Adevărata problemă a rațiunii umane, dificultățile funcționării acesteia în spațiul realului vin din incapacitatea noastră, din nepregătirea, din neînvățarea unui sistem eficient de tranziție a gândirii dintr-un sistem logic în altul, din faptul de a credita cu adevărat o singură logică, de a elabora dificil logici alternative, adecvate - fiecare - unei anumite condiții de existență. Atunci când Blaise Pascal spune că „inima are rațiuni pe care rațiunea nu le cunoaște” el nu face decât să afirme exact acest lucru: extrapolăm în chip nefericit sisteme logice adecvate într-un domeniu al existenței în altele, în care acestea nu au nici o relevanță.

Când totuși, intelectul uman a încercat să depășească logica aristotelică, un sistem bimodal, în cadrul căruia funcționează criterii ferme ale distincției adevărului de eroare sau, mai exact, ale modului în care o valoare de adevăr se conservă sau se pierde în lungul unor operații cu judecăți, prin joncționamente, s-a încercat mai întâi multiplicarea axiomelor logice, ajungându-se la logici polivalente, iar apoi s-a trecut la o ștergere a demarcațiilor clare între valori, introducându-se logice vagi („fuzzy”). Anton Dumitriu a afirmat, cu deplină dreptate însă, că aceste logici noi nu sunt extinderi ale logicii aristotelice ci, dimpotrivă, cazuri particulare ale acesteia sau, mai exact, detalieri ale unor cazuri posibile, schițate doar, în aristotelism. Oricum, pentru cel care încearcă o joncțiune a existențialului și raționalului, deziluzia se instituie automat, ca regulă.

În realitate, logica formală - cea în funcție de care suntem formal etichetați drept ființe raționale sau iraționale - precum și matematica - disciplina spiritului care demonstrează că o lume rațională poate fi cel puțin construită și că aceasta nu este

lipsită de analogii cu lumea reală - pornesc de la o premiză invizibilă, ori anormal creditată și, ca atare, făcută inobservabilă, anume că axa valorilor, a oricărei valori este simetrică în raport cu punctul zero. Minus înaintea lui plus trei dă minus trei; iar plus trei și minus trei dau zero. Minus trei este deci la fel de puternic ca și trei, decât că este contrariul acestuia. Nenorocirea eticii noastre, a politicii, a diplomației, a metafizicii și chiar a fizicii constă în faptul de a acorda credit acestei axiome, valabilă doar în cazurile de măsurare, în care plusul și minusul nu sunt altceva decât caractere arbitrare atribuite valorii. În zona esteticului, lucrurile sunt de mult clarificate: minus-urâtul nu reprezintă cu neapăsare frumosul, așa cum nici minus-frumosul nu dă obligatoriu urâtul. În schimb, mult prea adesea se crede că minus-răul este binele, iar minus-binele este răul, ceea ce conduce totdeauna la absurditățile foarte cunoscute și totuși parcă incredibile. Valorile nu își află în chip natural (ci exclusiv arbitrar) simetria pe axe centrate de un privilegiat punct zero.

Două situații merită să fie văzute în detalii: cea a lucrurilor naturale și aceea a sentimentelor și pasiunii. În spațiul naturalului - incluzând aici și condiția umană obiectivă - plusul este firav, rar, dispunând de un potențial infim, pe când minusul este omniprezent, aproape atotfăcător, aproape atotputernic. Platon spune despre lucruri că acestea conțin „multă ființă și o cantitate infinită de neființă”. Într-un univers entropic, mici și extrem de rare puncte anti-entropice nasc viața și se lasă iluminate de spirit. Printr-o convenție, această entropie care înseamnă negație a căpătării formal semnul plus, dar aceasta nu este, încă odată, decât o pură invenție. În logica existenței, plusul cel mai autentic este contracarat fie și de o urmă de infinit de puternicul minus. Exact inversă este însă logica

iubirii: un singur plus poate antagoniza, ori elimina pur și simplu cantități enorme de negativități. Pentru un singur bine, din iubire, oamenilor li s-au iertat adesea - din iubire, deci - milioane de rele, căci iubirea „crede totul, iartă totul”. „De câte ori trebuie să iertăm - este întrebat Iisus - de șapte ori?”; iar Iisus răspunde: „de șaptezeci și șapte de ori câte șapte”.

Pentru a aduce rațiune - o nouă rațiune - în îngrozitoarea promiscuitate care marchează concepția de astăzi asupra umanului este cazul să elaborăm logici care depășesc axioma pur arbitrară a axelor simetrice ale valorilor.

Erich Fromm a pretins că nevroza indivizilor, sau deriva absurdă a societăților reflectă negativitatea produsă de tendința noastră de a idealiza - a idealiza bărbatul, femeia, națiunea, partidul, instituțiile sau orice altceva; toate acestea ar putea fi, eventual, respectate, dar în nici un caz idealizate. Idealul este pentru Kant idee întrupată; în realitate, el este ceea ce același Immanuel Kant spune despre sublim („marele dincolo de comparație”): binele, frumosul, perfecțiunea dincolo de referențial sau comparații, ceea ce nu poate fi decât imaginea pură. Idealul este produsul mintal prin care se încearcă restaurarea artificială a unei simetrii a axelor valorilor, într-o lume în care negativitatea este obiectiv mai răspândită și mai puternică decât valoarea plus.

Absurdul logicii simetriei, absurdul idealizării se văd mult prea bine în lumea Est-europeană, după 1989. Idealizarea forțată a unei valori este înlocuită cu idealizarea spontană, însă la fel de totală, a contrariului.

Trăim în plină derivă, de tip Erich Fromm, prin idealizarea a ceea ce a fost diabolizat și diabolizarea a ceea ce a fost idealizat anterior - uitându-se că oricum divinul/idealul și diabolicul nu sunt nici acestea existențe simetrice decât în eroarea manicheismului. Aflăm însă acum, în viața noastră cotidiană, că dacă lumea comunistă a fost „imperiu răului”, anticomunismul nu este în chip automat și necondiționat un bine, că minus-constrângerea nu este, de la sine, o formă de libertate, că libertatea nu generează spontan dreptatea, în chip de acces la minus-nedreptate.

Idealizarea este inautenticitate a iubirii - ori logicii existenței nu i se poate opune decât logica iubirii, această premisă absolută a inteligenței și deci creației.

minimax

EFFECTUL SCONTAT AL UNEI VICTORII „OTRĂVITE”

de ȘERBAN LANESCU

A tunci când un bandit n-a acțioant în stilu-i caracteristic, banditește, deși ar fi putut s-o facă întrucât existau succesive premise obiective favorabile pentru a da cu succes lovitură, dacă se întâmplă o astfel de ciudățenie, una dintre interpretările posibile este aceea „umanistă”, bazată pe triumful binelui (har Domnului!), banditul s-a convertit și, pentru a-și dobândi onorabilitatea, se presupune, a preferat să joace cinstit, să nu dea lovitură așa cum era de așteptat. Sfântă naivitate!

Parcă uitată fiind cacealmăuă sinistră din decembrie '89 ca și toate câte s-au întâmplat după aceea, în noiembrie '96, românii, bună parte dintre români au acuzat iarăși un sindrom de fericită năuceală colectivă luându-și speranța drept realitate și, la fel ca în urmă cu șapte ani, iarăși a fost prezent fiorul mistic. (Printre explicațiile deznodământului electoral s-a invocat iarăși intervenția **degetului divin**, ceea ce, la drept vorbind, cam aduce a blasfemie. Căci, orișicât!, respectându-L într-adevăr pe Dumnezeu, cum nu prea îți poți permite a presupune că ar fi de... competența Lui să se amestece, intervenind în mârșăviile și prostia oamenilor, chiar dacă oamenii aceia vor fi fiind ei mai ghinioniști și/sau mai breji, cum îndeobște, noi românii, ne socotim noi pre noi). De unde și lecția că, uneori, monștrii născuți din somnul rațiunii, inițial pot avea aparență de-a dreptul grațioasă. Ce a

urmat... Totuși, deși se cunoaște ce a urmat, iluzia (colectivă) din noiembrie '96 încă persistă în pofida tuturor argumentelor care, în mod normal, ar fi putut duce la dezmeticire. Însă! Se cunoaște **într-adevăr** ce a urmat? Vreau să spun, să întreb, se cunoaște până la nivel de **tot omu'**, se cunoaște cu adevărat **unde** sau **la ce** s-a ajuns sub actuala guvernare și, totdeauna, privind retrospectiv, **de ce** și **cum** s-a ajuns **aici**? Încumetarea într-un răspuns negativ la această întrebare interogație reclamă ca imediat să urmeze explicația. *Au, mă rog frumos - subînțelegându-se intonația și mimica ce exprimă scepticismul ori chiar disprețul sarcastic -, ce s-o fi întâmplat și nu se vede?! Iar apoi om mai vedea și de ce, cum (de) s-a întâmplat!* Să le luăm pe rând dară.

Păi s-a întâmplat că... Iar continuarea răspunsului depinde de opțiuni ideologice fundamentale potrivit cărora aceleași fapte, aceleași realități capătă interpretări diferite. Adică, se impune **stabilirea criteriilor pe care să se bazeze demersul diagnozei**, asta cu atât mai mult cu cât s-a conturat și băntuie impresia că în viața politică a României domnește haosul, drept care profesorul Brucan (profesor *pe puncte*, de socialism științific) și-a permis a spune pe *ProTv* că totul este «o aiureală sau, ca să folosesc un cuvânt popular, un *haloimăș*»). Așadar, simplificând întrucâtva, în ultimă instanță, răspunsul la întrebarea **unde s-a**

ajuns și, implicit, caracterizarea performanțelor actualei guvernări (indubitabil, acum ajunsă - sau **adusă?** - în criză) diferă în funcție de **semnificația conferită schimbării politice din noiembrie '96**, astfel încât, dată fiind situația/starea actuală a societății românești, pot fi formulate două diagnostice. Un diagnostic (d_1), dacă **momentul noiembrie '96** este considerat doar ca o **schimbare de guvern** și, alt diagnostic (d_2), atunci când se apreciază că în urmă cu un an și ceva s-a înfăptuit, ori barem s-a încercat, deschiderea către o **schimbare de regim politic**. Usor de sesizat, diferența specifică între d_1 și d_2 provine din **valorizarea regimului Iliescu**, regim care, dacă pentru to'arăși a avut un caracter revoluționar, orice om cu mîntea întreagă nu îl poate califica decât, cel mult, drept o **perestroika**, însă o perestroika riscând recurent războiul civil prin condimentarea-i cu accese, fie de terorism de stat (mineriadele), fie de naționalism-comunist tribal-xenofob. Pe de altă parte (și deloc neglijabil!), mai este posibil de formulat un al treilea diagnostic (d_3), relativ distinct, atunci când interpretarea folosește drept criteriu **motivația votului din '96** și, consecvente motivației (motivațiilor) respective, **așteptările/speranțele** dar și **aprehensiunile/spaimele electoratului**. (că va urma, se subînțelege).

*) Or, dacă bolșevicul ăsta, chipurile răspopit, se complace în necuviința de a trîncăni, așa, populăros, pe lângă că mai și pleoscăie de te scoate din sărite cât de răbdător ai fi să-i ascuți platitudinile, ar cam merita, nu-i așa, să i se răspundă pe aceeași **lungime de undă**, cum că **haloimăș** o fi, poate, un cuvânt popular, da' numai în lumea din mahalaua lu' mă-sa! De asemenea, junele L. Măndruță care îl țuțărăște pe „domnul profesor”, s-ar cuveni să afle de-o vorbă a lui Goethe care precizează că «Cine tolerează, insultă»

INVAZIA CIOBURILOR

de OLGA DELIA MATEESCU

Creatorul în oglindă. Interesant titlu de rubrică. Dacă, însă, aş sparge-o... rubrica... oglinda... mi-aş imagina un dialog, o scurtă piesă de teatru în şi între cioburi:

PRIMUL CIOB

- Bine. Să vă spun dacă tot suntem împreună, deşi nu ne cunoaştem şi nu ştiu de ce suntem aici. Sunt zburătoare. Şi un zburător nu trebuie să aibă nimic altceva, decât pentru el însuşi şi partenerul. Apărem cu mantii strălucitoare, cu pene colorate, ne urcăm acolo sus şi le lepădăm cum îţi lepezi zilele. Una după alta. Tu, de jos, vezi doar un fulger în cupolă şi acela sunt eu. Tu, de jos, te simţi puternic şi crezi că poţi zbura. Şi așa trebuie să fie şi așa trebuie să vezi.

- Păi, ce vezi aia şi este!

- Cu ceva în plus, cerul.

- Nici când văd, nu cred până nu pipăi, ca Toma necredinciosul. Aşa mi-a fost dat, să le iau pe toate de la-nceput şi să le fac la loc. Cred cât este: de-aici, până dincolo. Restul... nu-i treaba mea.

- Dar a cui?

- Ştii şi eu? A celor pasionaţi de bănuir, de neştiut, de aventură, de-aia şi zic: ce vezi aia este!

- Cu ceva în plus. Cerul.

- Cerul nu-l vezi niciodată, nici atunci, nici...

- Aşa cum nimeni nu ştie ce este în cer, tot aşa cei din scaune nu ştiu ce e în cerul scenei, podul sau cupola; există acolo pasarele, cabluri, reflectoare, mecanisme. Şi e foarte bine că nu le ştiu şi nu le văd. Nu văd machiajele scurse, semnalele, ochii oboşiţi sau frica. Eu, acolo sus, am altceva de făcut ca să vezi tu, al de jos, ce vrei să vezi.

- Păcat că n-ai frică de Dumnezeu.

- E şi asta un punct de vedere.

AL DOILEA CIOB

- Am impresia că vă judecaţi prea aspru. La teatru au loc operaţii foarte delicate, nevăzute, rezultatele apar peste ani.

- Defectul meu: nu-mi place să aştept.

- Datorită profesiei sunteţi iubită.

- Iubită? Sunt un puzzle! Aranjat în funcţie de imaginea fiecăruia. Asta simt că sunt. Cioburi, fragmente. V-a sedus „eleganţa” mea? Ştiţi ce se află dedesubt? Câtă cenuşă şi amărăciune am adunat până acum? Câtă furie?

- Ce-aţi spus?

- Furie. Asta am spus. Mizezi greşit pe eleganţa mea. Sunt rea cu cei pe care-i iubesc, pentru că le cer prea mult. Şi-atunci, adio eleganţă, adio nobleţe, blândă resemnare fascinantă! Martirajul feminin al bunătăţii casnice pe care-l întrezezi, nu-l obţii de la mine.

- De fapt, regretele sunt tot o formă a orgoliului.

AL TREILEA CIOB

Conform principiului oglinzii sparte, al treilea ciob este la fel cu primele două. Forma diferită, imaginea aceeaşi:

- Alunecă pământul! O mie trei sute de persoane şi-au părăsit casele! Transplantul de organe şi drumurile lui! Aha! Terapie abuzivă! Aşa-i. Interesant. Simţi că trăieşti, altfel la ce-am mai fi buni noi, spectatorii. În pauză vizionăm **Primii câini ai lumii**. Ce zici? Da?

Asta da, emisiune.

- Ceartă-mă.

- Sst! Nu-mi face umbră. Taci.

- Ceartă-mă.

- De ce să te cert?

- Că m-am spart şi trăiesc în cioburi colorate.

- Ar trebui să ne vaccinăm, cu asta nu e de glumit.

Aş mai putea sparge oglinda în alte şi alte cioburi şi să le grupez câte şapte. N-o fac. Din superstiţie. Sunt foarte superstiţioasă. Îmi place chiar să stăpânesc lumea printr-un simplu, dar triplu, ciocănit în lemn.

De ce să scriu, eu, o actriţă? Mi s-a pus deseori întrebarea. Nu ascund c-a fost o surpriză, atât pentru mine, cât şi pentru ceilalţi. Ce să răspund? Că... mă dă talentul afară din casă! Că... pictez, sculpez, compun simfonii, scriu cărţi... Nimic din toate astea.

Am ştiut doar că sunt atâtea lucruri care mă enervează în jur, că n-am jucat atâtea roluri pe care mi le-am dorit, că sunt atâtea zone nebănuite scenice, încât vreau să spun eu, direct, după atâţia ani de teatru, ceva, care să-mi adâncească înţelesul profesiei.

Am venit în literatură, din afara ei, din teatru, cunoscându-l cât am putut şi, cu toată mulţumirea şi nemulţumirea adunate, mi-am

creat o lume, sper, mai puternică decât o unică fiinţă. De fapt am polemizat cu mine, cu ceea ce se întâmplă, cu ce se schimbă sau rămâne împietrit. Nu-mi place catalogarea, fişarea, omul îşi face deseori surprize, plăcute sau nu. Bănuir însă că, admirând de multă vreme pictorii, muzicienii, scriitorii, le invidiam calitatea de a se război singuri cu lumea.

În teatru, punctul de vedere este unul colectiv, la care ajungi prin fire nevăzute, în cursul repetiţiilor, ajustându-l împreună cu regizorul şi partenerii.

Circulă prejudecata că marii actori se joacă permanent pe sine. Nimic mai fals! Pe scenă, infinitele nuanţe ale unei personalităţi sunt tot atâtea sărituri de sine către hău. Continuă, perpetuă aventură! Lume care interferează lume, care aruncă poduri peste timp.

O lume la care nu renunţ, dar pe care acum o gâdil şi din alte părţi, o îmboldesc şi din direcţii din care nu se-asteaptă.

Literatura m-a primit generos, am fost chiar răsfăţată: premiul UNITER în 1997 pentru „cea mai bună piesă a anului” acordată piesei **Capricii**; premiul I.C. Brătianu la Concursul Naţional de Literatură de la Braşov **Nihil sine deo**, pentru „Fantoma de la Coventry”, nominalizare anul acesta, tot la Uniter, pentru **Grenada**. Prima carte, confirmări. Aveam nevoie de ele, pentru că eu însămi eram uimită de ceea ce scriam. Am fost atât de fericită, încât m-am speriat. Şi a fost bine. A trebuit să mă iau în serios şi să continui. A apărut la editura „Cartea românească” volumul de teatru **Urme**. Intitulat astfel pentru că multe personaje de-ale mele sunt nişte engrame, răspuns la felul în care bate vântul prin viaţa lor. L-am scris, a apărut şi... oare unde-or fi spectatorii?!

Nu sunt atât de naivă încât să cred că teatrele abia aşteaptă texte noi, texte de dramaturgi români. Puţine se-ncumetă să descifreze un nou autor, să-ncerce să-l înţeleagă. E normal, nu au semne culturale, repere, pentru el. V-aţi întrebat vreodată din viaţa noastră se bazează pe prejudecată? Cât pe recitare culturală? Şi-atunci cum poţi arunca un teatru într-un „şec programat”!!! C-un autor contemporan. De-al tău!!! Cel puţin dacă e străin, tace, nu-l inviţi să vadă şi poate fi vina lui! Cu-al tău n-are sens, că-ţi aprinzi paie-n cap! Clasicii. Ei sunt salvarea. Tu, instituţie teatrală, programezi în repetiţii doar lecţii şi capodopere. Clasicii văzuţi normal, anormal, de sus, de jos, învăltaţi, împachetaţi, disecaţi, înseriaţi, amestecaţi şi... n-ai ce pierde. Fiecare înţelege ceva, are repere culturale, interpretează.

Nu vreau să fiu înţeleasă greşit. Şi mie-mi place incursiunea în clasic. Îmi place şi succesul asigurat. Paradoxul este că pasărea asta rară, succesul, n-are reguli... publicul nu poate fi păcălit oricâtă reclamă la „Cillit” s-ar face.

Oricum, am văzut de-a lungul anilor că fiecare piesă de teatru are viaţa ei, asemeni unui om. Că soarta ei are meandre şi mă gândesc la piesele mele care au plecat în lume, imbarcate într-o carte. Le-am dat drumul să se descurce singure. Vânt bun din pupa! Le-aştept însă acasă. După ce se satură de lume, uşa li-e deschisă... Ajunge. Mă grăbesc. Plec la teatru să mă găsească acolo. Defectul meu: nu-mi place să aştept.

TREPTELE DESĂVÂRSIRII

de IOAN STANOMIR

tributară
spiritului
timpului, „Labiș
- buzduganul
unei generații”.
Legende în
marginea vieții
acestui poet
asumându-și
(inocent sau nu)
o ideologie în
numele căreia
cei fără vină
erau condamnați
să dispară, nu
sunt decât
e x p r e s i a

degradată a impulsului mitologic specific comunismului, nu numai românesc. Noii literaturii (trăind cu obsesia „începuturilor”, obsesie derivând din propria inconsistență) îi era necesară o voce emblematică, (aparent) necoruptă de pactizarea cu latura întunecată a regimului.

Pavel Chihaia, ca și Emil Manu sau Alexandru George, corectează această imagine cultivată asiduă; în definitiv, „sommel dogmatic” din care Labiș ar fi trezit lirica românească era o consecință intelectuală a tezelor marcând discursul lui Labiș. „Generația războiului” nu a beneficiat de o receptare entuziastă - cu rare excepții, tributul plătit conformismului ideologic a fost cu desăvârșire absent, existența ei având dezavantajul de a reaminti că, înainte de „Școala de literatură”, poezia, proza și critica românească cunoscuseră între 1945-1948 o perioadă de expansiune. Crepusculului democrației îi corespundea o eferescență intelectuală contrastând cu tăcerea impusă de după 1948.

„Exilul interior” e trăit solidar, prietenia unor Constant Tonegaru sau Dimitrie Stelaru fiind punctul de reper al unei existențe refuzând calea acomodării și colaborării. Opțiunile politice sunt inseparabile de această decizie; apartenența la organizația anticomunistă „Mihai Eminescu” e numitorul comun al unor Constant Tonegaru, Vladimir Streinu, Iordan Chimet, Dinu Pillat, Șerban Cioculescu și Pavel Chihaia. Absența oricărei iluzii de natură a întreține entuziasmul față de noua lume născândă individualizează destinul lui Pavel Chihaia și al celor alături de care s-a aflat.

Circumstanțele istorice l-au transformat pe Pavel Chihaia într-un martor prețios: „supraviețuitor” al unei generații neajunsă la deplină maturitate decât în momentul în care exprimarea îi era interzisă, Pavel Chihaia este conștient că, mai mult decât o simplă rememorare, evocarea acelor momente ține de datoria contractată față de cei dispăruți. Constant Tonegaru rămâne figura marcând generația lui Pavel Chihaia; destinul său ilustrează discontinuitățile tragice ale istoriei: „Constant Tonegaru, ca și mine, a făcut parte dintr-o generație numită - ca și cea americană a lui Hemingway - „generația pierdută”, cea care în țara noastră s-a manifestat plenar în primii ani după război, între 45 și 48, fiind apoi redusă la tăcere de tăvălugul stalinist. Evocarea de față o fac, în primul rând, din datorie și afecțiune față de un prieten care nu și-a putut mărturisi revolta pentru anii furați, pentru opiniile politice condamnate” (pag. 345).

Câteva scrisori rețin imaginea unui Tonegaru ludic, în vădit contrast cu starea la care istoria îl constrângea. „Exilul tomitan” e un pretext pentru fantazare, nedomolită nici măcar de cenușul epocii - colonia de prieteni se sustrage mecanismului nivelator. Vecinătatea marină domină o scrisoare către Vladimir Streinu: „Marea cu cozorocul de stele ce-l poartă pe deasupra seara și pe care-l strivesc clădirile Bucureștiului, marea cu luminozitatea, ei limpede, neîntinată, dă tuturor izvoare nescacate de curaj. Închipuiți-vă numai faptul că este cu puțință să mă scufund în valurile albastre

până la nivelul ochilor și astfel să-mi sprijin privirea pe orizont. Molecula de apă mă atinge, vecină cu alta și așa mai departe prin simpatie, este intermediul, este punctul de legătură cel mai simplu și netulburat cu cheul de New York, de la Londra și cu orice margine a lumii plăcute” (pag. 167).

Pulsivii nostalgici din scrisori îi urmează tăcerea și detenția. Despărțirea finală de lume a poetului visând la evadări în spații exotice se petrece într-un cadru sordid. Formalitățile birocratice maculează și acest ultim moment. „Ni s-a dat un coșciug de la Sfatul Popular, după zile de alergare, un modest coșciug de brad, care a trebuit înădit deoarece era prea scurt” (pag. 349). Într-o scrisoare adresată lui Teodor Ionescu, Pavel Chihaia rememorează parastasul de 6 luni al lui Tonegaru. Ceremonia simplă evocă o împăcată cu soarta, spațiul cimitirului e un Eden dominat de băzâitul albinelor: „Era o sâmbătă luminoasă de august și când am intrat între morminte, am stârnit fluturii și bondarii din boschete. Printre sălcii, i-am zărit de departe crucea, și lângă ea, un preot bătrân și gras, cu barbă de beteală și obraji rumeni, adăpostindu-se de soare sub o umbrelă uriașă, neagră. În timpul slujbei, albinele au alergat printre florile mormântului și fumul se lenevea în aer” (pag. 246).

Pavel Chihaia se încadrează acestui destin colectiv al „generației pierdute”. Legătura dintre Pavel Chihaia, cel de dinainte de la 1948, și cel de după această dată e asigurată doar de continuitatea identității civile; condiția supraviețuirii e asumarea unei măști în spatele căreia vechiul eu e disimulat. Om de serviciu la policlinică sau figurant, Pavel Chihaia trăiește în marginea istoriei oficiale - oamenii cu care își intersectează traiecul biografic sunt marcați de aceeași complicitate derivând din conul de umbră în care sunt obligați să se refugieze.

Condiția figurantului încetează de a mai fi una oarecare, pierzându-și materialitatea atribuită îndeobște termenului. Topos-ul „lumii ca teatru” se degradează, spațiul culiselor fiind rezervat celor care nu mai au acces pe scenă. Figurația traduce o dedublare progresivă, un deficit cu identitate cu care se confruntă Pavel Chihaia însuși. Scrisoarea adresată lui Alexandru Critico de „figurant” Pavel Chihaia rezumă condiția acestui „om din subterană”, împărțind spațiul nevăzut al teatrului cu alți indezirabili. Culisele teatrului sunt o colonie penitenciară lipsită de gratii sau garduri de sârmă ghimpată, un teritoriu din care umanul este evacuat: „Noi nu vorbim nici pe scenă, nici în culise. În cabină așteptăm tăcuți, trântiți pe jos, cu capul în mâini, sau pe genunchi. Dumneavoastră faceți mnemotehnică, pozați, dați interviuri, primiți lume, discutați artă, filozofie, mondenități. Noi înjurăm, oftăm câteodată, ne scărpinăm, primăvara privim pe geam și iarna ne uscăm ciorapii uzi pe calorifer”. (pag. 302)

Vocea lui Pavel Chihaia răzbate din miezul acestui univers gorkian, regrupând „idealiști, luterani și adventiști, mistici și liberi cugetători, debili mintali și doctori honoris causa”. (pag. 302) Figurația induce o tentație a mecanomorfului, declanșând regresivitatea spre anorganic: „O singură atitudine comună: o apatie, un desgust de viață și o senzație de permanentă inutilitate, specificul acestei meserii (de figurant) unde te simți mai apropiat funcțional de limba de lemn decât de actorul care vorbește lângă tine”. (pag. 302)

Actul teatral precipită revelația acestei alienări. El e pretextul rememorării existenței anterioare, abandonate de Pavel Chihaia o dată cu refugiul în bolgiile figurației: „Sunt un om care mi-am uitat identitatea, lecturile, elanurile. Am auzit cândva de Schiller, am citit din el. Îi țin minte chipul. Câteva frânturi din Don Carlos, Wilhelm Tell și din tratatul despre poezia naivă și sentimentală, prezentat în cursul despre romantism al dlui Tudor Vianu, pe care l-am auzit la facultate. (...) Dar prin această fereastră întunecată prin care privesc acum lumea, interpretarea dumneavoastră m-a emoționat adânc... mi-a trezit nostalgii pentru culmi de mult uitate”. (pag. 303)

Această pagină epistolară excepțională trădează mâna prozatorului. Adunându-și în volum scrierile de o jumătate de veac, domnia sa își recapătă identitatea pe care epoca i-o refuzase. Pavel Chihaia reintră în literatura română, pentru a rămâne definitiv.

„Treptele nedesăvârșirii” (Ediția a II-a revăzută, Editura Eminescu, 1997) este, din toate punctele de vedere, o carte atipică, după cum atipic este și autorul ei, Pavel Chihaia. Nota bibliografică de la începutul volumului relevă existența aceluși hiatus marcând destinul multor intelectuali postbelici; succesului semnificativ al unui roman, „Blocada”, îi succede o tăcere de aproape 20 de ani. Profilul însuși al autorului se modifică sub presiunea circumstanțelor istorice: prozatorului, dramaturgului îi ia locul comentatorul avizat, semnatar al unor substanțiale monografii de artă medievală.

Volumul de față recuperează ceva din „Păcatele tinerețelor”: proza editată și inedită, textul dramatic „La farmecul nopții” (Premiul scriitorilor tineri 1945), corespondența, câteva pagini de jurnal și evocări memorialistice. Paginile memorialistice și epistolarul alcătuiesc o secțiune a cărții de față a cărei importanță nu poate fi apreciată decât respectiv. Aparținând „literaturii de sertar” - publicarea lor în revistele exilului românesc nemodificându-le condiția inițială - scrierile lui Pavel Chihaia, ca și scrisorile aflate în posesia autorului și editate în cartea de față, decupează o secțiune a realului, astfel cum s-a configurat după 1948.

Contribuțiile din „Treptele nedesăvârșirii” descriu istoria dintr-o perspectivă pe care oficialitatea comunistă a căutat să o excludă programatic. Scrisorile și rememorările lui Pavel Chihaia, dincolo de limitările impuse eventual de cenzură și autocenzură, trădează o inaderență structurală la noua așezare postbelică, inaderență imposibil de conciliată cu exigențele corectitudinii ideologice. Proza nonficțională răspunde incontestabil unui orizont de așteptare al cititorului contemporan; după depozițiile trucate și proiecțiile degradate, decelabile în structura unei anume literaturi și cinematografii (de la „Scriul Negru” și „Cronică de familie” până la „Figuranții” Malvinei Urșianu), mărturia lui Pavel Chihaia restabilește dreapta cumpănă, recuperând imaginea unui om care se confruntă cu o încercare fără precedent.

Scrisorile și documentele din volum pot fi „citate” în cheie sociologică. Mizeria epocii e, înainte de toate, una morală; dar mizeria fiziologică, o mendicitanță la care regimul condamna pe indezirabili, dubla încercarea acestui exil interior sui generis. Bunăstarea materială e accesibilă doar celor ce fac pasul ultim: „pactul cu diavolul”. Epistolarul editat de Pavel Chihaia relevă prin ricoșeu consecințele pe care absența colaborării, fie și benignă, cu regimul le antrena. Vocile „corespondenței” aparțin lui Constant Tonegaru, Theodor Ionescu, autorului însuși, lui Al. Husar sau Dimitrie Stelaru. Treptat, intelectualul se metamorfozează într-o ființă constrânsă să lupte pentru supraviețuirea biologică; documentele pot fi cu mult mai elocvente decât orice șarjă polemică. Prețul meditațiilor oferite de Pavel Chihaia e cu totul surprinzător, chiar și pentru lectorul obișnuit cu tribulațiile „epocii de aur”: „7 iunie 948. Se trimite domnului profesor Mehaia (sic!) 3 sticle lapte și patru ouă. Dinu. 8 iunie 948. 3 sticle lapte și patru ouă. S-a primit nota cu observațiile la care completăm îngrijirea lui. Dinu. (din partea elevului Tudorel Tabacov - imigrant în România din Bulgaria - pe care îl pregăteam pentru examenul de capacitate; iunie 1948). S-a aranjat că mâine avem posibilitatea să ve aducem mâncare la prâns la dumneavoastră și la domnul Stelaru. Vă săluta cu respect elevul vostru Tudorel (sic!)” (pag. 165). Grotescul gramatical e ca o dimensiune a degradării generale.

Pentru istoria literară, mărturiile lui Pavel Chihaia sunt un document de primă importanță. Un stereotip impus cu obstinație de manualele școlare a făcut ca generații întregi să rețină o sintagmă având meritul de a fi, pe cât de neinspirată, pe atât de

carmelia leonte

Patria

Ca-ntr-un coșmar, nu mai știi
cine a cucerit lucrurile.
Patria e un fel de zid
în care ești prins
și se leagă o dată cu tine.
Regele rătăcit în pustie
se strecoară sub hainele tale, sub pielea ta.
Tremură de frig. Plânge.
Ca o haită de câini,
patria te-mpresoară.
Nimeni nu te-a îmbrățiat în apele vii
despre care vorbesc cărțile. Nimeni.
Nemișcat rămâi
în prelungirea luminii.
Patria își alunecă mâinile reci
prin porii pieilor.

Scriere

Sângele verde, ierbos
acoperă pagina scrisă pentru sine.
Iubirea ei:
această magmă apatică
în care palmele se afundă.
Litera seamănă cu plânsul măicuței
căzând în genunchi
la vederea mirelui.
De o parte viii,
de cealaltă parte urmașii viilor.
Și trecutul,
care acoperă totul.

Mărturisirea lui Hipolit

Prin timpane sticloase, îngerul iubirii își
caută forma,
pierdută în sunet. Ca niște dropii,
aripi gălbui îți cresc în păr, mereu
mișcătoare,
dându-mi iluzia că te apropii.

L Tortura prin tine își expulzează formele.

De o parte e viața, de cealaltă parte,
semnul că ești.

Cine mă va chema când tu îți vei întoarce
chipul desfigurat de la mine,
fără să te miști?

Jedra, despre Hipolit

Ca o meduză roșie,
capul tău îmi fixează privirea
și mă absoarbe.
Pe dinăuntru e creierul, sămânța binelui,
planta înghițindu-și roadele.
Pe dinafară,
strălucirea din care a zburat țipătul.
Ești încă viu,
dar pierdut în lumină
ca într-o moarte transparentă
în care toți au vrut să te piardă.
Calitatea ta fericită: aproapele.

Țipătul viperei

Cineva îți descompune mișcărilor.
Imagini absurde îți perpetuează
absența, trecutul, agonia.
O, țipătul viperei
închide litera precum o carte.
Când îți apleci spinarea vărgată,
înjumătățind lucrurile,
vipera se dă la o parte.

Nemișcare

Dacă ai fi Pasărea-Moarte,
aș sta nemișcată,
imaginându-mi lumile pe care le vezi,
până când nemișcarea mea
s-ar preface în
capătul de neatins al vederii.

Dincolo

El își cară vertebrele în spate.
Mă întreb ce forță îl mână,
ce bucurie, ce strașnică nevoie de a merge.
Dincolo este lumea,
făt luminos, avorton nesigur.
Privirea care învață să vadă.
Aici este cerul
care începe se semene
cu un copil schingiuit în zăpadă.

Mărturisirea Jedrei

Faptele pe care le-ai ascuns în ceilalți se
întorc la tine.
Mingea de foc e o faptă.
Mă apropii de fildesul rece și înțeleg:
partea stângă a capului tău e mai mare
decât cea dreaptă.

Pari un copil hidos ce-și spune numele
printre hohote.

Să fiu mai mult, fiind doar jumătate?
Memoria camerei se chircește. Ne strânge
ca într-un corset al spaimei, ca într-o
centură de castitate.

Căință

Dumnezeul grecilor își păstrează hainele
într-un cufăr făcut din pielea ta.
Tu însuși ai închis cufărul -
țipăt cu dinții strânși.
Nu te miști. Orice mișcare
ar putea strămuta lumea de dincolo.
Dumnezeul grecilor tace.
Trecutul de foc și de literă
nu-l poate mărturisi prin tine.
Sabia cade. Lucitoarele lucruri.
Memoria. Căința.
Dar dacă
acest chip împietrit nu este al tău?

Camera nupțială

Lăutarii, dănțuitorii
s-au îmbrăcat în negru și te caută.
Eu mă apropii temătoare,
îmi sfâșii cămașa. Fâșia albă o înmoi
în sânge de șopârlă și praf de ierburi
ce înfloresc o singură dată pe an.
Frumos ești!
Te dezbraci lent, ceremonial,
iar eu îți vopsesc trupul.
Te lipești de zid.
Forma trupului tău
rămâne în afara ta,
ca un alt trup
pe care îl contempli.

Hipolit, despre sine

Prea mic e rodul acestui pământ.
Și crește mijindu-și ochii
ca și cum pleoapele s-ar lăsa prea grele
peste lucruri.
Prea aspră lumina!
Mă doare memoria clipei când
Marele Preot venit-a.
De parcă în orice lume, oricât de mică,
ar exista un monstru gingaș,
care ne seamănă.
Prea tânăr,
iubind iluzia,
așa cum copilul iubește placenta,
așa cum pielea se agață de trup
cu disperare.

Liniște

Când liniștea își face drum prin tine,
întotdeauna seamănă cu moartea.
Mici siluete de jad contemplă nemișcarea.
Întotdeauna,
o parte din mine vrea să fie
acolo unde ești tu.
Vrea să binecuvânteze copilul de aur,
păpușa mecanică venită din țara păpușilor.
Vrea să asculte cum tendoanele îi străpung
pielea
în leagănul de cristal
peste care viața și moartea sunt stăpâne.

Prezența ta mistuie lucrurile,
rege al regilor,
înțelept al înțelepților,
întotdeauna
asemenea dorinței.

O FOARTE INTERESANTĂ „TEMĂ”

de ALEXANDRU GEORGE

Într-una dintre cele mai interesante ale sale **Temе** (parcursă de mine încă de acum vreo zece ani, dar pe care din păcate nu am regăsit-o în vreunul din volumele purtând acest titlu), Nicolae Manolescu a făcut o remarcabilă descoperire cu privire la „inspirația” lui L. Rebreanu din *Ciuleandra* (1925) și romanul lui M. Sadoveanu **Venea o moară pe Siret** (aceiași an), în ambele fiind vorba de o mezalianță pusă cu intenție la cale în două familii boierești pentru a aduce în familie o fată foarte de jos, transformată într-o domnișoară în regulă după un stagiul de educație la Paris. În romanul lui Sadoveanu, Anița, fata unui podar, este remarcată într-o ampleare de bătrânul boier Alexandru Filotti Buciumanul și „cumpărată” pentru sine în vederea matrimonialului. În *Ciuleandra*, într-o familie de boieri a politicianului Policarp Faranga se întâmplă același lucru, fata Mădălina fiind momită și dusă în străinătate pentru progenerura familiei, Puiu, cu care se va și căsători. În ambele cărți, totul se termină tragic. Domnișoara Anette moare ucisă de un fost iubit al ei rămas cu gânduri răzbunătoare, iar dincolo Mădălina, devenită Madeleine, este ucisă de soțul ei într-o criză de demență, rezultat al unei îndelungi insatisfacții sentimentale. N. Manolescu a observat cu justețe că în ambele povești tinerii care beneficiază de grațiile acestor femei transformate în domnișoare de lume nu au mamă, ci câte o mătușă

nutrită și guralivă care se numește Matilda; nu pot însă verifica ipoteza că situația ar fi inspirată din cazul Nastasiei Filipovna, fata de oarecare condiție socială din *Idiotul* lui Dostoievski și care, rămasă de izbeliște prin moartea părinților ei, este protejată și educată de bătrânul Toțki, care o ajută filantropic și apoi, interesat, pentru ca să și-o facă amantă.

În cele două variante românești, istoria aceasta prezintă analogii foarte temeinice, dar concepțiile celor doi autori sunt foarte diferite. În versiunea lui Sadoveanu, lucrurile se păstrează între limitele unei certe verosimilități, deși faptele, dacă ar fi fost să se întâmple, sugerau cu totul altă soluție. În secolul trecut, un boier căruia i s-ar fi aprins călcăiele după o fată de țaran ar fi „aranjat” numaidecât cumpărarea de facto a acesteia, căci ne aflăm într-o epocă în care prestigiul seniorial era încă puternic, iar femeile, servind unor aranjamente matrimoniale, nu se căsătoreau din dragoste. Afară de aceasta, Anița, devenită domnișoara Anette, chiar strașnic păzită de guvernantă, putea să-și facă relații în mediul ei parizian și mai apoi bucureștean, să devină conștientă de forța ei seductivă și să-și găsească un tânăr pe măsură, cum se și întâmplă, angajând combinația neverosimilă pe o pantă abruptă, mereu în defavoarea bătrânului „protector”.

Cu povestea lui Rebreanu suntem în plin neverosimil, dar și într-o formulă care își extrage ideea din alte surse, în ciuda inspirației manifest sadoveniene. E vorba aici nu doar de ilustrarea unui principiu după care boierii de viță fac corp comun cu țărani, cu lumea cea mai de jos, dar din sfera lor gentilică, ci de salvarea unei clase degenerate prin infuzia cu forța a unui sânge proaspăt. Toată fantezia lui Rebreanu se întemeiază pe teoria eredității și pe ideea de degenerare care a bântuit cu furie la sfârșitul veacului trecut și a constituit armatura teoretică a marelui roman al lui Emile Zola. Familia Faranga, de vechi boieri (dar cu nume de fanarioți, ca și precedenta), are o singură odraslă, un flăcău bine făcut și cu succes la femei, pe care vrea totuși să-l „salveze” de efectele disoluției pentru a purta mai departe linia familiei. În modul cel mai incredibil (căci o asemenea situație nu se întâlnește nici în vis în istoria boierimii românești), băiatul este dus în mediul rural pentru a întâlni o aleasă a inimii care să întrunească toate virtuțile, cinste, frumusețe,

Toată fantezia lui Rebreanu se întemeiază pe teoria eredității și pe ideea de degenerare care a bântuit cu furie la sfârșitul veacului trecut și a constituit armatura teoretică a marelui roman al lui Emile Zola.

tinerete, dar și mult dorita vigoare biologică. Luând în serios această aiureală, tânărul se căsătorește cu o astfel de femeie robot (am zice noi astăzi) care a fost și ea trimesă la Paris pentru a se rafina în contact cu civilizația, dar care nu-l va face fericit, de unde drama.

Dacă inspirația lui Rebreanu din Sadoveanu este indiscutabilă (și poate a ambilor din Dostoievski), romanul *Ciuleandra* este consecința teoriilor asupra degenerării pe care le vedem inspirând tot felul de închipiri și mai ales tulburând inspirația prozatorilor ardeleni care au creat tema „corupției” Vechiului Regat și ideea regenerării prin matrimoniu. Tema apare de timpuriu grație lui Slavici, un ardelean care a petrecut mult timp în Țară, dar a fost unul dintre cei mai înverșunați detractori ai societății și mentalității înalte regățene. Și G. Călinescu explică aceasta în modul următor: „Numeroși țărani, mai cu seamă bucovineni și ardeleni pe care-i strănge și uneori stipendiază Junimea, exercită o înrăurire covârșitoare și determină o nouă stare de spirit. Ardelenii... de la oier la mitropolit toți ai părinți și rude la sate. Cu totul altă lume întâlneau ardelenii la Iași, oraș aristocratic, plin de descendenți de voievozi, oameni foarte de treabă, dar care vorbeau franțuzește și formau instinctiv o castă

închisă. Junimiștii (...) dădeau burse și îmbrățișau pe tineri cu căldură, dar, oameni cu moravuri rafinate, nu puteau vindeca timiditatea unor tineri cu purtări simple, neobișnuiți cu saloanele. Încă din acea epocă și numai în mediile studenților de peste munți se naște ideea unei Români corupte și bizantine. Unii, incapabili de a se adapta, își creează o boemă sui-generis, într-o simplificare a civilizației și, simțindu-se deznădăcinați, cântă satul. Alții, ca I. Slavici, se cred datori a lua biciul în mână și a încerca pedepsirea societății corupte” (Ist. lit. rom., 1941, p. 447). Ideea proliferază în mediile ardelenesti, dar soluțiile sunt „găsite” chiar de regățeni, care se aflau, adaug eu, sub influența naturalismului.

Căci, în realitate, tema „îndreptării” prin conjugarea cu Ardealul sănătos și frust a fost ilustrată de Duiliu Zamfirescu în romanul prim omonim în care „fata de la țară” este fiica unui preot ardelean, deci o persoană simplă, dar cu oarecare educație și desigur cu zestre. Dar tema va naviga în literatură până aproape de zilele noastre și Eugen Goga, în marele său roman **Cartea facerii** (adică a nașterii României Mari) pune pe un descendent de boieri români să se căsătorească tot cu o fată de popă de peste munți și să moară eroic în campania din Ardeal, după ce și-a asigurat supraviețuirea numelui prin progeneratură. Idei naturaliste a degenerării, care acționa negativ și descurajant, i se găsisse numaidecât antidotul, dar pe același plan al unor închipiri livrești, care nu au aparținut societății înalte românești niciodată.

Viziunea tipic naturalistă a lui Rebreanu a putut duce la astfel la subiecte fanteziste, el, în tonalitate pesimistă, dând aventurii un final tragic și dovedind chiar fără să vrea inanitatea ideii. Efect al unui naturalism întârziat, tema eredității morbide a fost, cum spuneam, foarte seducătoare pentru prozatorii în căutare de efecte tari.

Sângele Slovenilor (1908) are așa cum însuși Călinescu a arătat punctul de plecare în **Strigoii** lui Ibsen (pe care, adaug eu, îl regăsim în **Pavilionul cu umbre** al lui Gib Mihăescu, 1928, deci mult mai târziu). În povestirea azi uitată a lui Caton Theodorian, un boier are doi băieți, dintre care cel legitim, crescut cu grijă, dovedește în final instincte josnice (fiind încărcat pe linie maternă cu o ereditate impură), în timp ce bastardul, păstrat ca slijitor în gospodărie, a moștenit de la boierul tatăl său toate virtuțile și sfârșește prin sinucidere când își vede nevasta primind avansurile detractului frate vitreg, sosit cu educația făcută la Paris.

În ciuda cruzimii și a romantismului său sumbru, Sadoveanu nu aparține acestei linii. Deși idealiza în multe privințe boierimea, el nu intră în acest larg curent de fantezism explicativ și de pedagogie națională. O istorie a naturalismului românesc nu trebuie să-l ocolească, desigur, dar nu se va întâlni cu el pe linia acestor proiecții naive. El cunoștea îndeajuns societatea înaltă românească pentru a nu fantaza în acest fel pe seama ei. Nici un boier român nu s-a căsătorit cu vreo femeie din motive patriotice și nu a căutat pe linia unor teorii medicale salvarea pur nominală a familiei, pentru a realiza un program sau a face o demonstrație explicativă.

ILUZIA UNUI PANSAMENT

de LUCIAN GRUIA

Tușesc. Am gripă. De două săptămâni repet același tratament inefficient, în fiecare seară, înghit două pastile de paracetamol, una de aspirină și una de biseptol (am și amigdalită), mă culc, transpir abundent și dimineața mă trezesc sănătos. Plec optimist la serviciu, la prânz temperatura revine, mi-e rău, am crampe, amețeli, somnolență, uneori mă dor șalele, abia mă mai târăsc până acasă.

Starea aceasta precară a devenit cronică. Nu se mai poate așa, trebuie să tai coada pisicii. Astăzi este vineri, voi sta sâmbătă și duminică în casă, o să mă vindec!

Abia am sosit în apartament, mă dezbrac anevoie, am temperatură, pătrund șovăielnic în bucătărie, curăț cartofi și-i pun la prăjit - băiețelului nostru de patru ani îi plac enorm -, încălzesc supa. De câte ori ajung mai devreme acasă decât ei (nevasta mea când iese de la serviciu, trece pe la grădiniță cu mașina să-l ia pe Emil), pregătesc mâncarea și-i aștept cu masa pusă.

Obiceiul a devenit una din damblalele mele. Șterg masa din sufragerie cu o cârpă udă, aranjez savant farfuriile și tacâmurile într-o linie dreaptă, borcănașele cu mirodenii și paharele în diagonală, ornez excentricul ansamblu cu o lumânare aprinsă.

Tocmai am terminat, soneria sună, deschid larg ușa apartamentului. Emil aplaudă ca de obicei când vede masa festivă, Maria mă sărută. „Mor de foame!” - exclamă spălându-i mânuțele micuțului - „Ar trebui să mergem la Buștenari, cum te simți?” „Nu pot veni cu voi, trebuie să stau în casă până îmi trece gripa. Nu vă faceți griji, mă descurc. E bine și pentru Emil să nu stea cu mine. Mergeți sănătoși, vă aștept duminică seara cu friptură la grătar”.

Rămân singur. Nu mă simt bine, îmi iau medicamentele și mă culc. Febra mă încolțește, închid ochii, transpir. Mi-e cald, după ce mă zvârcolesc o vreme, încep să visez.

Parcă plutesc într-o barcă, valurile mă leagănă, clipocitul lor odihnitor mă liniștește deplin. E o dimineață de toamnă, ceața se risipește ușor, răsar din negură trestii ce înconjoară malul și, la orizont, culmile dealurilor rotunde ca niște pâini prăjite.

Da, sunt pe lacul Săcălaia, lângă Gherla, unde am pescuit de atâtea ori în copilărie!

Acum nu am undițe, mă las în voia valurilor. Mă întind pe spate în barcă. Privesc cerul prin ceața care se destramă. Seninul devine intens și mă absoarbe o liniște adâncă, albastră. Mă contopesc încet cu trestii, valurile, aerul. Sufletul meu se ridică odată cu aburii apei. Răsare soarele.

Țipetele lișițelor și rațelor sălbatice conturează pe cer frunze de aur. Deodată, centrele lor vegetale încep să palpăie și să emită unde concentrice, de culori diferite: galbene, roșii, maro, verzi, negre. Centrele care emit unde galbene palpăie uniform, celelalte alandala. Unele unde se extind mai rapid pe anumite direcții preferențiale, altele se răspândesc uniform.

Lată, galbenul cel mai intens și mai pur al unor unde puternice, mă învăluie. „Mi-e dor de tine, fiule! Ești bine, sănătos?” „Da, mamă, curând voi veni să te văd!”

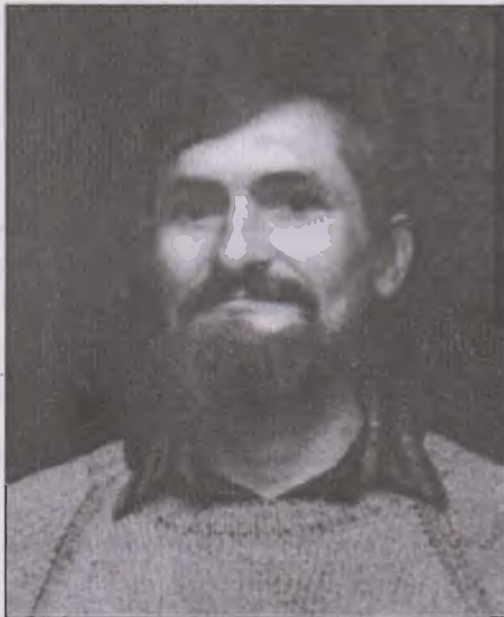
Mă trezesc lac de sudoare. Îmi schimb pijamaua, febra mi-a trecut.

Redeschid fascinanta carte care îmi patronează în ultima vreme visele - *Swami Shivananda - Puterea gândului*.

Și iată ce am aflat: gândurile sunt vibrații de o anumită frecvență, specifică fiecăruia dintre noi, care se transmit instantaneu, în toate direcțiile printr-o substanță mentală subtilă, **Prana**, răspândită în întregul univers.

Gândurile cu frecvențe asemănătoare rezonează și un gând mai puternic le poate astfel influența pe cele mai slabe decât el.

Și iată ceva foarte interesant: gândurile au formă, mărime, greutate, calitate, culoare - cele bune sunt galbene, cele rele, de un roșu-întunecat, cele egoiste, maro.

Gândurile nu mor niciodată, ele rămân înregistrate pentru eternitate în substanța mentală universală.

Uluitor! Marii yoghini, educându-și înreaga viață voința, pot citi gândurile înțelepților care au trăit cu sute și mii de ani înaintea lor!

Sar din pat, îmi fac un ceai de tei, liniștitor. Sună telefonul, e mama: „Eram neliniștită, și s-a-ntâmpat ceva?” „Nu mamă, sunt puțin gripat, acum îmi trece”. „Ai grijă să nu se molipsească Emil și Maria”. „Da, i-am trimis la socrii, la Buștenari. Sănătate și mi-e dor de voi!”

Închid telefonul îngândurat. Părinții comunică telepatic cu odraslele lor!

Mă așez pe canapeaua din sufragerie. Cum să-mi educ voința ca să descifrez gândurile lui Brâncuși înregistrate în univers? Nu-mi pot încheia cartea dedicată idolului meu, până nu elucidez taina marelui său proiect, din păcate nerealizat - **Templul eliberării!**

Urmez sfaturile lui Shivananda. Îmi fac o listă cu mâncăruri purificatoare, **sattva-ice**: legume, fructe, zarzavaturi, paste făinoase, ouă. Mă reped la frigider. Descopăr o mâncare de praz cu cartofi, corespunde, o îmfulec imediat.

Să mă edific acum asupra exercițiilor de concentrare.

Trebuie să mă gândesc întâi la un peisaj

frumos, de preferință o apă întinsă, a cărei imensitate liniștește sufletul. Perfect! Lacul Săcălaia, monument al naturii, prin puritate și frumusețe e locul ideal!

Apoi, trebuie să privesc intens fotografia celui căruia vreau să-i citesc gândurile.

Fug în dormitor și smulg de pe perete calendarul dedicat lui Brâncuși de **Romtehnica**, în anul 1997. Răsfoiesc febril pozele: iată sculptorul tăind cu fierăstrăul un buștean dăltuind piatra, odihnindu-se în arcada atelierului...

Gata, am găsit! Artistul e așezat pe o masă rotundă de piatră, poartă pantaloni albi de salopetă și un pulovăr cu guler înalt. Brațele îi sunt încrucișate cu îndârjire. Pe lângă umeri se vede o parte de **Pește** său din marmură cu nervuri, iar în fundal, mai multe **Coloane nesfârșite**, unele din ghips, altele din lemn.

Sculptorul e trecut de prima tinerețe, are barba albă, mustața neagră și părul grizonat. Fruntea înaltă e plină de riduri. Privește departe, iar între sprâncenele încruntate i se formează o mică adâncitură. La ce se gândește oare?

Regula concentrării cere să parcurg cu privirea corpul omenesc dinspre picioare spre cap, apoi să urmăresc atent fizionomia.

Privirea mi se ridică așadar de pe pantalonii albi pe venele proeminente ale brațelor dezgolite până la coate, urmărește apoi dungile verticale ale pulovărului întunecat, se împletește cu firele bărbii rebele, se cațără pe nasul încordat (gura este mascată între mustață și barbă) și poposește în final pe mica depresiune dintre ochi și sprâncene.

Încerc să-mi alung toate gândurile din minte. Mica pajiște dintre ochii lui Brâncuși pare lacul Săcălaia ascuns între dealuri.

După un timp privirea mi se tulbură și în micul spațiu privilegiat, asupra căruia mă concentrez, apare un romb galben, ale cărui laturi se curbează ușor, apoi acesta se multiplică în nenumărate **Coloane**, orientate în toate direcțiile. Mintea lui Brâncuși începe să emită gânduri nesfârșite!

Scap calendarul din mână!

Mă ridic încet și mă îndrept spre bucătărie. Ce s-a întâmplat? Privesc pe fereastră. S-a înserat. De afară se aud râsetele copiilor jucându-se în spatele blocului.

Îmi prăjesc o felie de pâine, o ung cu margarină și o mănânc în timp ce beau ceaiul. Mă plimb prin bucătărie în lung și-n Obosesc, îmi iau pastilele și mă bag în pat.

Voi mai putea intra în contact cu gândurile maestrului? Urmez din nou tehnica de concentrare. Închid ochii, încerc să reproduc în minte, cât mai fidel, fotografia din calendar.

Reușesc! Revăd pajiștea înconjurată de ochii, nasul și sprâncenele lui Brâncuși. Transpir, adorm.

Încep să visez. Din întuneric omniprezent, undeva, departe, se conturează o fereastră albastră, încadrată într-o ramă albă, care începe să se apropie de mine mărindu-se treptat. **Privește**, văd stelele.

Deodată apare o tânără îmbrăcată într-o rochie lungă, argintie. Se dezbracă încet. Rămâne goală și se apropie visătoare de fereastră. În același timp, rama albă se îndepărtează de mine încet. Nu mai văd întregul trup al fetei, ci doar porțiunea de la genunchi la gât. Imaginea se rotește încet. Mă lovesc cu palma peste frunte. **E Torsul de tânără fată** sculptat în marmură de Constantin Brâncuși!

Mă trezesc. O sudoare rece îmi scaldă trupul. Privesc ceasul - ora opt, sâmbătă dimineața. Mă ridic instinctiv din pat și mă îndrept spre frigiderul din bucătărie. Îl deschid hipnotic, iau salamul de casă și tai câteva felii subțiri. Mă opresc. Nu, nu le voi mânca. Nu sunt sattva-ice! Trebuie să mă păstrez curat pentru a descifra gândurile lui Brâncuși. Momentul e propice din cauza antibioticilor nu am mai băut alcool de zece zile.

Cassian Maria Spiridon

(Luceafărul, nr.2/1998)

Căderea pietrei

Într-o dimineață/în anul de grație
nouăzeci și opt
mergând spre redacție
plin de năduf
cu un poem, recunosc,
îmi cade în față o piatră: buf!
nimic mai banal
am luat-o și-am aruncat-o
într-un canal:
pleosc!

Lucian Perța

Am devenit una cu **Pasărea suflet** chemată
de Tatăl Ceres!

Templul a început să crească, bazinul cu apă
a devenit lacul Săcălaia, nișele sunt dealurile din
jur, eu am devenit **Pasărea** care se înalță tot mai
sus, spre orificiul din plafon, spărtură în cer,
Poartă lumilor.

Pleosc, mă lovesc de ceva dur, material și
cerul se-ntunecă!

***

Mă trezesc pe dușumea. Am căzut din pat?
Privesc ceasul. Ora cinci dimineața, duminică.
Mă doare capul. Duc mâna la frunte, o retrag
năclăită de transpirație? Nu, e sânge! Fug
repede la oglinda din baie. Arcada stângă mi-e
spartă. Îmi spăl sângele de pe frunte, de pe nas
și de pe pleoapă. Caut un leucoplast, nu-l găsesc.

Pijamaua mi-e plină de var. Privesc în jur, în
dormitor. Pereții sunt acoperiți cu calciu, var e
numai pe plafon! Ce să fie!

Îmi beau ceaiul în bucătărie, s-a făcut ora
opt, mă îmbrac, mă duc la magazinul particular
de vis-a-vis să-mi cumpăr un platur. Niște
vecini mă salută în fața blocului, nici nu i-am
observat, dar îi aud vorbind în spatele meu. Nu
vezi, dragă, că e beat și a căzut în cap?

Cumpăr pansamentul cu care să-mi maschez
rana și mă întorc repede acasă. Îl aplic perfect,
apoi îmi acopăr fruntea cu o bentiță de lână. Așa.
Mă apuc de gătit. Curăț cartofii, îi tai cu un cuțit
special, ondulat, pregătesc grătarul. Mirosul
îmbietor al fripturii mă face să uit de **Templul
eliberării sufletului de corp**.

Perfect, totul e gata, așez bunătățile într-un
vas de Iena, să se păstreze calde. Nu e nevoie,
familia mi-a sosit în această clipă.

„Bună ziua, Tati”, îmi spune Emil. „De ce ți-ai
pus bentița la cap? Te-ai lovit?” „Nu, mi-e frig”.
Maria, în joacă, trece prin spatele meu și mi-o
zmulge de pe frunte. Râde. Nu spune nimic?

„Ce stai așa prost?” mă întrebă.

Nu răspund, fug la baie și mă privesc în
oglină. Nu am nici un platur, nu am nici o
rană!

Revin la bucătărie, îi sărut, zâmbesc și îi
întreb: „Cum a fost? Bine ați venit, haideți să ne
așezăm la masă”.

Gata, mă concentrez din nou! Oare cum și-a
imaginat Brâncuși **Templul eliberării?**

Inițial, **Templul** comandat de maharadjahul
Yeshwant Rao Holkar din Indore trebuia să fie
un **Monument al păsărilor în spațiu**,
cumpărate de prinț, în 1936 (una din marmură
neagră, alta din marmură albă și una din bronz
polisat).

După moartea maharaniei Sanyogita Devi
Holkar, survenită în 1937, monumentul a trebuit
să devină un mausoleu, adică **Templul
eliberării sufletului de corp**.

Cum urma să arate oare?

Un dublu capitel, cum mărturisește
mijlocitorul tranzacției dintre maharadjah și
artist, un ovoid imens, sau un măr, cum susțin
alți exegeți? În toate cazurile însă, intrarea în
templu urma să se facă printr-un pasaj subteran,
încăperea trebuia să primească pentru reculegere
o singură persoană, în interior cele trei **păsări** s-ar
fi reflectat într-un bazin cu apă, iar lumina ar fi
pătruns printr-un orificiu practicat în tavan,
câzând pe bronzul lustruit al **păsării de aur**,
într-o anumită oră a zilei, sau a anului.

Pe lângă sculpturile amintite, celula pentru
meditație mai urma să adăpostească urna
funerară, susținută **pe o Coloană a sărutului și
Spiritul lui Budha**.

În decembrie 1937 - ianuarie 1938, când
Brâncuși a călătorit în India pentru a perfecta
sculptura, i s-a cerut o secțiune edificatoare prin
Templu, pe care nu a avut-o și care ar fi lămurit
dilema exegetică pentru totdeauna.

Cert este că, din motive încă neelucidate,
prințul nu l-a primit pe artist la modernul său
palat din Indore. Probabil criza financiară a
regatului, războiul mondial ori lipsa de
înțelegere a proiectului au condus la
nerealizarea **Templului**, ceea ce l-a afectat
grozav pe Brâncuși. De atunci, forțele creatoare
ale sculptorului au secătuit și nu a mai realizat
decât testamentul său artistic, **Testoasa
zburătoare** - sapă de mormânt și suflet
înălțându-se la cer totodată.

***

Nu știu ce să fac. Nu am chef de nimic. Mă
uit la televizor. La PRO TV, Mihai Călin
prezintă emisiunea *Te uiți și câștigi*. Întrebarea
finală este despre Brâncuși: *Pentru ce sculptură
a dat în judecată artistul vama Statelor Unite?*

Simplu ca bună ziua, pentru o **Pasăre în
duh**, dar nu știe nici unul dintre concurenți.

Apoi privesc o vreme, fără să mă
concentrez, un film polițist, gata, m-am plictisit.

Meditez din nou asupra **Templului**. Tai un
măr în patru bucăți egale să-i studiez interiorul.
Îndepărtez sâmburii, privesc alveolele care ar fi
trebuit să adăpostească **păsările** în proiectul
brâncușian. Deodată, un vierme își scoate capul
într-o nișă! Nu, nu poate fi așa! Sunt deprimat.

Iau un ou din frigider și-l așez pe masă.
Încep să se rostogolească. Îl prind în ultima
clipă, îi dau drumul din nou. Na, că l-am scăpat!
Mai bine-l fierbeam!

M-am săturat de experimente, îmi iau
pastilele și mă culc.

După un timp de somnolență, apare iarăși
fereastra, de data asta trec prin ea!

În clipa traversării mă destram în mii și mii
de celule, care dansează totuși în corpul meu
dureros fluidizat.

Universul întreg, de după fereastră, pare
alcătuit din particule pulsând haotic.

Mă cuprinde teama, amețesc. După un timp
mă liniștesc și încep să disting în spațiul
îndepărtat surse de energie mentală, emițând
mesaje colorate.

Aerul libertății nemărginite îmi umflă
pieptul, pornesc cu viteza luminii în
întâmpinarea necunoscutului. Străbat oceanul
gândurilor omenești, simțind prezența maternă,
ocrotitoare, în preajmă.

„Unde călătorești, fiule?” „Pe urmele
gândurilor lui Brâncuși”. „Ai grijă să nu te
risipești și să te întorci întreg acasă”. „Așa voi

face, ne revedem curând!”

Continuându-mi zborul, devin o cometă
diafană, gândurile meschine ale celorlalți nu mă
ating.

Iată, în depărtare, o mică sferă galbenă,
aparent imobilă, ca o lună plină într-o noapte
pământeană. Mă îndrept spre ea cu viteză
noesică. În apropierea ei îmi dau seama că astrul
meu nu e o sferă ci un halou ovoidal galben -
pai. Pătrund în această aură și poposesc în zona
ei centrală, mai densă, de un auriu-brun, mat.

Aici, **măiastra** brâncușiană își așteaptă
privirile iscoditoare spre mine. „Te așteptam.
Urcă pe umerii mei ca să pornim în călătoria pe
care ți-o dorești atât”. Instinctiv privesc în
spatele meu.

Cum poate pasărea să distingă umbra mea
aproape transparentă? „Nu te mira”, îmi și
răspunde pasărea, am primit mesajele tale
mentale, știam că vei veni”.

Am cuprins cu mâinile mele iluzorii gâtul
păsării și am pornit în marea aventură.

Măiastra s-a ridicat lin în văzduhul rarefiat
și a intrat în picaj într-un pasaj subteran. Nu
distingeam nimic prin întunericul absolut, decât
că ne roteam tot mai repede pe o spirală
descendentă. Simțeam că mă destram, dar
bronzul păsării a devenit spongios și mi-a
absorbit moleculele, salvându-mă de la
pulverizare. O senzație de siguranță m-a năpădit
pe dată și chiar o ușoară euforie.

Am numărat cinci rotocoale descendente
până ne-am oprit și trupurile noastre mentale s-au
separat din nou. De aici începea un puț vertical,
străjuit de **Cumințenia pământului și Figura
arhaică**, o clipă am rămas hipnotizat de ochii
lor împietriți. În poalele **Cumințeniei
pământului** se răsfăța **animalul nocturn**.

Am început să urcăm pe o spirală
ascendentă, prin interiorul puțului, care era un
tub translucid, cu secțiunea asemănătoare unei
frunze de trifoi, iluminat difuz, din exteriorul
înconjurat de ape lustrale. Da, suntem în
interiorul **Coloanei sărutului**, două jumătăți de
frunze alăturate reprezintă câte un cuplu
îmbrățișat! Urcam de data asta nouă rotocoale -
în timp ce **Peștii, Focile și Testoasele**
brâncușiene ne dau târcoale prin exterior,
plutind alene prin apele pure -, și poposim în
Templul eliberării, o intersecție de doi cilindri
egali în diametru, din care rezultă pe lângă o
încăpere cubică în esență, dar cu tavanul
semicircular (pardoseala fiind orizontală), și
patru nișe adăpostind cele trei **Păsări în văzduh
și Spiritul lui Budha**.

Cobor de pe umerii **Maiestrei** pe o mică
trapă. În aceeași clipă, cele trei **Păsări în
văzduh și Spiritul lui Budha**, ies din nișe,
glisând pe mese metalice inoxidabile,
magnetice.

Privesc în jur. Mă apropii de bazinul pătrat,
cu apă de vis, amplasat în mijlocul încăperii. Mă
opresc smerit lângă **Coloana sărutului** purtând
urna cu cenușa defunctei Sanyogita Devi
Holkar, fosta soție a maharadjahului. Ce e și
viața asta materială, cu dorințe, necesități,
orgolii, meschinării și alte mărunțisuri, față de
imensa lume a spiritului și zborurile cosmice ale
minții, care abia acum mi se deschide în fața
ochiului interior?

Mă plimb, mai bine zis plutesc prin încăpere.
Frescele albastre, reprezentând cerul senin, pe
care se profilează jumătățile albe de romburi,
sugerând păsările în zbor, mă înalță tot mai sus
în universul gândurilor.

Deodată, o coloană infinită de lumină
străpunge încăperea, prin orificiul tavanului, și
transformă în vâlvătaie **Pasărea de aur**. Nu i se
mai distinge conturul, parcă s-a învăluit într-o
aură.

Doamne, se ridică la cer! Lumina
ascensională, alcătuită din cea incidentă și cea
reflectată de bronzul polisat al **Păsării**,
formează un vertij care mă absoarbe cu totul. Nu
pot să mă împotrivesc!

URMUZ ȘI COMOARA NEGĂSITĂ

de RADU CERNĂTESCU

Și dacă azi se poate spune, fără vreo exagerare, că Urmuz nu a intrat cu adevărat în conștiința critică românească, poate că mâine, cu frenezia dementă a unui grup de exilați, el va răzbate dincolo de subsolul unor glose de manual. Deocamdată destinul său tragic este merit să se consume și în inexistență. Iată de ce, cu riscul asumat al vorbirii în pustiu, vom reaminti că anul acesta se împlinesc 115 ani de la nașterea (pe 17 martie) și 75 de ani de la moartea (pe 23 noiembrie) celui care a călăuzit pasul înainte al avangardei noastre literare. Alături de un gând pios, poate ne vom reaminti acum că orice pas colectiv făcut de umanitate are nevoie de un ghid trimis cecității sale dinspre regatul clarvăzătorilor, dinspre acel loc, comoara spirituală a umanității, de unde viitorul se vede ca un ineluctabil trecut.

Trăcând dincolo de aparențele de obiectivitate ale criticii în cazul raptului literar numit **Capul de rățoi**, încercarea de față își propune să abordeze disputa dintr-un unghi de vedere nou și impersonal, o imersiune în abisala conștiință a scriiturii care va conduce, cum se va vedea, într-un mod independent și surprinzător către o singură și irefutabilă concluzie. Doar sondând acest spațiu subteran, numit **spațiu de eliberare**, în care personajele se întâlnesc cu autorul lor și uneori chiar i se substituie acestuia în biografia reală, se poate identifica acea amprentă care individualizează o operă, amprentă pe care personajele ajung să o pună pe lucrurile și faptele cele mai intime ale autorului lor. Prin această dimensiune confesională, căreia nu i se putea sustrage nici **Capul de rățoi**, vom înțelege cum piesa litigioasă comunică într-un mod direct și fără echivoc cu biografia unuia din prezumțivii săi autori.

Înainte de toate să ne reamintim un amănunt biografic urmuzian semnalat de toți exegeții, fără excepție, dar care nu a spus prea multe interpretatorilor de până acum. Este vorba de faptul că, la vârsta intrării în ciclul primar (1890), lui Urmuz i-a fost schimbat numele din Dimitrie Dim. Ionescu-Buzău, așa cum se găsește el înscris în catastiful de botez de la Biserica domnească din Curtea de Argeș, în Dimitrie Dim. Dumitrescu-Buzău. Schimbarea de nume - mărturisirea sora lui Urmuz, Eliza Vorvoreanu - a fost făcută în exclusivitate din voința tatălui, dr. Dumitrescu Ionescu-Buzău, prezentat de cei apropiați ca un bun cunoscător al cutumelor noastre populare. În continuarea amintirilor sale, dna Vorvoreanu strecura însă un amănunt revelator, faptul că ciudata substituție se datora „simpatiei tatălui pentru felul de a se numi al țăranilor”. Cu o intuiție genială, dl. N. Balotă se întreba în monografia dedicată lui Urmuz (1970), dacă amănuntul nu sesizează de fapt aici o anume preocupare a tatălui „în privința numelor (subl. aut.)”. Mergând ceva mai departe, noi avansăm ideea că amănuntul biografic semnala aici cunoașterea unei arhiuzitate cutume populare, activă și azi în mediul rural, de împiedicare a predestinării unui copil prin schimbarea numelui. La sfârșitul secolului trecut, această uzanță magică constituia soluția cea mai larg răspândită de vindecare a unui copil bolnav, așa cum era, se știe, și Urmuz, cel a cărui sinucidere, ziazele vremii o legau de o boală incurabilă.

Mai mult chiar, în cazul de față, cum se va vedea, actul se sprijinea și pe cunoașterea de către tată a numerologiei esoterice, știința care fundamenta *ab initio* această soluție magică de împiedicare a unei predestinări. Căci o corectă și propice schimbare implica în mod necesar și cunoaștințe de Cabbală, operațiile făcându-se în epocă în vechiul sistem slavon de figurare a numerelor prin litere. Din aceeași mărturie a sorei lui Urmuz deducem că acest sistem îl putea folosi la

schimbarea numelui și dr. Ionescu-Buzău, cel care „citea evanghelii în slavonă”, ba chiar „urmase la bătrânețe cursurile de slavistică ale profesorului Ioan Bogdan”.

Cercetându-i fiului său numele, acest tipar prin care *incandescența transcendență* modelează devenirile umane, dr. Ionescu-Buzău, putem spune, nici nu ar fi avut de ales. Căci formula inițială de apelativ: *Dimitrie Dim. Ionescu-Buzău* este ceea ce se cheamă o curiozitate numerologică (Dimitrie = 9, Dim = 9, Buzău = 9, Ionescu = 13), în care toate potențările benefice, intelective și propițiatorii, pe care le indică tripleta armonică a lui 9, apar anihilate de semnul malefic al termenului 13, semnul morții și al puterilor negative din tenebre și din Haos. În cazul acesta, prin intervenția dizarmonică a termenului malefic, întregul nume și, prin extensie, întregul destin sunt puse sub semnul maleficiului ineluctabil, căci suma totală, **blazonul** acestui nume, conduce inevitabil tot la 13.

În paranteză fie spus, tradiția teologală bizantină impune scrierea cu **omega** a numelui lui Hristos tocmai pentru ca suma literală ce rezultă să fie 13, ca o asumare și prin nume a **morții sale germinative**. Să reținem deci acest prim semn cristic.

Scurta privire aruncată în interiorul magiei nume(re)lor ne arată însă și de ce, puțin cam neobișnuit, tatăl a schimbat nu vreun prenume, cum se obișnuiește, ci chiar patronimul fiului său. Prin această substituție, noul nume, **Dimitrie Dim. Dumitrescu-Buzău** (9+9+7+9) și noul destin au fost nu doar desistate de respectivul maleficiu, ci, prin **rădăcina astrală** care le reprezintă (9+9+7+9=34=7), au fost plasate sub semnul **victoriei și al triumfului**, sensul cosmic pe care îl dă Cabbala cifrei 7. Sub același **signum** victorios al lui 7 stă și porecla de tinerete a lui Urmuz: „**Ciriviș**” = 7. Elocvent ne pare și amănuntul că, peste ani, mult mai târziu, Urmuz își va schimba din nou numele. Noul nume, **Demetru Dem Demetrescu-Buzău**, prin semnul 33 pe care îl exhibă (n.b., alt semn cristic!), numit al desăvârșirii inițiatice și al iubirii pentru Eterna Sophia, ar putea indica în cazul lui Urmuz o (re)cunoaștere târzie a numerosofiei, această formă particulară de fidelitate la sacrele mistere ale transcendenței.

Dar să revenim la personalitatea dr. Ionescu-Buzău, în aparență simplu doctor de provincie în Curtea de Argeș la un spital nu cu mult mai mare decât un dispensar de țară, dar vădit preocupat de **matematica superioară a ideilor** - cum mai e numită această parte aplicativă a Cabbalei. Există în viața sa o zonă obscură și obscurizată, un mister legat în mod direct de anul 1888, an din care nu există mărturie sau informații în țară, dar în care, se știe, întreaga familie s-a aflat la Paris, invitată aici de medicul și chimistul Cristian Pascani, fratele mamei lui Urmuz, dna Eliza doctor Ionescu-Buzău, născută Pașcani. Acest prim fiu al preotului bisericii

Sf. Dumitru din Pașcani nu era un necunoscut în Parisul sfârșitului de secol. Numeroasele sale articole din revistele de specialitate, și nu doar pariziene, erau semnate: **dr. Cristian Pascani, professeur à l'Université de Paris-Sorbone**.

Dar ceea ce ne interesează aici e faptul că acest cumnat al doctorului Ionescu-Buzău a fost, în buna tradiție a profesoratului Sorbonei, francmason. El apare, de pildă, menționat de presa vremii printre participanții la Congresul masonic din 1889, grandioasa adunare masonică la care venerabilii Mari Maeștri din întreaga lume au celebrat la Paris centenarul Revoluției Franceze. Este mai mult decât probabil faptul că, la recomandarea cumnatului său „latinistul și elenistul de forță” care a fost doctorul Ionescu-Buzău să fi fost inițiat la Paris în acel **amplius et perfectius tabernaculum, non manu factum**, a cărui proiecție terestră se vrea a fi Loja masonică. Doar pe calea aceasta, a canalelor oculte pe care se edifică fratRIA masonică, se poate explica într-un mod logic și fulminant ascensiunea bucureșteană a neștiutului medic de provincie. După anul de ședere la Paris, acesta se va muta cu întreaga familie în București (1889) și va deveni aici imediat, în chiar anul mutării, profesor la ilustrul Colegiu Matei Basarab și medic la cele mai mari spitale bucureștene: internist la Spitalul Brâncovenesc și oculist la Colțea. Cu aproape 30 de ani mai târziu, aproape identic se împlinea destinul unui alt doctor de țară, și el adus și realizat pe canale masonice în capitală: Vasile Voiculescu.

În cartea sa de **Rituale masonice**, apărută în 1882 la București, prof. C. Moroiu preciza acceptarea în Lojile românești a copiilor de masoni (**lowtoni**) se făcea în epoca de care ne ocupăm fără norme ritualice și cu începere de la vârsta de 7 ani (până la 15 ani), cu singura condiție a plății unei taxe reprezentând 1/6 din cea pentru gradul de discipol. La împlinirea vârstei de 18 ani, **lowtonul** era primit în Lojă în mod direct, ca discipol, fără vreo taxă sau altă formalitate. Intrarea lui Urmuz într-o Lojă la o vârstă fragedă, ca **lowton**, ar putea explica persistența unor simboluri ritualice imersate la nivelul cogitoului preflexiv și reapărute la nivelul scriiturii. Această clară și obstinată, cum se va vedea, apropiere a sa de conceptele doctrinare ale Masoneriei, ca și denaturarea lor prin gratuități și fantazări spre o finitudine imediată, histrionică, ar indica însă o incompletă apropiere de esoterismul masonic, de această reputată suveranitate a spiritului prin care se poate depăși pragul scund al imanenței, posibilitatea gnoseologică rezervată doar celor desăvârșiți.

Trebuie precizat din capul locului că aceste emergente profunde, devia(n)te la nivelul unei halucinante identității abisale nu puteau parveni piesa **Capul de rățoi** pe filiera **actorului G. Ciprian**. Acest, să-i spunem, al doilea prezumtiv autor, datorită originii sale sociale mai mult decât modeste și a unor moravuri adeseori îndoielnice, nu ar fi putut să fie recomandat acestei „instituții onorabile angajată în operațiuni morale și materiale”, cum se autodefinia Francmasoneria sfârșitului de secol al XIX-lea.

Din amintirile lui G. Ciprian știm însă că Urmuz organizase și condusese la 16-17 ani **banda „Capului de rățoi”**, o **asociație** eminamente masculină (masoneria mixtă își făcuse încă apariția în Țările Române), ce propovăduia răsturnarea „stălpilor logicii putrede”, o finalitate amintind demersul progresist al Masoneriei sfârșitului de secol. Acești „fii ai eccleziei”, sintagmă cu certe trimiteri masonice, care își spuneau pe scurt **pahuci** (din ebr. **pahuk**, căscat), impuneau la intrarea în ciudata organizație schimbarea numelui, ca posibilă reminiscență a botezului masonic. Ei se numeau acum: **Ciriviș** (Urmuz), **Macferlan** (Ciprian) etc. La nivelul concepției despre lume, „rățoii” iterau atât ecumenismul masonic: „Avem principii largi. Îmbrățișăm pe toată lumea. Boier, golan, creștin, musulman - te-ai lăsat pe vine, ai intrat în rândul oamenilor!”; cât și o oarbă încredere - amintind tot de Masonerie în armonia divină a lumii: „**CIRIVIȘ**... Nici un sforțandum maestrilor! Lăsați moriștile să macine în voie. Nu vă opintiți. Lăsați ca totul să vină de la sine (...) **Ruhig!** Să îngenunchem și să rugăm țăriile de sus ca să ne lumineze”.

„Pahucii” cu „inimile lor de orătănii sălbatice” luptau cu arma terapeutică a farsei absurde împotriva „bătrânei doamne Logica și a eternului

domn Interes". Extrapolând, poate fi vorba aici de acea **logică** a platitudinilor științelor profane repudiată și de **Faustul** goethean, o logică pentru care (i)logicul transcendenței însemna o breșă indezirabilă în sistemul ei confortabil de scunde valori. Acest elogiul al **nebulniei** pune și impune aici o problematică crescută pe marginea Bibliei, dar întreținută peste veacuri de spiritul iscoditor al Masoneriei. Căci dacă „nebulnia lui Dumnezeu e mai înțeleaptă decât oamenii” (1 Cor., 1,25), va spune o butadă erasmică, devine evident că nebulnia oamenilor poate fi mai înțeleaptă decât **cumințenia** lor. O idee **eretică** ce va transpune din majoritatea pieselor shakespeariene, unde **the King's fools** se străduiesc să illustreze desăvârșit nebulnia clarvăzătoare. Originea și justificarea acestei **nebulnii transcendentele** stă, puțin o știu, de comentariile Cabbalei, comentarii care pornesc de la identitatea de substanță și de structură numerală și literală a sintagmei ebr. **lemek** (nebul) cu cea care definește senioria ființei umane: **melek** (rege). Dar, ca un exemplu concludent, nu a fost socotit nebul la vremea respectivă chiar regele Iudeilor?...

Ca într-o **imitatio cristi** (obsesia acestui model se pare că l-a urmărit întreaga viață pe Urmuz) și „rățoi” se lasă conduși de „nebulnia crucii” și vor chiar să-și „bată cuie la încheietura mădularelor” pentru a „sângera de obstesțiile durerii”. Ei bănuiesc stradele și ganguri întunecoase strigând „Vin cu m-n! Vin cu lemn!”, ca o posibilă trimitere la na teofagică a euharistiei, căci **lemnul** poate fi aici lemnul crucii, iar **vinul**, sângele celui pe care Masoneria îl numește **cel dintâi Mare Inițiat creștin**. Din aceeași perspectivă transestetică, faptul că, în piesă „rățoi” își instalează **Loja** într-un pom poate releva **ex abysus** posibile corespondențe (sub-conștiente?) cu Pomul Cunoașterii, pomul simbolic cu prezență fizică în Lojile adevărate, acolo unde se intră urcând, ca pe scara „pahucilor”, cele șapte trepte simbolice.

Și nu în cele din urmă, **carul alegoric** alcătuit de „rățoi” și prezervat într-un pasaj memorialistic de același G. Ciprian pare desprins din procesiunile simbolice anuale ale Masoneriei, procesiuni încă prezente la sfârșitul secolului trecut (de unde vor prelua și comuniștii defilările lor cu **care votive**): „Criviș stătea în mijlocul trăsorii, cu bastonul înfipit în grămăjuia de cărbuni și legume; găina moțâia în capul bățului, lăsând să-i atârne pe gâtul gol cei trei covrigi cu susan ca trei coloane de mărgean, iar eu stam pe scăunașul din față și înarmat cu apărătoarea, făceam vânt și păzeam pasărea de meste”. Acest „tablou vivan” pare că surprinde în aceeași poziție **avtoritas potestas** simbolismul Venerabilului conducător al Lojei, cel a cărui înțelepciune stăpânește peste cele 3+1 regnuri din Univers: **regnul** mineral (simbolizat aici prin „cărbuni”), vegetal („Legumele”) și animal („găina”), dar și peste **regnul** celor rămași în sclavia (ne)cunoașterii profane (**regn** simbolizat aici prin **scavul** care face vânt „cu apărătoarea”).

Indiferent dacă Dem Demetrescu-Buzău a ajuns să cunoască sau nu piatra unghiulară cu care, din generație în generație Masoneria înalță edificiului interior al Ierusalimului ceresc, rămâne de domeniul evidenței că simbolul detașat din fabuloasa ei simbologie revin la nivelul transmutației interioare pe care le-a suferit psihismul adolescentin al lui Urmuz. Idealul masonic, al eliberării intelectiv și viziunare prin autoclastrare în proximitatea Marelui Mister, a fost în cazul lui Urmuz deturmat iremediabil înspre misterul prim și ambiguu al semanticii, înspre acel clarobscur care, neluminat de Astrul Redeșteptării, devine, spune misteriosofia masonică, o glaciațiune a propriului neant. Cazul său poate servi și alimenta o temere expusă în varii cazuri de regulamentele masonice, conform căreia incomprehensibilitatea temelor și simbolurilor, datorată vârstei necoapte la accesarea în Incinta Interioară, poate conduce nu doar la denaturarea lor, ci chiar la o alterare profundă a **sinelui**. Iată de ce o inițiere licită este recomandată să înceapă în Masoneria regulată la vârsta de 23 de ani, vârsta deplinei maturități.

Această comoară negăsită poate rămâne însă, în cazul lui Urmuz, semnul capabil să orienteze o operă către propriul ei autor...

Mărturisesc că mă aflu printre admiratorii prozei d-lui Laurențiu Cerneț de când l-am citit prima oară, adică la sfârșitul anilor '60. Am descoperit atunci, iar timpul mi-a confirmat aprecierea, un umorist de prima mână, un scriitor al cărui talent vedea lumea sub semnul comicului. Totul era spus cu inteligență, cu umor desfășurat pe o gamă largă, cu o capacitate rară în a sesiza ridicolul în comportamentul indivizilor, în relațiile interumane, în cele sociale. M-am gândit adesea ce ar fi putut rezulta dacă ar fi abordat teme politice, dacă (prin absurd) lucrul ar fi fost posibil. Am fi avut, probabil, una sau mai multe capodopere, subiectele fiind majore, vizând naționalul și nu doar faptul adesea mărunț, insignifiant. Din acest punct de vedere, d-l Laurențiu Cerneț este, fără îndoială, o victimă a regimului comunist, el neputându-se exprima integral și trebuind să accepte situația cunoscută de toți. Nu știu dacă a scris și pentru sertar. Ar fi o șansă pentru a cunoaște adevăratele dimensiuni ale acestui foarte înzestrat scriitor comic.

Una dintre cărțile ce i-a adus succesul și i-a consolidat faima se cheamă „Idei de gata”. Ea demonstrează capacitatea prozatorului de a vedea repetabilul, reluarea mai mult sau mai puțin

fină analiză psihologică. Nu-l mai interesează trecutul, deși acesta încet încet i se insinuează în minte; are convingerea că repetă o poveste trăită mereu de alții: „Fiecare om este un Robinson Crusoe ajuns pe o insulă pustie, necunoscută. Se zbate ca să supraviețuiască, trudește toată viața, iar spre sfârșit vine o corabie și-l duce de unde a venit. Asta e tot. Fără nici o urmărire. Fără nici un rost. O existență ce are drept scop existența în sine”. Și totuși încep întrebările, revin amintirile, apare, ca din vis, femeia. Se respectă, cu alte cuvinte, condiția umană, de neconceput fără asemenea elemente. Introspecțiile sunt descurajatoare: „Eu sunt un biet om, o biată ființă, una din miliardele care au trăit sau trăiesc acum pe pământ, un punct, o găză neînsemnată în ordinea universală, un fir de nisip. Un nimic înzestrat cu judecată, care-și ajunge sieși. Un atom cu ifose de buric al lumii(...). Sunt un pragmatic mărunț, cu pretenții ce-mi depășesc condiția dată”. Proiecția se face apoi la scară universală aflată în concordanță cu dimensiunile noului Robinson: „Istoria? Un inventar descurajant. Numai crime, conducători paranoici, servi umili, revoltați în lanțuri, minciună și suferință.

IMAGINARA AVENTURĂ

de LIVIU GRĂSOIU

abilă a ceea ce au gândit ori creat alții. În scurtul roman apărut recent „Jocul de-a Robinson” (Editura Eubee, Timișoara, 1997), d-l Laurențiu Cerneț apelează la o asemenea idee. Preia deci aventura lui Robinson, celebră de mai bine de două veacuri. Gestul nu este singular, personajul și povestea lui seducând artiști din cele mai diverse culturi, încât chiar îmi puneam întrebarea: ce va reuși prozatorul timișorean, ce destin îi va hărăzi singuraticului erou, cu ce sensuri și atribute noi îl va înzestra? Examen dificil. Spre satisfacția comentatorului, d-l Laurențiu Cerneț îl trece cu bine, confirmând predispoziția de a fi original fără ostentație și mereu surprinzător. De data aceasta nu a mai apelat la registrul comic, tonul fiind sobru, exact, iar stilul de o simplitate extremă. Un roman care narează aventura aparent reală a unui individ de 40-50 de ani ce se trezește pe o insulă situată undeva pe paralela 45 în Europa. Este singurul element de localizare spre a-l ajuta pe autor în descrierea exactă a vieții hărăzite naufragiatului. La început, acesta nu mai știe nimic despre sine, de unde și cum a venit: „Nu-mi aduc aminte cine sunt. Mi-am uitat și numele. Exist într-un timp și într-un spațiu nedefinite”. Problema principală cu care se confruntă este supraviețuirea, într-o „liniște ca de sfârșit de lume”. El știe că trebuie să trăiască și atunci se comportă aproape ca un robot. „Mă bucur că n-am gânduri de prisos”, spune el în pauza dintre activitățile fără sfârșit. Robinson (așa s-a autointitulat cu satisfacție declarând „E reconfortant să ai un nume”) muncește și învață muncind, dovedește un pragmatism de care se miră singur. Atent cu tot ce îl poate ajuta în supraviețuire, ajunge meșter bun la orice, adică la bucătărie, construcție, croitorie, pescuit, agricultură etc. Pagini de

Cine a spus asta? Probabil vreun serv... Omul? Rezultatul unor cercetări pure, fără scop...”. Monologul continuă exprimând un pesimism specific presimțirii sfârșitului universal: „Privește în jur!... Porcăria universală a ajuns la apogeu. Așa zisa civilizație, pe care o ridicăți în slăvi, se îndreaptă spre sinucidere. În mai puțin de un veac, supraviețuitorii vor lua totul de la capăt, inutil. Orice vis este o iluzie. Orice visător e sortit pieirii. Libertatea e un mit fals. Deasupra tuturor domnește inutilul”.

Avem de a face cu o conștiință adânc marcată, rănită. Amintirile, subtil gradate cantitativ și exclusiv devastatoare, îi trădează adevărata identitate. Robinson s-a numit cândva Tudor și a suportat toate mizeriile pe care le-a adus comunismul. Sunt imagini de coșmar, alungate cu vehemență de însinguratul erou. El își apără singurătatea concepută după propriile puteri și dorințe.

În acest cadru fizic și spiritual apare, de niciunde, Femeia. Numele ei nu contează și nici nu va deveni o variantă posibilă a nelipsitului Vineri. Comportându-se normal, ajungând repede la deprinderi conjugale, ea își îndeplinește menirea, reamintind Bărbatului că nu se întrecește, că nu se definește, în absența Erosului. Iată de ce, vizitat pe neașteptate de doi militari veniți cu helicopterul, noul Robinson refuză întoarcerea la civilizație, la societate, și, unic rege peste pământul nedorit de alții, va viețui doar imaginar, acolo unde Femeia îi zâmbește „supus”.

Cu „Jocul de-a Robinson”, d-l Laurențiu Cerneț a reușit ceea ce puținii credeau: că poate fi la fel de interesant și în registrul grav, iar câte o „idee de gata” duce, dacă este superior tratată estetic, la reușite notabile.

joao bigotte choraao

SCRISORI DE LA ȘI CĂTRE VINTILĂ HORIA

La 4 aprilie se împlinesc șase ani de la plecarea dintre noi a lui Vintilă Horia. Personalitatea sa cuceritoare a atras în jurul său prietenia, admirația și respectul unui mare număr de intelectuali de pe toate meridianele. În cele ce urmează se reproduce un grupaj de documente inedite, realizat de distinsul om de litere portughez Joao Bigotte Choraao. Împreună cu un text introductiv, literatul portughez ne-a încredințat spre publicare 6 scrisori autentice (una a sa către Vintilă Horia și 5 ale scriitorului român adresate prietenului său din Portugalia), precum și o tulburătoare, emoționantă ultimă epistolă - imaginară - a domnului Bigotte Choraao către prietenul său român dispărut. Prin publicarea acestui grupaj, finem să aducem din nou un omagiu amintirii scriitorului român care, după decembrie 1989, a dorit atât de mult să se reîntoarcă în patria, nici o clipă uitată în cursul nesfârșitului său exil, dar căruia destinul nu i-a mai putut împlini acest vis. În ceea ce-l privește pe autorul grupajului, putem spune că este unul dintre cei mai distinși esești și critici literari portughezi (n. 1933), cu numeroase colaborări la jurnale, reviste și opere colective, ca enciclopediile, și este autorul a diverse cărți, printre care se numără și cele consacrate marelui romancier din secolul al XIX-lea Camilo Castelo Branco. A scris despre autori români (Vintilă Horia, Mircea Eliade, Emil M. Cioran, Ion Caraion) și este membru al unor instituții culturale, precum Academia de Științe din Lisabona (echivalentă Academiei Române) și Institutul de Filosofie Luso-Brazilian.

Multe scrisori i-am adresat lui Vintilă Horia și am primit de la el, între 1965 și 1991, repere ale unui dialog care a durat 25 de ani. Soarta scrisorilor mele nu o cunosc (vor fi fost distruse sau risipite, ca și biblioteca scriitorului) și, de aceea, dintre cele pe care le dau aici la iveală, doar una este autentică (fiindcă am păstrat o copie), cealaltă fiind imaginară și ca un strigăt în deșert, în speranța că voi fi auzit pe undeva.

De la Vintilă Horia păstrez câteva zeci de cărți de vizită, ilustrate și scrisori - un total de 63 de documente. Manuscrise ori dactilografiate, în franceză sau în spaniolă, scrisorile sunt, inițial, ceremonioase, tratându-mă cu „domnule”, pentru a deveni apoi cordiale, numele de familie fiind înlocuit cu prenumele și cu intimul „tu”.

În scrisori, Vintilă Horia vorbește îndeobște de cărți publicate sau care urmează a fi publicate (unora dintre ele le indică doar titlul), traduceri, călătorii, întâlniri și non-întâlniri. Unele conțin informații, altele se

limitează să dea semne de viață sau să ceară vești după o perioadă mai lungă de tăcere, iar altele au un conținut mai personal. În prima scrisoare mulțumește pentru un articol pe care-l scrisesem despre al său **Papini** - scriitor din tinerețea noastră neliniștită, a lui și a mea, și care, în perioada cea mai dură a exilului lui Vintilă Horia, îi întinsese o mână frățească la Florența. Ultima scrisoare, datată cu puține luni înainte de moarte, se interesează de **posibilitatea de a fi tradusă** în portugheză **Reconchista Descoperirii**, carte apărută postum.

În altă scrisoare manuscrisă și datată 30.IX.1969, îmi mulțumește și comentează a mea **Aventură interioară**, jurnal citit cu simpatie de autorul **Jurnalului unui țăran de la Dunăre**. Dar, dincolo de acest interes personal, și pentru mine atât de satisfăcător fiindcă se referă și la catedrala din Guarda, orașul meu natal, scrisoarea prezintă și interesul mai general de a-l menționa pe scriitorul ezoteric foarte apreciat de el,

Raymond Abellio. În scrisoarea din 16/X/1980, Vintilă Horia vorbește despre poetul portughez prin excelență universal după Camoes - Fernando Pessoa, despre care a publicat două articole în presă. Scrisoarea din 26/VI/1984 este deplângerea unui scriitor care nu acceptă să facă o muncă neremunerată, socotind acest lucru o formă de exploatare sau disprețuire a activității intelectuale. În sfârșit, în scrisoarea din 8/I/1988 îmi mulțumește pentru comentariul despre **Marta, sau al doilea război**, care i se pare adecvat intenției romancierului.

Vintilă Horia către Joao Bigotte Choraao

16/IX/65

Dragă prietene,

Tocmai am primit frumoasa dumneavoastră cronică la **Papini**, pe care ați avut amabilitatea să mi-o trimiteți la Paris, unde nu mai locuiesc. Într-adevăr, de un an mă aflu la Madrid, unde fac scurt-metraje culturale, pe care sper că le veți vedea într-o zi la TV portugheză. În aprilie trecut, m-am oprit două zile la Coimbra și vreo zece în Portugalia, care mi-a plăcut foarte mult și al cărei farmec deosebit se va reflecta în multe pagini ale viitoarei mele cărți. De unde puteam să știu că aveam un prieten atât de prețios ca dumneavoastră la Coimbra!...

În semn de omagiu și recunoștință, vă trimit prin poșta obișnuită romanul meu **Imposibili**.

Mulțumindu-vă pentru comentariul atât de plin de sensibilitate și profunzime, atât de binevoitor față de mine, vă rog să primiți, dragă prietene, expresia sentimentelor mele

foarte cordiale.

V.H.

J.B.C. către V.H.

Lisabona, 30/aprilie/1996

Domnule Vintilă Horia,

Am primit aici, la Lisabona, unde locuiesc din aprilie trecut, **Jurnalul unui țăran de la Dunăre**, pentru care vă mulțumesc foarte mult.

Cunoșteam deja cartea fiindcă, văzând-o în vitrina unei librării, nu am rezistat tentației de a o cumpăra. Am citit-o și tocmai scriam o cronică despre ea, când mi-a sosit exemplarul pe care ați avut amabilitatea să mi-l trimiteți.

Jurnalul dumneavoastră e o carte în care mă regăsesc: în el aud o voce fraternă care exprimă angoasa și mânia mea și mă

consoleză de singurătate și exil.

Cred că literatura autobiografică răspunde unei profunde necesități a timpului nostru. Amenințat cu risipirea și dezagregarea, omul are nevoie de opere intimiste care să-l reconducă spre sine. De aici și faptul că astăzi confesiunile și jurnalele au atâta succes, chiar mai mult decât romanele.

Mai văd în **Jurnalul** dumneavoastră o carte eretică ce sfidează numeroasele conformisme - politice, religioase și literare ale acestei **epoci**, și-mi place și pentru acest motiv.

Născut la Guarda, nu pot să nu încerc o oarecare emoție regionalistă văzând că este admirată „frumusețea shakespeariană” a catedralei sale. Și, ca portughez, nu pot să nu încerc emoție și recunoștință pentru paginile pe care le dedicați țării mele.

Dar sunt de neconsolat că în acea sâmbătă, 10 aprilie, nu v-am întâlnit la Coimbra. Ce-o fi făcut în seara aceea? Desigur, izolat de ploaie și cu, așteptam miracolul unei voci frățești - voce care, fără să știu, se afla de fapt atât de aproape.

Sperând să vă pot întâlni la Lisabona sau la Madrid, vă rog să credeți, domnule Vintilă Horia, în prietenia și admirația lui

Joao Bigotte Choroa.

V.H. către J.B.C.
30/IX/69

Dragă prietene,

Ceea ce m-a mișcat cel mai mult în **Aventura interioară** a fost intensitatea credinței și drama cotidiană care decurge de aici. Am citit puține pagini atât de dense și dramatice, atât de sincere și autentice. Vă mulțumesc deci pentru acest dar neașteptat, pe care l-am primit la Palos, vara trecută, la înapoierea dintr-o lungă călătorie în Franța, Anglia, Elveția, Germania și Italia. Paginile în care îmi faceți onoarea să mă citați sunt, și ele, foarte juste ca ton și conținut. Vă mulțumesc.

Vă mulțumesc și pentru „Noticias” și articolul despre Abellio, pe care l-am ocupat și trimis autorului „Jocurilor lui Ezechiel”. E un articol excelent, care mi-a plăcut mult. Tema Abellio nu poate fi abordată decât cu pasiune, în chiar inima afinității electiv.

Catedrala din Guarda pe care mi-o trimiteți apare așa cum nu am văzut-o niciodată: în plină lumină. Tonul ei shakespearian îi venea și de la negurile care o înconjurau și de la cerul acoperit al acelei primăveri 65, pe care o evocați în cartea dumneavoastră cu atâta profunzime. Noaptea aceea de la Coimbra când ne găseam amândoi, în același oraș, suferind separat, necunoscuți unul pentru celălalt, îmi devine mai limpede și mai tristă sub pana dumneavoastră.

Între 10 și 30 octombrie voi fi în Statele Unite și Canada tot pentru cartea mea.

Pe curând, așadar, și mulțumesc pentru orele de încântare pe care mi le-a dăruit cartea dumneavoastră.

Cu cordialitate,

Vintilă Horia

De la V.H. către J.B.C.
Madrid, 16/X/80

Dragă Joao,

Îți trimit alăturat două articole despre Pessoa, poet pe care l-am citit în vara asta, în traducere italienească, și cu textul

portughez în față. E un poet care mă pasionează și, în aceste scurte meditații, mă străduiesc să pătrund puțin în misterul său atât de colorat cu romantism și ezoterism. Nu am reușit total și-mi propun mie însumi să scriu un eseu mai lung și lămuritor, cine știe când, în timpul altei vacanțe, la fel de lungi și fericite ca cea care tocmai s-a încheiat. Am stat trei luni în Sierra, la 50 km de Madrid, unde am închiriat o cabană pentru tot anul și vom petrece acum sfârșiturile de săptămână. Am putut să scriu în pacea de acolo o prefață la **Divina Comedie** și alta pentru **Madame Bovary** și sunt cufundat acum în una dedicată **Procesului**. La fel am scris mult în românește, ceea ce nu mai făcusem de un timp. În curând vor începe cursurile. Mi-a scris Marcos Bessa vorbindu-mi despre **VIITORUL PREZENT** și **AL TREILEA MILENIU**, dar până acum n-am primit revista. Sper că or fi citit proveniența titlului. N-am nici o altă pretenție. După câte înțeleg, tu ești implicat în una dintre ele. Când veniți pe aici? Am fi foarte bucuroși să vă revedem. Salutări tuturor alor tăi și o puternică îmbrățișare de la vechiul tău prieten de totdeauna,

Vintilă

V.H. către J.B.C.
Madrid, 26/VI/84

Dragă Joao,

Mulțumesc pentru cartea despre cultura portugheză. Am s-o citesc și pe urmă îi voi dedica un comentariu. Mi se pare, la prima vedere, extrem de interesantă și completă.

Plecăm în vacanță nu înainte de 10 iulie și este posibil să ne înapoiem la Madrid după 5 sau 6 august, astfel că te rog să-mi comunici telefonul vostru de la Ciudad Rodrigo ca să vă chemăm și în cel mai bun caz să venim mai aproape și să stăm câteva zile împreună.

Aș vrea să-ți dau o explicație despre ce m-a împins să nu vin în Portugalia, după ce mi dădusem acordul, acum câteva luni, și, în plus, invitat de nepotul tău. Eram abătut și dezamăgit, obosit și trist, iar ideea de a pleca în călătorie ca să țin conferințe fără să primesc în schimb nici o compensație mi-a apărut, deodată, în mijlocul acelei tristeți metafizice, ca o dovadă a nedreptății cu care îl tratează toată lumea pe scriitor. Nu există muncă fără compensație, justă, moderat de justă sau chiar injustă, dar este; cu excepția muncii scriitorului. Nu a pictorului, nici a arhitectului sau a muzicianului, dar întotdeauna a scriitorului, ca și cum verbul pe care-l mănuieste el ar fi ceva la îndemâna oricui și nu ar valora nimic, când, în fond, este singurul care contează. Vibrez însă de atâtea luni în vântul aceleiași tristeți. Tu mă înțelegi, nu-i așa? Mi s-a spus că am fost înlocuit de altcineva. Cu atât mai bine.

Spune-i, te rog, nepotului tău, să nu mi-o ia în nume de rău. Mulțumesc.

Sunt satisfăcut, la

acest sfârșit de cursuri, fiindcă studenții mi-au adus un omagiu impresionant, la capătul anului școlar. Mi-au mulțumit pentru felul cum i-am făcut să iubească literatura, și mi-au dăruit un portret al lui Dante și un trandafir foarte frumos, deoarece, cu câteva zile înainte, scrisesem un articol despre trandafirii casei lui Cervantes, la Alcalá, și le vorbisem despre trandafirii lui Rilke. A fost foarte emoționant.

Într-o mânăstire din Alcalá am descoperit un tablou de Guido Reni și un teanc de scrisori din 1792 trimise de cineva de la Paris unui prieten din Cuenca. Foarte interesante. Mă gândesc să le public. Mă dusesem la mânăstire doar ca să o văd, fiindcă acolo se petrece o parte din noul meu roman. Și am dat peste tabloul și scrisorile acelea, pe deasupra și foarte antirevoluționare...

O puternică îmbrățișare pentru tine și toată familia. Și pe curând.

Bunul tău prieten,

Vintilă Horia

V.H. către J.B.C.
Villalba, 8/I/88

Dragă prietene,

Îți mulțumesc pentru critica ta din „Brotério”. În general, criticii nu citesc cărțile de care se ocupă. Astăzi „France Culture” (postul de radio) a dedicat un spațiu de 12 minute cărții **Persecuțați pe Boețiu!** Am fost definit ca „ezoteric de dreapta” și „francmason”. Îți poți imagina o definiție mai cretină? Din fericire, există cititori, ca tine, care nu știu numai să scrie, dar și să citească”.

Așteptam un telefon de la tine ca să venim să vă vedem la Ciudad Rodrigo și să stăm o zi, două împreună.

Scriu un **Jurnal al sfârșitului de ciclu** care va apărea, cred, în 1989.

An Nou fericit pentru voi toți:

Vintilă

De la J.B.C. către V.H.

Lisabona, Săptămâna Mare 1997

Dragă prietene Vintilă,

Mi s-a adus de la București o revistă dedicată în întregime temei exilului în literatura română, unde „cazul Horia” ocupă un articol. Din fericire, revista e redactată în franceză, câte un text în italiană, și astfel am putut-o citi toată. Limba română îmi este interzisă, mărturisesc cu un simțământ aproape de culpă, cunoscând îndemânarea cu care scriitorii români folosesc în exil altă limbă, universală, ca să poată supraviețui.

Nu ești tu un scriitor în franceză, spaniolă sau italiană? Încerc, așadar, un soi de complex de vinovăție și de inferioritate, fiindcă nu am învățat niciodată limba română în așa fel încât să citesc în original autorii care-mi sunt atât de dragi.

Aflu, din această revistă, că ultimul tău roman a fost scris și publicat în limba maternă, ca și cum, despărțindu-te de viață și de literatură, ai fi vrut să arăți că, dacă ai pierdut patria, nu ai pierdut limba în care te exprimi, după spusele autoarei articolului, cu o mare și neașteptată bogăție. Spre deosebire de Cioran, care scria ca un clasic francez, nu ai renunțat la română ca să marchezi o ruptură cu însăși România. Tu nu, tu ai păstrat limba ca pe un patrimoniu colectiv și un tezaur personal, la care recurgeai pentru convorbirile și scrierile mai intime. Prin limbă îți recupereai patria pierdută...

O prietenă româncă a fost cea care mi-a adus revista **Euresis/Chaiers roumains d'études littéraires**, este vorba de Micaela Ghițescu, care, fiind, cu noi la Lisabona, a hotărât să-ți telefoneze ca să-ți facă surpriza ca cineva, de aici, să-ți vorbească românește. Dar surpriza n-a fost a ta - a fost a ei și a noastră, când am aflat, și cu câtă durere, că erai internat în spital și într-o stare foarte gravă. Mureai zărindu-ți pământul făgăduinței. Dacă te-ai înapoiat în România, ai făcut-o prin cărțile tale, în sfârșit libere să circule, după decenii de interdicție și tăcere. Era „teroarea Istoriei”, ca să amintesc aici expresia lui Eliade, teroarea căreia i-au fost sacrificate generații de oameni, în numele utopiei, interziși de a fi oameni. Acum te pot citi cei care nici numele nu ți-l cunoșteau. Cărțile tale nu circulau, istoriile literare te omiteau, la fel ca și pe alți mari scriitori.

Vreau să-ți spun că m-am întors la Madrid, după o lungă și aproape inexplicabilă absență. Am telefonat la tine acasă, o dată, de două, de trei ori, dar mi-a răspuns doar tăcerea... Mi-am amintit atunci de atâtea întâlniri, de convorbiri stimulative în care urcam întotdeauna în cerul ideilor. Plecam de la acele convorbiri cu noi lumini despre comunism și filosofia sa tanatică, literatura ca mijloc de cunoaștere, contemporanitatea și complementaritatea artelor și științelor, în fine, despre autori pe care nu-i cunoșteam

sau îi cunoșteam prost. Astfel am aflat de Junger și Abellio, adică despre romanul alegoric și metafizic, și despre armele aristocratice în lupta spirituală. Și tot așa, l-am cunoscut pe poetul Ion Caraion și pe gânditorul metapolitic Silvano Panunzio.

Pentru prima dată mă găseam la Madrid fără să te întâlnesc... M-a rănit atunci acel sentiment atât de tipic al nostru, de **saudade**, care ar fi echivalentul **dorului** vostru. M-am simțit, deodată, mai sărac și mai singur, fără un mare interlocutor, fără un „latin al Orientului”, fără un pod între două lumi și peste două fluvii - Dunărea și Tejo. Ca să mă consolez, îmi spuneam că ce-i mai bun dintr-un scriitor se află în cărțile lui, și pe acestea le am la îndemână ca să le citesc și să le recitesc de câte ori voi vrea, mai ales cele pe care le apreciez mai mult: **Dumnezeu s-a născut în exil**, romanul care te-a făcut celebru și a fost ținta persecuției implacabile a agenților poliției culturale; **Călătorie spre centrele pământului**, marele pelerinaj la izvoarele cunoașterii contemporane; **Introducere în literatura secolului al XX-lea**, vastul eseu de epistemologie literară; **Jurnalul unui țaran de la Dunăre**, jurnal al unui scriitor de idei care nu cedează în fața confesării a ceea ce este de nemărturisit și a înregistrării trivialului.

Sunt fericit că am reușit să fac să fie traduse în portugheză **Introducere...** și **Călătorie...**, cărți, mai ales aceasta din urmă, care au marcat nu puțini cititori. Despre unul știu că, trebuind să aleagă între exil sau libertate, a luat-o cu el printre puținele cărți care l-au putut însoți în acea călătorie de care nu știa dacă nu va fi fără întoarcere... Dar n-am avut același noroc în legătură cu reeditarea lui **Dumnezeu...**, epuizat de mult, și cu traducerea ultimei tale opere, **Reconchista Descoperirii**, care mi s-a dat s-o citesc înainte de tipărire. Aici, cum ți-am spus într-o scrisoare, exista susceptibilitatea față de o viziune exclusiv spaniolă asupra Descoperirilor. Noi, care am pierdut totul, am păstrat însă acest ultim și intim orgoliu: cel al contribuției Portugaliei la descoperirea lumilor noi. Iar Brazilia, vastă ca un continent și cea mai realizată expresie a colonizării portugheze (singura țară din Americi care a avut o Curte), Brazilia, în care ne revedem, este

menționată doar în trecere, când se vorbește de caboclo¹, bandeirante² și paulista³, de acțiunea iezuiților și a Părintelui António Vieira, de Imperiu ca avangardă a penetrației engleze, de teatrul insolit din Manaus, în inima Amazoniei rănite de despădurire, de Carnaval ca opțiune de viață mascată...

Spun toate astea, nu fără durere, dragul meu Vintilă, pentru că am citit cu admirație acest eseu strălucit și provocator (provocator în sensul etimologic al cuvântului), eseu foarte personal chiar când se adapă din alte și mărturisite izvoare (Toynbee, de exemplu, și modul cum contrapune el colonizării anglo-saxone colonizarea iberică, sau, altfel spus, spiritului protestant spiritul catolic). Călătorie prin secole, se leagă trecutul, prezentul și viitorul, într-o perspectivă pluridisciplinară și metapolitică, pe care o extrage din Istorie și care se află dincolo de Istorie și Timp. Este o viziune prospectivă inspirată din filosofia Istoriei care-și reia rolul de diriguitor a vieții. Astfel, coincid aici, într-o contemporaneitate nesincronică, Descoperirea și Reconchista, ogiva gotică și cupola renescentistă, Barocul, Expresionismul și Cubismul, Cavalerii Templieri și **les philosophes**, scriitorii **Secolului de Aur** și marii romancieri hispano-americani din secolul al XX-lea, care au cucerit universalitatea pierdută între timp de către autorii spanioli.

Marele merit al scriitorului constă în aceasta: **scripta manent**. Și pentru că scrierile dăinuie, înseamnă că și el, chiar departe fiind, continuă să fie aproape. Recent am scos din raft **Marta, sau al doilea război** unde regălesc climatul din **Imposibili**. Dar socotesc **Marta...** un roman mai realizat și mai complex. Văd în protagonistă „centrul” în jurul căruia gravitează Ovidiu (nume emblematic), Victor, Ion, Alexandru și Mihai, ca și cum ar exista doar în funcție de ea. Marta este simbolul eternului feminin și al terrei, e ca și terra invadată, siluită, umilită, profanată de barbari, iar dacă în Ovidiu recunosc, oarecum, un **alter ego** al lui Vintilă, mă întreb dacă Victor, Ion, Alexandru și Mihai nu vor fi fiind chipuri diferite, sau contradictorii, sau complementare, ale uneia și aceleiași persoane.

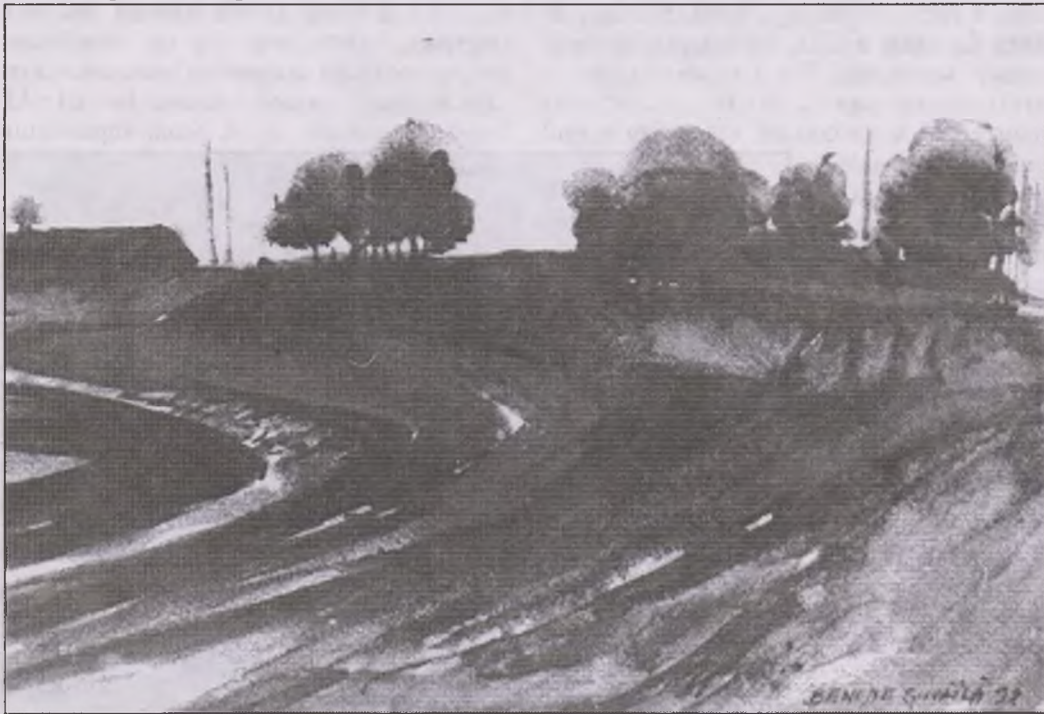
Trebuie să închei, nu fără părere de rău, această convorbire deja lungă. După crudul exil a venit, pentru tine, ceasul de a intra în sfârșit în împărăție. Când va veni, și pentru mine, ora eliberării și a reîntâlnirii cu cei care mi-au fost lumină în această vale a umbrelor?

Adio, dragă Vintilă, o îmbrățișare cordială de la prietenul tău, aflat încă în exil.
Joao Bigotte Chorao

¹ Indigen din Brazilia (n.tr.).

² participant la **bandeiras**, expediții organizate în secolul al XVII-lea în Brazilia pentru cucerirea și exploatarea regiunilor din interiorul țării, ocupate de indieni (n.tr.).

³ locuitor din Sao Paolo (n.tr.).

POVESTEA VORBELOR. DESPRE OASPETE

de
MARIANA PLOAE-HANGANU

Varianta veche a cuvântului românesc **oaspete**, folosită și astăzi regional, este **oaspe**. Ea provine din forma de nominativ a lat. **hospes** și este atestată în scris, pentru prima oară în secolul al XVI-lea, în **Psaltirea Voronețeană**.

Forma actuală **oaspete**, la rândul ei cu mai multe forme dialectale și regionale, este refăcută după pluralul **oaspeți**; există însă și părerea că ar proveni direct din latină, din forma de acuzativ, **hospitem** a aceluiași etimon latin.

Interesantă este evoluția semantică a acestui cuvânt.

În latină, **hospes** însemna „amfitrionul”, „cel care primește în ospetie”. El era compus din **hostis**, numele indoeuropean al amfitrionului, care însemna „inamic”, „străin” și **potis** „puternic”. Ulterior, ca o consecință a obiceiului vechi al reciprocității găzduirii, cuvântul a căpătat și sensul „găzduit” și pe „cel care primește ospetia cuiva”. Ca și pentru **sospes**, **antistes**, **sacerdos**, limba a creat un feminin în **-ita**, formă care apare deja la **Plaut, Mi, 495**. După acest feminin analogic și după nominativul plural **hospita** a fost refăcut pentru a doua oară un adjectiv, **hospitus**. Forma **hospes** avea și ea funcție de adjectiv, dar în această calitate se întâlnește numai în scrierile poezilor din epoca posteroară lui Augustus; cel mai adesea apărea **hospita** cu funcție de adjectiv. În afară de cele două sensuri menționate mai sus, în latină **hospes** mai însemna și „străin”, „necunoscut”.

Latina rezolvă ambiguitatea denumirii prin același cuvânt atât pe „cel care găzduiește” cât și pe „cel găzduit” printr-o altă pereche de cuvinte, derivate ambele de la aceeași rădăcină: **conviva, -ae** „musafir”, „oaspete” și **convivator, -oris** „cel care dă o masă”, „stăpânul casei”, „gazda”. Cât privește sensul de „străin”, acesta este exprimat și prin cuvintele **advena, -ae** și **alienigena, -ae**.

Toate limbile romanice au moștenit cuvântul latinesc **hospes**, fie în forma de nominativ fie în cea de acuzativ (v. it. **ospite**, vfr. **oste**, fr. **hôte**, oc., cat. **hoste**, sp. **huesped**, ptg. **hospede**). Cele două sensuri principale din latină, acelea de „amfitrion” și „oaspete”, s-au păstrat în toate limbile romanice, dar cu o inversare a frecvenței lor. În timp ce în latină sensul de „amfitrion” era fundamental și deci mai frecvent, iar cel de „oaspete”, adăugat ulterior sensului fundamental, era mai puțin folosit, în limbile romanice sensul de bază și cel mai frecvent al cuvântului este cel de „oaspete”. Sensul de „străin” în opoziție cu „indigen” se întâlnește doar în italiană și portugheză, dar și în aceste limbi este rar folosit.

Limbile romanice au dezvoltat însă, fiecare în parte, o serie de sensuri secundare. În cazul ambelor sensuri apare ca sens secundar „oferta sau primirea găzduirii prin intermediul plății”. Ca sens derivat de la „cel care oferă ospitalitate” apare în franceză, italiană și spaniolă sensul de „animale sau plante în interiorul sau în detrimentul cărora trăiește un parazit”.

În română, **oaspe** a însemnat la început și „cel care primește” și „cel care este primit în ospetie”. Cu vremea, pentru cel care primește în ospetie” limba a folosit un împrumut din maghiară **gazdă**, care la rândul lui vine în această limbă din slavul **gospoda** care s-a transmis și în sârbă, poloneză și cehă. La sensul de „oaspete”, româna dezvoltă câteva sensuri derivate din acesta, toate legate de oficierea nunții (sensuri regionale) sau de efectuarea unei vizite în mod oficial.

bujor nedelcovici

VIAȚA ÎN PĂCAT

25 martie

* Prima scrisoare de la M.C. Tânăr regizor, scenarist, traducător. L-am cunoscut într-o vară, la „2 Mai”. A rămas alături de cortul meu, împreună cu Iosif Naghiu, când milițienii au vrut să mă alunge de pe „Plaja din Golf”, pretextând o epidemie. Am refuzat să părăsesc plaja și am rezistat presiunilor și amenințărilor milițienilor. M-au amendat, dar... **n-am plecat**. Mai târziu, am scris o povestire: **Epidemia**. Dar atunci, la „2 Mai”, am simțit că M.C. face parte dintre cei care „nu trădează”. Scrisoarea trimisă acum este „un tablou colorat” al vieții actuale din București. O frază îmi reține atenția: „Umblu hai-hui pe străzi și mă întreb dacă nu cumva „comunismul și iepoca” n-au fost, de fapt, nu Infernul, ci Viața în păcat, iar Revoluția a fost Judecata de Apoi și abia ceea ce trăim acum este Infernul, pedeapsa pentru tot ce am păcătuat timp de 45 de ani?!”

A doua scrisoare primită de la M.C.

... când un zid de beton îți tăia vederea de la fereastră, când stăteai claustrat în casă și în scris, iar pe ușă era un afiș: NU DESCHIDE USA... noi doi eram printre puținii prieteni care veneau să te viziteze cu câte o sticlă de vin în mână...”

Citesc din nou și parcă nu înțeleg că eu eram cel care scrisese pe ușă... Uitasem sau am vrut să uit?! Fug din „viziuna de acolo” și mă întorc în „viziuna de aici”. Aștern scrisoarea pe colțul mesei și rămân nemișcat.

Mai târziu am aflat și M.C. mi-a confirmat (scrisese chiar și un articol) că în timpul facultății făcuse „rapoarte la Securitate”. Imediat m-am întrebat: „După ce pleca de la mine se ducea și informa...”. Tânărul care la „2 Mai” îmi dăduse impresia că făcea parte dintre cei „care nu trădează” era totuși... un trădător? Un informator? Cumplit! Greu de suportat! Aproape că aș fi vrut să nu știu... Îl salvează - și mă salvează - un singur lucru: a **recunoscut public** și pentru acest fapt... îi acord iertarea și absolvirea de orice păcat.

4 aprilie

* În fiecare dimineață, când plec de acasă, văd în stația de metrou doi

„cloșari” bătrâni. Așteaptă să primească un franc, doi... El are o barbă mare și căruntă de preot rus, ea este mărunță, slabă și cu fața mult ridată. Într-o seară i-am văzut ieșind dintr-un magazin cu o sacoșă plină cu pachete și cu sticle de vin. I-am urmărit cu privirea. Vorbeau cu aprindere, apoi s-au oprit în loc și el s-a aplecat spre ea și i-a așternut un sărut pe buze.

Dacă doi cloșari se pot iubi cu atâta tandrețe și intensitate, viața merită să fie trăită și luată în fiecare zi de la capăt.

* 4 aprilie 1943.

Primele raiduri ale aviației anglo-americană. Primele bombardamente, cele mai intense fiind asupra rafinăriilor din Ploiești. Locuiam în centrul orașului. Ne-am refugiat în satul Vornicu-Mărgineni (în apropiere de Târgoviște), devenit apoi I.L. Caragiale. Aici, la Paris, se fac periodic exerciții ale sirenelor antiaeriene. De câte ori încep să urle, tresar speriat și „plonjez” în spaima pe care o trăiam în copilărie. Urletul lor sinistru de animal înjunghiat! Avertismentul înaintea morții! Fuga în adăposturi! Bombele și zgomotul lor înfundat deasupra capetelor noastre. Mă ascundeam în brațele tatălui, îmi auzeam inima cum zvâcnea puternic și îmi simțeam trupul care tremura... Atunci am luat act de mine, de corpul meu. Uneori, conștiința de sine apare în **spaimă** și în goana spre o **protecție** iluzorie...

* Noiembrie 1943.

S-a constituit pe teritoriul U.R.S.S., cu sprijinul guvernului sovietic, Divizia de voluntari „Tudor Vladimirescu”, alcătuită din prizonieri români. Unchiul meu, Vasile Colfescu, mi-a povestit că „Divizia Tudor Vladimirescu” s-a format ca urmare a presiunilor și șantajului făcut de sovietici. Ana Pauker venea deseori și le vorbea soldaților și ofițerilor despre „lupta împotriva nazismului”. Mulți ofițeri au refuzat să se încorporeze, asumându-și riscul de a rămâne în continuare prizonieri de război. Unchiul meu s-a întors în țară abia în 1946.

LA GRANIȚA DOCUMENTULUI CU FANTASTICUL

de GEO VASILE

Ce este **Galaxia Eros**, această recentă carte semnată de Emil Manu și publicată de editura gălățeană „Porto Franco”? Jurnal biografic, cronologie poantilistă, badinerie boemă, însemnări de front, jubilație erotică, exegeza propriei poezii, reconstituirea infernului carcerar, sau mai degrabă un bildungsroman, o biobibliografie a anilor de formație ce include o sagace evocare a mediilor intelectuale și a nenumăratelor locuri de peregrinare a eroului? „Galaxia Eros” este o însumare de momente decisive de viață și vocație creativă, susținute cu virilă detașare și eleganta dicțiune a celui ce a fost și este martor și actor și mai ales un caracter, în istoria țării sale, cu precădere în cea literar-artistică a ultimilor 50 de ani. Așadar, aproape toate speciile literare sunt convocate de Emil Manu, pentru a-și seduce cititorul să-l urmeze de-a lungul și de-a latul periplului său, cotidian și fantast, drenat de marile personalități de la Litere sau Drept, de erosul atotînsoțitor și de război, vitregit și deusolat de „obsedantul deceniu” al vendetei comuniste împotriva intelectualilor neafiliați „cauzei”. Cu mare plăcere se citesc paginile ce refac alert climatul intelectual de la Universitate și din redacțiile anilor 1942-1947. Tânărul student și poet are un cult bine temperat și mereu documentat de detaliul bio-bibliografic pentru profesorii săi Tudor Vianu, Mircea Florian, Ion Petrovici, Ralea, îi cunoaște și-i frecventează la „Universul literar” pe Traian Lalescu, Șt. Baciuc ș.a., îl audiază pe Arghezi în 1943: „Arghezi, vorbind despre Eminescu oficia ca un preot antic al poeziei, ca un inițiat. N-a fost o conferință din care să învăț ceva despre Eminescu (cadru istorico-literar lipsese), a fost un fel de „epistolă către Coryntheni” despre Eminescu, din care, repet, fără să învăț, aflăm **cine este Eminescu**”. Filologul „existențialist” și poetul format la școala lui Vianu, Mircea Florian și Arghezi, își va păstra intactă fervoarea și „visul de mărire” literară chiar în condițiile încorporării și trimiterii sale pe „frontul de vest” în 1944, ca elev al școlii de ofițeri de rezervă. Foarte concret și aplicat relatează Emil Manu mediile militare, figurile și deplasările de trupe prin diverse sate arădene, Guttenbrun, Neudorf, Șicula, Șiria ș.a.m.d. Pentru tânărul de 22 de ani, statutul de militar nu este traumatizant, dovadă că el nu pregetă să-și alimenteze jurnalul cu cele mai proaspete impresii de turism etnografic erotic, poetic. Ce-i drept autorul n-a cunoscut botezul focului, a avut chiar o idilă cu nemțoaica Trixy din Guttenbrun ce va deveni personajul unei povestiri. Eroul nostru se întoarce la București să-și dea câteva examene, după care își urmează stagiul militar în cele mai diverse localități, nu fără a îndeplini un act de bravură în noiembrie 1944, când, trimis la ordin cu un mesaj la Marele Stat Major de la București, reușește să zădărnicească decizia „aliaților” sovietici de a arunca în luptă spre Budapesta „2000 de viitori ofițeri români”. La Sibiu îl cunoaște pe doctorul Victor Papilian. La Vișeu viitorul ofițer are parte de o foarte afectuoasă gazdă, Roza, „un personaj erotic de serie”. Căruia i se vor succeda la București în 1946 Nana, „cu respirația ei incultă”, Ludmila, cea singură și orgolioasă etc. Extraordinară este atmosfera Bucureștiului în anul 1946, când Al. Piru îi cere autorului poezii pentru „Națiunea” (opinia foarte pozitivă a

acestuia despre „asistentul călinescian” modificându-se în timp), Perpessicius îi aprobă colegial un abonament anual la publicațiile Editurii Fundațiilor, Ion Caraion îl însoțește în vizită la Lucian Blaga cu ocazia unei șezători sponsorizate de Ministerul de Finanțe „prin scriitorul Ion Bulgăr, coleg cu noi, șef de cabinet al ministrului Alexandrinu.” Contrariind legenda severității și solitudinii, „Blaga devenise un amfitrion, își nega autodefiniția lirică, era aproape debordant, chiar în discuțiile legate de colaborarea sa”. Era vorba de primul număr (și ultimul din păcate!) al revistei **Agora**, scoasă de Caraion și Virgil Ierunca. Vremea boemei artistice și a „cantiniștilor” de la ATF, a escapadelor la mare și la munte, vremea idilelor experimentale dă semne de nerăbdare. Proiectele îl asaltează în continuare pe tânărul autor aflat mereu în miezul lucrurilor, dar vai, suspendarea revistei **Agora**, expresia cea mai înaltă a inteligenței momentului, este semnul clar al sfârșitului. Eroul se întoarce ca profesor în Oltenia natală, la Baia de Aramă, presimțind pericolul. Însemnările capătă alt registru, cel al deciziilor grave, chiar dacă mai persistau

Reprezentant de seamă al generației războiului, făcând parte din familia de spirite numite Vianu, Perpessicius, Arghezi, Lovinescu, Călinescu, istoricul și criticul literar Emil Manu dă la iveală prin „Galaxia Eros” una din cele mai bune cărți-document ale anilor '90.

cenaclurile „Sburătorul” sau „Fapta” condus de Mircea Damian și unde Emil Manu era unul din piloni.

Pe firul memoriei și al imaginarului, autorul „Galaxiei Eros” oferă câteva „reconstituiri - figurative și nonfigurative -”, în fapt o seamă de scurte povestiri fantastice, de filiație eminesciană dar și borgesiană. Destinul, definit de Mircea Florian „ca o intersecție a seriilor cauzale din univers” îi prilejuiește naratorului întâlnirea vrăjită cu Apriliana într-o clădire albă din inima pădurii. Din care nu va rămâne decât evantaiul, ca semn că visul s-a decupat într-o **himerică realitate**. La o cabană unde o aștepta pe concreta Ludmila, eroul o va cunoaște pe soția cavalerului cruciat Rudolf de Valenberg, ce-l somează să facă dragoste, acum că tot scăpase de blestemata centură de castitate: „Deci, necunoscutule pelerin, așteptat de cinci secole, o doamnă de altădată te cheamă s-o repui în drepturile ei de femeie reală”. Dar vai, la prima atingere, trupul acesteia se destramă. Alarmat, eroul consultă un doctor ce-l declară **normal**: „Boala dumitale, dacă boală poate fi numită, e un dar ceresc, pe care nu-l are orice muritor. Dumneata ești făcută dintr-o materie radioactivă și cu antenele dumitale, hipersensibile, poți avea dialog cu persoane aflate la distanță de sute de kilometri sau cu persoane din alte secol”. Telecomunicarea în timp și în spațiu cu realități paralele îl poartă pe erou în aura celor două gemene cu care are un schimb concret și normal de impresii după cel mai burghez protocol, deși acelea muriseră într-un accident de mașină cu 50 de ani în urmă. Când naratorul revine la casa cu pricina să-și

recupereze ceasul uitat în baie, îi deschide adevărată locatară, o octogenară surprinsă foarte că a găsit un ceas Doxa ce nu-i aparținea, dar și de faptul că ceștile în care gemenele serviseră cafeaua erau ale ei, adică de Meissen, așa cum ținuse minte și-i relatase eroul. Și totuși unde fusese bătrâna în timpul vizitei? Nu știa, căci avusese o stare de leșin, o letargie. Voluptăți borgesiene dar și balzaciene are Emil Manu în „Casa din Strada Semilunii”, „Corcova”, Noul lui Giorgione, oniric livresc și estetic făcând casă bună cu documentarul și recuperarea unor realități periclitare de degradare. Amprentele sfârșitului unei civilizații devin adevărate stigmatice ale apocalipsei ideologice în anii de prigoană declanșată de liderii comuniști. Emil Manu este arestat la 17 decembrie 1959 și purtat prin „infernurile noastre” pentru faptul de a nu fi împărțit aberația realismului socialist înclinația sa fiind în favoarea esteticii poeziei unui Ion Caraion, ce venise de la Canal. Schilodit, umilit în ultimul hal, izolat, prizonierul de conștiință refuză să facă jocul murdar al anchetatorului, refuză să participe la întinarea figurilor sacre ale literaturii și artei românești și universale, refuză convenița cu metodele analfabetice, polițienești ale securiștilor. I se va mai reproșa că în armată a avut o iubită nazistă, pe faimoasa Trixy. Eroul răspunde: „Una e Trixy, femeia erotică și alta cealaltă Trixi, nazista, și eu am iubit-o pe cea dintâi și am luat-o prizonier pe cea de-a doua”. Un rol de prim ordin în arestarea eroului au avut-o, bineînțeles, delatorii de tip Victor K, ce nu pregetau să-i fure din bibliotecă o carte interzisă până în 1990 de fapt, **Forêt interdite**, de Mircea Eliade, și s-o împrumute securității. Memorialul de închiisoare este o reconstituire, evident, în care își găsește locul o seamă de povestiri și personaje de compensație, parte sine qua non a terapiei autoadministrate împotriva disperării și sinuciderii pe calea cărora era împins științific încarceratul. Cu o mare putere de a converti halucinația în ficțiune, cu o dotă extraordinară de

a rezista agresiunii concretului imund și terifiant, Emil Manu excelează ca prozator în ciclul de povestiri intitulat **Decameronul**, protagoni fiind colonelul Calistrat, fie căpitanul Harca, întâlniți la Jilava. Acesta din urmă trăiește realitatea din vis (paralelă cu realitatea lagărelor de exterminare), dorința lui de a o regăsi pe Ricarda în Viena celui de-al treilea Reich dovăduindu-se o inițiativă kafkiană. Aparatul său de fotografiat înregistrase neverosimilul bordel de nimfe pentru Werhmacht, așezământ ce dura doar „când granițele dintre cele două realități fuseseră pentru o clipă deschise”.

Între timp, Emil Manu este eliberat, se angajează ca hamal în construcții (avea o vastă experiență dobândită în pușcărie), operator la o fabrică de mase plastice, fostul său post de secretar științific al Societății de Științe Filologice fiindu-i recuzat cu „agresivitatea unui activist” de secretarul general, prof. univ. Emil Boldan, emigrat apoi, cu copii cu tot, în Canada, în calitate de „intransigent apărător al comunismului”. Abia în 1967 Emil Manu și-a recăpătat dreptul, prin concurs, de a munci conform celor două licențe ale sale, „ca și cercetător la institutul de istorie literară C. Călinescu”. Reprezentant de seamă al generației războiului, făcând parte din familia de spirite numite Vianu, Perpessicius, Arghezi, Lovinescu, Călinescu, istoricul și criticul literar Emil Manu dă la iveală prin „Galaxia Eros” una din cele mai bune cărți-document ale anilor '90. O mărturie morală dar și o dovadă a unui autentic talent de prozator, performant în jocul la granița documentului cu fantasticul.

ABSENȚĂ NEMOTIVABILĂ

A cum un veac, viitorii colegi de scenă Ion Brezeanu și Vasile Toneanu se nimeriseră în aceeași clasă la Liceul Sf. Sava din București, clasă în care se mai aflau și cei care au fost mai târziu inginerul Mihail Roco, fondator al „Gazetei Matematice”, profesorii universitari Ion Rădulescu-Pogeanu, Mihail Dragomirescu, Simeon Mehedinți, dr. I. Bălăcescu, Gh. Adamescu, ministrul Const. Dimitriu, zis „Dovlecel” și alții. Îndemnați de vocația lor, Brezeanu și Toneanu, seară de seară, se inițiau în ilizele teatrelor în arta declamației, a jocului de scenă, a machiajului. Asta îi făcea să întârzie diminețile la cursuri. Într-una din zile, când Brezeanu a întârziat, profesorul i-a cerut să se prezinte tatăl la școală. Ziua următoare, în timpul orei de curs, năvălește în clasă un domn cu barbă, îmbrăcat în jantilică, ținând într-o mână pălăria melon și într-alta bastonul.

- Sunt tatăl lui Ion Brezeanu. De ce m-ați chemat?

- Fiul Dv. întârzie, întârzie mereu dimineața. Am fost informat că seara umblă pe la teatre.

- Vai de mine! Cum e posibil? De ce întârzii, măgarule? Ticălosule, să-mi faci rușinea să fiu chemat la școală ca să aflu că pierzi timpul pe la teatru? Ei bine, am

să-ți arăt eu ție! Vrei teatru? Îți arăt eu teatru!

Răcnind de se cutremurau pereții clasei, ridică bastonul și se îndreptă spre banca unde se afla elevul Brezeanu. Profesorul îi apucă mâna în care ținea bastonul, oprindu-l să înainteze spre elev.

- Vă rog, gândiți-vă, nu aici, nu față cu elevii.

- Ba față cu elevii. N-o să mă opriți Dv. să dau corecția cuvenită fiului meu când vreau eu și unde vreau eu.

- Dar, domnule, suntem într-o școală. E nevoie de liniște.

- Îmi vorbiți de liniște? Dar eu, om în vârstă și suferind, am să mai am liniște? Am să mai pot eu să dorm? Ah, și tocmai azi am uitat să-mi iau medicamentul. Ah, vă rog, permiteți-mi să stau pe scaun. Duse mâna în care ținea pălăria spre piept ca și cum ar fi vrut să acopere inima și lăsă capul în jos.

- Poftiți, ședeți pe scaunul meu. O să vă treacă, calmați-vă, spuse speriat profesorul.

Omul cu barbă și baston se îndreptă clătănându-se spre catedră unde se așeză oftând pe scaunul profesorului.

- O să vă dau un pahar cu apă, o să vă facă bine.

- Nu vreau pahar cu apă, mie îmi trece

și fără să beau apă.

- Bine, bine, vă rog, stați liniștit câteva clipe.

- Să fiu al naibii dacă ăsta nu e Toneanu, șșșoti un elev.

Murmurele porniră din toate colțurile clasei până se transformară într-un hohot de râs. Profesorul era disperat.

- Liniște, liniște! Ce înseamnă aceasta?

S-a făcut liniște când omul cu barbă a pocnit cu pumnul în catedră, strigând către Brezeanu care părea că e gata să plângă.

- Poftim, din cauza ta, măgarule, am ajuns să rădă copiii de mine ca de paiate. Pentru aceasta te-am hrănit, te-am îmbrăcat, ți-am cumpărat cărți? Dar, de acum înainte, nerecunoscătorule, s-a isprăvit. N-ai să mai ai nimic. N-am să te țin nici în casă. Am să văd eu unde am să te trimit. Nu vreau să mai aud de tine, ticălosule. Am să te dezmoștenesc.

Profesorul încremenise. Încercă să zâmbească și spuse cu glas conciliant în timp ce vizitatorul furios cobora de pe catedră și se îndrepta spre ușă.

- O să vă mai gândiți. La vârsta aceasta copiii se îndreaptă. Am să mă străduiesc și eu să-l aduc pe calea cea bună. Nu fiți prea sever. Nu-l alungați din casă.

Când ajunse la ușă, tatăl îndurerat rosti un sumar „bună ziua” și ieși.

Profesorul se descărcă pe clasă.

- Nu vă e rușine să râdeți când ați văzut un tată îndurerat? Am să vă pedepsesc pe toți. Veți scrie de o sută de ori: „Nu e frumos să râzi de suferința altora”.

- Să scrie și Toneanu?, întrebă un elev.

- El nu. Cum o să-l pedepsesc când a fost lipsă? I-am pus absență nemotivabilă în catalog, răspunde profesorul care nu-și revenise încă din emoția prin care trecuse.

STRADA NECUNOSCUTĂ

Prin 1930 am scris câteva rânduri în „Epoca” despre opera lui I.A. Bassarabescu, care primise recent premiul național de proză. Laureatul era cunoscut nu numai prin bijuteriile literare, care au încântat mereu generații după generații de cititori, dar și prin excepționala sa politețe, așa că a ținut să-mi mulțumească. Necunoscându-mă, m-a căutat la redacția ziarului, care era pe **Calea Victoriei**, pe locul unde acum este teatrul „C. Tănase”. Acolo a găsit pe Ion Pas, care era secretarul de redacție și care i-a spus că sunt elev și vin pe la redacție când pot. I.A. Bassarabescu a transmis mulțumirile lui Ion Pas, pe care desigur îl cunoștea, găsind un cuvânt bun și pentru mine.

Bineînțeles eram măgulit. Am aflat că I.A. Bassarabescu locuiește la Ploiești pe

strada Radu Stanian și la primul drum pe care l-am făcut în acel oraș, cum am coborât din tren, am început să întreb pe unde merg ca să ajung în strada căutată. Un ceferist a dat din umeri, un bărbat gras s-a făcut că nu mă aude, o bătrână s-a văitat că sunt atâtea străzi că nu le mai știe nimeni. M-am gândit că așa este în gară, tot felul de lume, mulți călători străini de localitate, dar același lucru mi s-a întâmplat și de-a lungul bulevardului cu castani. Nimeni n-a putut să-mi spună cum să ajung în strada pe care o căutam.

Aproape de centru era o statuie. Spre bucuria mea, am citit pe soclu că statuia este a lui Radu Stanian, fost primar al urbei. Strada nu putea fi departe. Am oprit un trecător, doi, trei. Același răspuns. Nimeni nu știa unde se află strada cu numele statuii. Iată și un gardian de oraș,

în cunoscuta uniformă cafenie, cu nelipsitul baston de cauciuc. Acesta nu se putea să nu știe. Am răsuflat ușurat și l-am întrebat. Gardianul a tăcut un timp, părând că se gândește profund, apoi s-a scuzat:

- Să vedeți, tocmai strada aceasta n-o știu.

Între timp se oprise mai multă lume în jurul nostru, printre care și un copil, care mă întreabă:

- Pe cine căutați?

- Pe scriitorul Bassarabescu.

Înseninare generală. Îmi răspunseră cu toții în cor, în frunte cu gardianul:

- Aaa, vasăzică îl căutați pe conu Jenică Bassarabescu? Traversați bulevardul, luați-o pe prima la dreapta și la colț este casa lui Conu Jenică.

Peste câteva minute, I.A. Bassarabescu m-a primit ca un ambasador care primește un alt ambasador.

IN MEMORIAM MIHAI TOLU

de MANUELA CERNAT

A plecat dintre noi, așa cum a trăit. Cu discreție. Pe tăcute. Înfruntând cu zâmbetul lui blând, ușor dezabusat, după prea dese și nemeritate lovituri ale destinului, o teribilă suferință încheiată brutal, prin prematură dispariție de pe ecranul lumii noastre.

A plecat dintre noi într-un moment când Arhiva Națională de Filme avea nevoie mai mult ca oricând de imensa lui memorie cinefilă, de tactul și echilibrul judecăților sale de valoare, de extrema delicatețe în raporturile cu semenii.

Critic și istoric de film de o inegalabilă rigurozitate, hărăzit cu o uluitoare memorie enciclopedică, MIHAI TOLU a fost, cu rară modestie, unul din acei puțini și de nădejde specialiști pe umerii cărora, vreme de aproape patru decenii, s-au rezemat Arhiva Națională de Filme și Cinematoca.

Soarta, mereu nedreaptă cu el, i-a dat o ultimă lovitură, răpindu-i sănătatea și forța fizică tocmai când s-ar fi convenit să ocupe postul de director al instituției pe care cu atâta devotament și pricepere o slujise. Nimeni ca el

nu cunoștea atât de în amănunțime comoara de filme de la Jilava. Nimeni ca el, nu avea o perspectivă mai lucidă și mai limpede asupra rosturilor muzeului național al imaginilor. Ce tristă ironie a soartei a vrut ca acest om, care a trăit numai pentru Arhiva de Filme, să nu aibă șansa să acceadă la funcția care de drept trebuia să îi revină.

Pentru obișnușii Cinematecii din Sala Eforie, silueta lui fragilă, chipul lui veșnic melancolic, făceau parte din peisaj. Cu nelipsitul chiștoc de țigară lipit în colțul gurii, Mihai Tolu a fost, pentru generații succesive de împătimiți ai filmelor de arhivă, un interlocutor distins, un conferențiar inspirat, un mentor cald și apropiat.

Conferințele lui despre mari cineaști sau mari vedete, despre perioade revoluate din scurta și atât de zbuciumată istorie a celei de a șaptea arte aveau farmec și o rafinată aură de intelectualitate.

Sunt absolut convinsă că, în vremuri mai normale, Mihai Tolu ar fi avut o cu totul altă traiectorie, încă mai strălucitoare, pe măsura remarcabilei sale culturi și pregătiri de

specialitate.

Mult prea acaparat de munca de zi cu zi din Cinematecă, Mihai Tolu n-a avut vreme să scrie foarte mult. Dar textele rămase în urma lui sunt de mare profunzime și de subtilă exegeză. Semnătura lui în programele de sală ale Cinematecii reprezenta o garanție ideatică și stilistică. Poate cândva, dintre nu puținii săi discipoli, se va găsi cineva care să reunească într-un volum, patronat desigur de ANF, scrierile sale.

Există oameni care trec prin viață bătându-se cu pumnul în piept și oameni care pășesc parcă în vârful picioarelor, ca nu cumva să-i importuneze pe ceilalți prin prezența lor. Un asemenea om discret și delicat a fost Mihai Tolu. Într-o breaslă a orgoliilor hipertrofiate, într-o instituție unde nu o dată arivismul, aroganța și mitocănia și-au croit drum cu coatele, el a rămas un intelectual fragil, un gentleman desăvârșit.

Celor care l-au cunoscut și prețuit, le va lipsi glasul lui domol, privirea caldă și dezarmanta ridicare din umeri, vag disprețuitoare, cu care știa să înfrunte absurdul, aberațiile lumii noastre cinematografice.

Filmul vieții lui s-a încheiat brusc, fără happy-end. Știind cât de mult îl iubise și prețuise pe Jean Georgescu, de care îl apropo: aceeași noblețe sufletească, înclin să cred că, pe patul de suferință și de moarte își va fi amintit probabil ironica replică din finalul comediei acestuia, **Fericita aventură**: „Vouă, celor rămași aici, vă urez noroc!”

Rari sunt cei care lasă în urma lor doar amintiri luminoase. Un asemenea om a fost Mihai Tolu.

teatru

UN TEATRU CU ȘI DESPRE OAMENI

de MARIA LAIU

Este bine că se publică, în vremea din urmă, tot mai multă carte de teatru, că se mai găesc edituri care să se intereseze de asemenea gen căutat de oameni de specialitate și mai puțin de cititorii obișnuși.

În aceste condiții, apariția unui volum de autor, având 825 de pagini, ni se pare chiar o performanță, cu atât mai mult cu cât a apărut în condiții grafice impecabile (la Editura „Rampa și Ecranul”). Este vorba, dar, de tomul de **TEATRU** al prolificului critic, editor, publicist și dramaturg George Genoiu.

Motivația unei astfel de apariții o găsim chiar pe prima pagină, în cele scrise de autor:

„... am socotit de cuviință ca la vârsta la care mă aflu, ca unul care am trăit în lumi diferite (capitalism, socialism, tranziție confuză și tembelă) să-mi public, selectiv, creația dramaturgică și teoretică, pentru a putea constata dacă am cumpănit bine drumul meu în lumea teatrului”. (p. 3)

Nici pe departe nu vom avea aici spațiul necesar unei analize cât de sumare a celor 16 piese de teatru structurate în trei capitole: **Trilogia captivă**, **Conversații provinciale** și **Acasă, vieți destrămate** - la care se adaugă o seamă de articole teoretice publicate fie prin diverse reviste, fie în cele două volume apărute în 1980 și 1986, precum și unele opinii prilejuite criticilor de reprezentării ale unor spectacole cu piesele sale, pe scenele teatrelor, la radio sau la televiziune. Într-un cuvânt, un volum cu totul reprezentativ pentru autor, în aceeași măsură potrivit pentru biblioteca oricărui specialist, dar și pentru cea a cititorului obișnuit. Și iată de ce! Dramaturgia lui George Genoiu este aceea a unor adevăruri rostite cu pudoare (și nu solemn moralizator!), este aceea a marilor întrebări și a unor răspunsuri, de multe ori, chinuitoare despre

felul în care ne trecem viața, despre fericire, despre izbânzi și despre neîmpliniri. Este, așadar, un teatru despre oameni și cu oameni, or asta nu poate decât să emoționeze. Mai mult, George Genoiu face parte din acea categorie a dramaturgilor care scriu piese pentru actori și nu doar pentru a-și satisface orgoliul de scriitor. Astfel, fiecare personaj oferă bune prilejuri pentru adevărate creații scenice. Eroii săi, în mare măsură poartă pecetea păcatului, dar și a unei încrâncenate dorințe de reabilitare.

De multe ori, ei se supun unor adevărate rechizitorii... Pe urmă mai există, în piesele sale, un straniu personaj cu numele Aho - păpușar, circar, bufon - care are menirea de a face ca lumea/teatrul să trăiască.

Uneori, vrăjitori, prezicătoare - personaje aproape „magice” - dau dialogului o anume ambiguitate benefică. Limbajul folosit este când frust, când bogat metaforic. În altă ordine de idei, chiar toate textele acestui volum au o „poveste”, au conflict, în ele se întâmplă ceva! Ceva cu mare grijă ales și care are ca scop **comunicarea**, pornindu-se de la premiza că teatrul este arta unei permanente legături între oameni.

Despre criticul și publicistul George Genoiu nu ajunge să spunem că este doar un neobosit „spectator”, putând fi văzut atât în sălile de spectacol ale teatrelor bucureștene, cât și în ale

celor din țară. În felul acesta, probabil, gândirea sa teoretică se naște dinlăuntru al actului scenic, făcând să rămână până la capăt un fervent apărător al fenomenului teatral în toată complexitatea sa.

Articolele alese constituie cu ușurință obiectul unui curs de teatrologie, putând/ trebuind să fie recomandate și actorilor și regizorilor și dramaturgilor (mai ales celor tineri!). Cu siguranță, cei care vor avea răgazul să citească aceste scrieri vor găsi analiza unor procedee dramatice, a unor tehnici de construcție a dramei și a personajelor cu multe trimiteri către creatori, esteticieni, filosofi de seamă.

George Genoiu face dovada și cu această carte că trăiește în și prin teatru socotind că: „Existența bipolară a teatrului nu este o invenție, ci un adevăr al vieții, al istoriei, un dat ontologic, contradicția fiind vitală pentru călătoria în spirală a omului în Univers. Permanent deschis înnoirilor, în confruntare directă cu prejudecățile de toate felurile, teatrul a trăit și trăiește de peste două milenii și jumătate între cele două alternative; între nou și vechi, între experiment și rutină, între valoare și mediocritate, între luciditate și confuzie, între eșec și speranță, între tragic și comic, între durabil și efemer”. (p. 683-684).

Miercuri, 18 februarie a.c., a avut loc, la Centrul Cultural al orașului Atena, o interesantă și emoționantă manifestare intitulată *În căutarea lui Nikos Kazantzakis - texte, mărturii, imagini*, prilejuită de împlinirea a 115 ani de la naștere (18 februarie 1883) și 40 de ani de la moarte (26 octombrie 1957). Cu această ocazie a fost lansat volumul *Friedrich Nietzsche și filosofia dreptului și a statului*, teza de doctorat a lui Nikos Kazantzakis (teză învăluită în mister, biografii scriitorului nereușind încă să afle dacă a fost susținută sau nu și, dacă a fost susținută, ce soartă a avut). Prefațată și îngrijită de Patroklos Stavrou (distinsul și energicul președinte al Fundației Muzeul Nikos Kazantzakis din Iraklion și președinte al recent înființatei Fundații ateniene de Cercetări Nikos și Eleni Kazantzakis), lucrarea este prima dată tipărită acum după ediția cretană realizată de autor în 1909.

Cele zece comunicări prezentate, de un viu interes atât pentru specialiști, cât și pentru

În căutarea lui Nikos Kazantzakis

cititorii statornic fideli ai Cretanului, au demonstrat, dacă mai era nevoie, că subiectul Nikos Kazantzakis este încă departe de a fi epuizat, că, îndeosebi în Grecia, unde decenii în șir autorul *Odiseei* moderne a rămas un „neînțeles”, se impune o nouă abordare a „cazului” Nikos Kazantzakis, astfel încât „cel mai grec” dintre scriitorii greci să-și capete locul cuvenit în Panteonul literaturii neoeleene. Între vorbitori s-au numărat atât cunoscuți specialiști greci (Patroklos Stavrou - *Kazantzakis, Creta, Cipru*; Eleftheria Yakoumaki, directoarea Centrului de Redactare a Dicționarului Istoric al Academiei ateniene - *Limba simbolică a Odiseei lui Nikos Kazantzakis*; cunoscutul istoric literar I.M. Hatzifotis - *Nikos Kazantzakis autor de memorii de călătorie ș.a.*), cât și distinși oaspeți străini (Amy Mimis, traducătoare în engleză a cărții *Neîmpăcatul* de Eleni Kazantzakis, Thanasis Maskaleris, profesor la catedra Nikos Kazantzakis a Universității din San Francisco, care a vorbit despre ecoul operei lui Nikos Kazantzakis în rândul tinerilor americani și Alexis Eudald Sola, neobosit traducător din greacă în catalană, profesor la Universitatea din Barcelona, care a prezentat comunicarea *Pelerinajul lui Nikos Kazantzakis la Muntele Athos și influența acestuia asupra conștiinței lui religioase*).

Manifestarea s-a încheiat cu proiectarea filmului *Viteazul Libertății*, realizat în urmă cu ani de scriitorul Nestoras Matsas (autor a peste 150 de filme documentare pe teme culturale), în colaborare cu Eleni Kazantzakis și academicienii Petros Maris și Panayotis Kanellopoulos.

O expoziție de fotografii și o altă de manuscrite, relicve și ediții tipărite pe diverse meridiane ale lumii (din care nu lipseau cele românești) au oferit, până la 4 martie a.c., publicului ateniian, o imagine „pe viu” a prietenului cretan al lui Panait Istrati.

Elena Lazăr

zilele mazilescu

Anul acesta, Biblioteca Orășenească din Corabia aniversează 40 de ani de la înființare (cu acest prilej, în memoria lui Virgil Mazilescu, aici născut, instituția va primi numele marelui poet în cadrul Zilelor „Virgil Mazilescu”, ce se vor desfășura pe 10 și 11 aprilie.

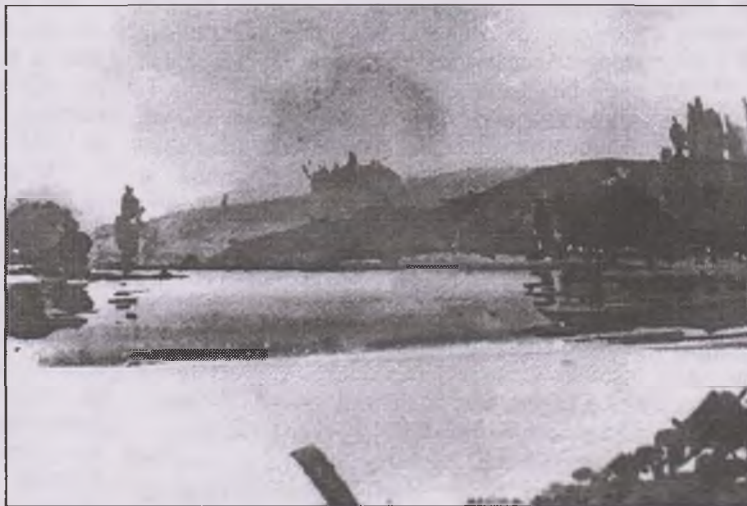
Evenimentul preilejuiește Bibliotecii „Virgil Mazilescu” instituirea premiilor „pentru întreaga operă” și pentru „cea mai bună carte de poezie a anului”.

Se instituie, de asemenea, premiul pentru debut „Virgil Mazilescu”, premiu care rezultă în urma unui concurs la care sunt invitați toți creatorii de poezie care încă nu au editat un volum propriu. Lucrările - zece poezii dactilografiate la două rânduri, în două exemplare - vor fi așezate într-un plic închis, alături de un alt plic, cu datele de identificare ale autorului. Un motto va fi înscris pe ambele plicuri. Juriul care va analiza lucrările va fi format din personalități ale vieții literare românești. Plicurile vor fi trimise, până cel târziu pe data de 27 martie, la adresa: Biblioteca orașului Corabia, Str. T. Vladimirescu nr.5, Județul Olt, cod 0875. Pentru Cristian Gheorghîță, la telefon 040/661376.

cultura pe unde

Vineri, 20 martie, pe Canalul România Cultural (C.R.C.) la ora 9.50 - **Poezie românească**. Din reperele liricii românești contemporane. Versuri de Mircea Dinescu și Virgil Mazilescu în interpretarea actorului Silviu Stănculescu. Redactor: Ion Diaconescu.

Pe C.R.C., la ora 12.30 - **Arte frumoase**. Monumente noi ale

Bucureștilor. Colaborează Ioana Vasiliu. Redactor: Aurelia Mocanu.

La ora 21,30, pe C.R.C. - **Dicționar de literatură universală**. Biblioteca cu personaje celebre: Don Juan. Comentariu de Dan Grigorescu. Redactor: Florin Constantin Pavlovici.

Sâmbătă, 21 martie, pe C.R.C., la ora 9,50 - **Poezie românească**. Ion Barbu. Versuri din perioadice în interpretarea actriței Florina Luican.

Biblioteca noastră

- 1). **Pentru că în viața aceasta** (George Arun), proză, ed. Univers, preț neprecizat.
- 2). **Alexandru** (Ion Manolescu), proză, ed. Univers, preț neprecizat.
- 3). **Modernitatea ultimă** (Caius Dobrescu), proză, ed. Univers, preț neprecizat.
- 4). **Geografie cu îngeri** (Mariana Ionescu), jurnal, ed. Eminescu, preț neprecizat.
- 5). **Stenografele unui atașat militar** (C. Ardeleanu) proză, ed. Amurg Sentimental, preț neprecizat.
- 6). **Post-ospicii** (Liviu Ioan Stoiciu), proză, ed. Axa, preț neprecizat.
- 7). **Femeia ascunsă** (Liviu Ioan Stoiciu), proză, ed. Cartea Românească, preț neprecizat.
- 8). **Viziuni americane** (Radu Lupan), eseuri, ed. Cartea Românească, preț neprecizat.
- 9). **Ultima noapte a măscăriciului** (Constantin Uruću), versuri, ed. Cartea Românească, preț neprecizat.
- 10) **Urme** (Olga Delia Mateescu), teatru, ed. Cartea Românească, preț neprecizat.
- 11). **Carte dintr-un exil interior** (Șerban Codrin), versuri, ed. Star Tipp, preț neprecizat.
- 12). **O sărbătoare a felinarelor stinse** (Șerban Codrin), versuri, ed. Star Tipp, preț neprecizat.
- 13). **Scoici fără perle** (Șerban Codrin), versuri, ed. Helicon, preț neprecizat.
- 14). **Leii de piatră** (Iulia Iatridi - trad. Elena Lazăr), proză, ed. Meronia, preț neprecizat.
- 15). **Zapp** (Ștefan Caraman), teatru, ed. Ex Ponto, preț neprecizat.

Duminică, 22 martie, pe C.R.C., la ora 9,50 - **Poezie românească**. Mariana Marin. Versuri în interpretarea actriței Liliana Pană.

Pe C.R.C., la ora 17,15 - **Revista literară radio**. Din sumar: Cronică literară de Radu G. Țeposu; Poezii inedite de Ioan Moldovan și Angela Marinescu. Redactor: Georgeta Drăghici.

Luni, 23 martie, pe C.R.C., la ora 21,30 - **Între monolog și dialog**. Imaginar poetic și expresie grafică. Participă: Mircea Dumitrescu și Gheorghe Vida. Redactor: Eugen Lucan.

La ora 23,50, pe C.R.C., - **Poezie universală**. Versuri de Serghei Esenin în traducerea lui George Lesnea și în lectura actriței Cristina Tăcoi. Redactor: Dan Verona.

Marti, 24 martie, pe C.R.C., la ora 20,30 - **Zări și etape**. Emisiune de critică și istorie literară. Medalion Mateiu Caragiale; Poeți ai începutului de secol Elena Farago și Panait Cerna. Redactor: Cornelia Marian.

Pe Canalul România Actualități, la ora 23,45 - **Scriitori la microfon**. Invitatul emisiunii: Marius Tupan. Redactor: Liviu Grăsoiu.

ivan hudec

MARKUS AURELIUS ESTE UN CÂINE

Un controversat (și iscător de controverse) ministru al Culturii din Republica Slovacă, Ivan Hudec, medic de profesie - ca mulți alți scriitori de seamă slovaci -, este unul dintre scriitorii care stârnește interesul criticii tinere din Slovacia. Romanul său Pankharty (1985) rămâne o reușită tentativă de îmbinare a istoricului cu miticul, a universalului cu autohtonul, într-o viziune unitară a vieții ca un continuum cu intermitențe, având o relevanță tragică doar pe plan individual. Culegerea de nuvele Găurile negre (1985) oferă, pe lângă probleme existențiale cu caracter general, și aspecte critice la adresa modului de viață din anturajul persoanelor aparținând clasei privilegiate de odinioară. Textul următor face parte din volumul Zâmbetul misterios al îngerului știrb (1987)(D.M.A.)

Nu am nici ulcer la stomac, ori la duoden, nu am nici calculi biliari, nici soacră în Europa, nevastă-mea e pe cale de a mă părăsi, nu am dușman declarat și nici prieten isteric - nu am un câine alcoolic. Mat' o Mésaros în schimb avea o găscă narcomană, fusese nevoit să-i scurteze aripile pentru a o împiedica să treacă în vecini și să-nfulece toate frunzele de mac. Ar fi distrus toată cultura de mac a vecinului înainte ca plantele să dea în floare, atât era de lacomă. Și-a dat duhul, în cele din urmă, spânzurată, băgându-și capul prin lațurile gardului, mult prea înalt pentru aripile ei retezate.

Nu mă pricep la rasele de câini și, în principiu, mi-e frică de ei. În copilărie, îmi petreceam după-amiezele dormind în cușca câinelui nostru, acesta fiind dispus să stea afară și pe vreme ploioasă, până când m-au descoperit ai mei și mi-au tras o mamă de bătaie. Pe urmă, de fiecare dată când dispăream din casă, mă căutam mai întâi în cușca cățelului. O dată însă m-a mușcat de picior potaia vecinului, mică precum un șobolan, și de atunci le port de frică acestor animale. Rana s-a cicatrizat, dar locul a rămas sensibil, când stau la soare, se înroșește degrabă, iar frica mea de câini sponese în fiecare vară. Cu toate acestea, am un câine. Îi zice Markus Aurelius. Acest nume nobil i-l dăduse stăpânul de dinaintea mea, un gropar. Ne-am cunoscut într-o berărie situată sub colina din împrejurimi, grădina de vară - la Mexiko - cum îi ziceau mușterii, unde mă duceam din când în când, pe-nserate, să-mi iau porția de bere caldă și de țigări. Puneam în aplicare sfatul vecinului meu de vizavi, suferind și el de bronșită. De fiecare dată, în urma acestui supliciu, trăgeam o tuse zdravănă, cu o expectorație abundentă, ce-mi aducea alinarea. Câinele stătea lungit la picioarele groparului, iar acesta se făcea că-i vorbește, îl alinta și îi turna bere în scrumieră.

Nu știu în ce măsură vă puteți imagina cât de plicticoasă e redactarea unui dicționar. De un an de zile lucrez la un dicționar de termeni agricoli, francez-slovac, și, evident, și la cel invers. Las' c-o mai fi vară, nu intră zilele-n sac, șezutul meu plin de băături și spatele anchilozat se mai aeriseau pe scaunul rabatabil, confecționat și șipci, cât timp stăteam la masă

cu groparul și câinele său. Găseam o mare plăcere să zăbovesc acolo și să amân cazna muncii la dicționar.

În tihna amurgului de vară a zilei cu pricina, groparul ținu să-mi dea o lecție despre activitatea sa de odinioară. Groapa se face în felul următor. Se bat în cuie, pe lungime, patru scânduri ca să alcătuiască un dreptunghi care se pune jos și se scoate pământul, cu lopata, din interiorul acestui perimetru. Astfel bulgării de pământ nu ți se prăvălesc peste cap, când ajungi la adâncimea de doi metri și jumătate.

Bătrânul gropar, bătându-l ușurel cu palma pe Aurelius, povesti în continuare despre crematoriu, cum se face foc în cazan, cum arde cadavru, cât de gras poate fi ciubucul, dacă se nimeresc pe-acolo niște gură-cască curioși. După ce cadavru se mistuie în flăcări, rămân patru bulgări de oase, rotule - poame, cum le spun groparii. Două poame din oasele genunchilor, două din încheieturile bazinului. Dacă focul are intensitate mai slabă, rămân și cele de la umeri. Oasele rămase trebuie mărunțite ca din om să se alcagă, cine știe de ce, doar praf și pulbere, țărână. Bucățelele mici se pot măcina cu ușurință, bulgării mari trebuie mai întâi să-i spargi cu ciocanul.

Rotulele sunt tari, alunecă, de aceea această operație se face într-o încăpere specială cu beton pe jos. Mai rar se nimereste ca de prima dată să despici bulgării și ei să se fărâmițeze în cioburi ascuțite. Saltă bulgării prin încăpere ca niște bile de biliard. După ce și aceste rămășițe se prefac în colb, se adaugă la cenușă, se amestecă cu ajutorul unui bețigaș, o parte din amestec se aruncă în urmă, restul se împrășteie în bătaia vântului. O fac doi inși. Își pun frac negru, din dotare. Unul duce un recipient acoperit cu capac, ca să nu-i intre cenușa în ochi. Celălalt ține în mână un fâraș negru, așteaptă să vină o adiere de vânt, atunci ridică ușurel capacul și împrășteie, cu luare aminte, cenușa. Pentru asta este prevăzut un loc special, îndărătul clădirii, un loc bântuit de vânt. Și de ploaie.

Markus Aurelius începu să latre în direcția străzii, în două rânduri, o fi fost vreo pisică, sau, poate, a salut. Groparul îl lovi cu

genunchiul și oftă. O fi isprăvit? N-a isprăvit, deși de obicei se mulțumește să scoată un oftat. Ce să mai zic de săpatul gropilor pe timp de iarnă. Ni se aducea vin fiert, ne purtau de grijă. Mai pica un ban în plus. Chit că pământul nu e înghețat prea adânc, să tot fie cam până la glezne, în toiu iernii. Și cine-i obișnuit să muncească n-are cum să-ngețe de frig. Cele mai rele sunt ploile. Mai bine să rânești grajdul.

Dar primăvara, cum se mai trezesc la viață râmele. Pământul miroase plăcut, iar toamna duhnește. O fi de vină nasul nostru, umoarea din el, ce altceva. Nu-i așa că primăvara până și oamenii dau în floare? Ce mai mirosuri împrăstie femeile în tramvai - nici parfumul nu le poate înăbuși. Da, da, omul e ca o floare, chiar și în vreme de seară, când e istovit, plin de praf și de sudoare. Dimineața e proaspăt ca o lalea înflorită în piața orașului - dacă nu-și petrece nopțile la cramă, e de la sine înțeles. Bat câmpii? Groparul schiță un zâmbet și nu se mai lăsă pradă tristeții.

De fiecare dată când Markus Aurelius pune capul pe labe și începe să clipească molcom din pleoape, stăpânul lui își deșerta halba și se ridica de la masă. Involuntar, răsufлам ușurat. Deși îl ascultam cu plăcere pe bătrânul gropar, aveam o senzație de ușurare când coada câinelui dispărea îndărătul porții verzi dinspre stradă.

La sfârșitul lunii august, groparul mă anunță că se internează la spital. Pentru orice eventualitate, n-am reacționat în nici un fel la auzul acestor cuvinte. Dar el le-a repetat, accentuând că va sta o perioadă mai lungă. Tușii în sec de câteva ori, ținându-i isonul, dar asta, în mod evident, nu-l mulțumi. Mă fixă din priviri și lovi câinele peste bot, ușor, cu palma. Situația, pe care mai înainte o dădu de înțeles, încercă acum s-o formuleze ca pe o ofertă, și anume să iau câinele, până s-o întoarce din spital, la mine.

De îndată l-am înștiințat că mă tem de câini. Informația aceasta, făcută cu precauție încă dinaintea cererii pe care de altfel o prevăzusem, s-a dovedit a fi zadarnică.

Pentru că sunt un laș și nu am puterea necesară să refuz pe cineva (și din acest motiv se consideră, total greșit, c-aș fi un om bun), m-am trezit abia după ce bătrânul gropar se mistuise în depărtare. Țineam în palmă curead soioasă la capătul căreia stătea un câine uriaș. Se uita și el în urma bătrânului, lătra și scheuna, dar groparul nu întoarce capul. Măcar de l-aș fi întrebat la care spital se duce să zacă!

Markus Aurelius pășea alături ca un egal al meu. La intersecția aștepta cu răbdare s-o iau în direcția potrivită. Chiar și la mine acasă se mișca plin de siguranță. Astfel am ajuns să cred, total ilogic, că Markus Aurelius este adeptul neclintit al ideilor exprimate de paleontologii de la Muzeul Regal din Bonn, referitor la primul animal domestic. Ei susțin că au descoperit urme ale celui dintâi câine domestic, datând încă de acum paisprezece mii de ani în urmă, și că acest animal a devenit domestic înaintea oii, a caprei, vacii și a calului, și că acesta l-a salvat pe om de nenumărate ori, pentru că, fără ajutorul lui, la vânătoare, în anumite condiții, omul ar fi murit de inanție. Acest lucru m-a impresionat. Am făcut rost de la vecin de o cușcă. Am dat-o cu var. Am așezat-o pe patru cărămizi, iar după ce s-a zvântat, am întins în ea o haină veche.

Markus Aurelius adulmecă haina și o scoase din cușcă. Pe urmă se instală în ea lăsându-și doar coada să-i atârne afară. Nătărăul de el! Crede că mă cucerește făcând haz de demnitatea lui! Ce mai ignorant!

În cursul serii nu m-am putut concentra, lucrăm distrat, din clipă în clipă mă duceam să văd ce face noul meu tovarăș. Vă așteptați, probabil, să mă plâng, să vă zic de necazurile

pricinuite de el. În privința asta am să vă decepționez, în schimb mă voi plânge de cele pățimite din cauza hranei și a paraziților sau a lipsei lui de deprinderi igienice. Așa cum am mai spus-o înainte, cu toată sinceritatea, Markus Aurelius era un alcoolice.

Am luat hotărârea să fac din el un abstinent. Prima încercare, cea de îngrădire a libertății, a eșuat. De-aș fi astupat toate găurile la gard, de-aș fi încuiat porțile de-o mie de ori, de-aș fi reparat toată sârma ghimpată, el tot își săpa groapă pe dedesubt și până nu se îmbăta zdravăn, nici că dădea pe-acasă.

Markus Aurelius era un câine ca oricare altul. Nu ținea neapărat ca mâncarea să fie curată, prin urmare am rămas uimit când l-am prins cu ce se îmbată. Femeia de la restaurant aduna lături pentru porci, le deșerta în niște vase depozitate în spatele magaziei improvizată din scânduri și lipită de clădirea restaurantului. În aceste vase murdare, femeia vărsa și resturile de bere pe care Markus Aurelius le consuma până îl lua cu amețea.

Am decis să-mi schimb tactica. Și pentru a fi mai clar, o să recurg la ajutorul unei parabole. Dacă cineva e pe cale să se înece, nu-i de ajuns să stai pe mal și să strigi în gura mare ce are de făcut, ori să arunci cu colacul de salvare după el. Trebuie să-i sari în ajutor, să-l iei în apă, și să-l tragi după tine la mal. Așa se făcu de-am ajuns să-l însoțesc, în mod regulat, pe Markus Aurelius la cârciumă. Ne chercheleam laolaltă. Pe urmă am trecut la reducerea dozei de alcool. Se părea că metoda va da rezultate, dar m-am surprins, pe mine însumi, că uneori sunt dispus să închid un ochi și să măresc porția cu vreo două trei halbe de bere în plus. Câinele dădea, dinadins, din coada lui măreață și se lingusea pe lângă mine. Uitându-mă în oglindă, am fost nevoit să recunosc că parabola cu înecatul și salvatorul său poate da cel puțin două rezultate.

Devenisem delăsător în muncă, iar numărul fișelor pentru dicționar sporea din ce în ce mai anevoios. Ba mai erau și zile când nu sporea deloc. M-am văzut nevoit să trag liniu în calendar și să amân un regim ferm de muncă mai încolo, spre vară. Or, acest lucru mă enerva cumplit, fiindcă vara, pentru mine, are înțeles sinonim cu lăfăiala. Aidoma mișcărilor și molecule. Molecula plutește în gol, nu se ține de nimic, dar ca o săgeată ori ca o rachetă, ea planează ca un balon printre spectatorii adunați pe stadionul de iarnă, iar aceștia se agită, saltă, ca să-l atingă, iar balonul se lovește ca o moleculă de alte molecule și lasă totul în seama legilor impactului și ale energiei reziduale. Pe când eu voi fi obligat ca vara să-mi croiesc un drum drept, fără abateri, prin mulțimea de plăceri, br!

Atunci am trecut la bere îmbuteliată. Ca să profit de reflexele lui Markus, luam de pe raft o oală de apă caldă în speranța că această culoare poate fi cel mai bine deslușită, pe întuneric, chiar și de căței. În fiecare seară o umpleam cu bere. Se obișnuia cu asta și nu mai fugea de-acasă. După o vreme am început să iau atât o bere mai tare, cât și una mai slabă. Câinele nu observă nimic. O săptămână de zile se tot lăsa trișat cu bere slabă. Dar când am început s-o amestec cu berea pentru diabetici, Markus Aurelius dădu, în mod vădit, semne de nemulțumire. Nu se mai liniști nici după ce am revenit la berea curată. Astfel am fost nevoit să dau înapoi, în procesul de reeducare, cu încă un pas.

În ce privește propria-mi persoană, nu voi pregeta să spun că în zilele de sâmbătă și duminică, după-amiezi, mă duceam la berărie indiferent dacă ploua ori turna ca din găleată. Ieșeam fără câine. Luam cu mine doar 15 coroane.

După cinci săptămâni, Markus Aurelius

atinse un record stabil: patru sticle de bere slăbuță în amestec cu patru de bere pentru diabetici. Dar pe când stăteam să chibzuiesc cu ce voi înlocui berea diabetică, băgai de seamă înșelătoria. Câinele își termina berea, se legăna în fața mea, iar după ce stingeam lumina în mansardă, își lua tâlpășița cum o făcea înainte.

L-am snopit în băta. Markus Aurelius se ținea tare, nu scosese nici măcar un schelălăit, dar în dimineața următoare nu era de găsit. Oala am acoperit-o cu o bucată de zdreanță, din cauza vrăbiilor. N-a apărut nici în ziua următoare, nici a treia.

Am dat anunț în trei cotidiane. Cei de la redacție l-au stilizat, scoțând cuvintele „alcool”, „în preajma bufetelor”, „lături”, așa că textul deveni un anunț sec despre un câine oarecare, dat dispărut. În urma unui apel telefonic, m-am deplasat în fosta zonă viticolă a orașului, azi doar o colină părăginită, până la o căsuță dărăpănată ca un bețivan bătrân după sărbătoarea hramului, uitat de lume în mijlocul bălăriiilor. În casă locuia o doamnă în vârstă, cu fața plină de riduri, dichisită cu niște bigudiuri de metal. Îmi arătă cu gesturi afectate ziarul de seară și, fără a scoate o vorbă, deschise ușa de la cameră. De acolo se năpusti la mine un câine, al cărui glas îl auzisem încă de la poartă.

- Nu-i câinele pe care-l caut, - am articulat fraza, ferindu-mă să fac gesturi și mimică inutile, dar în același moment îmi pieri ultima licărire de nădejde că acest efort de pasivitate ar putea stăvili agresivitatea canină.

- Pardon! - regretă doamna ridicând tonul, probabil fiică de general sau, pe puțin, a unui maior, - apucă să-și dea cu părerea mintea mea înspăimântată.

- Doar nu aveți intenția de a spune că aș minți?

- Vai de mine! - zic eu, și nu-mi iau ochii de pe botul animalului.

- Doar că mi se pare cu un dram mai înalt, mai închis la culoare și mai arțagos.

- Tarzan, jos! - țipă stăpâna acestei situații și cu o părere de rău bine trucață adăugă, în treacăt, rotindu-și umerii firavi.

- Trebuia să-i pun un nume. De fapt ce nume are?

- Cine? Câinele ăsta?

- Câinele domniei voastre.

- Markus Aurelius - și adaug cu un ton mai scăzut, - câinele meu.

- Nume de politician?

- Împărat Roman, - schițez un zâmbet. Doamna ținea câinele de curea, și tocmai în acel moment reuși să-l potolească, trăgându-l de labele din față, în sus. Am rămas uluit de forța ei.

- Și când s-a pierdut? - mă întrebă doamna, după ce zvârli capul câinelui, cu trup cu tot, îndărătul ușii pe care, pe urmă, o trânti cu atâta fermitate, încât bietul animal, dacă ar fi dat dovadă de cea mai mică înțetinelă, s-ar fi trezit fără coadă ori fără un picior, ceea ce totuși nu se întâmplă, dată fiind precauțiunea cu care se trase, degrabă, din vecinătatea ușii.

- Acum douăsprezece zile, marți.

- Corespunde.

- Cum corespunde, - încep să mă revolt..

- Ziua de marți. Atunci a venit la mine.

- Cum a venit. Doar așa, tam-nesam? Incredibil, - mă prefac pentru a câștiga timp să născocesc o cale de scăpare din ghearele și din cetatea doamnei mincinoase.

- Pesemne că stăpânul lui Tarzan nu se îngrijea ca lumea de el, de vreme ce a nimerit direct la dumneavoastră. Probabil că vă știa de om inimos.

- Deci nu vreți să recunoașteți că e câinele dumneavoastră, - zise doamna sec.

- De-aș fi eu stăpânul lui, ar fi venit la mine să-l mângâi și n-ar fi lătrat fioros ca la un hoț, - zic eu triumfător, de parcă aș fi jucat un as de

roșu.

- Aha! Deci recunoașteți că nu i-ați purtat de grijă, deși ați formulat-o la persoana treia. Stimate domn, în fața mea să nu faceți teatru! Și sare la ușă, zgâlțâie clanța de aramă:

- Luați-l de aici iute și degrabă!

Mi să tăiasse respirația. Are vlagă, babornița, nu glumă! Ultima frază o urlă de parcă ar fi dat comanda pentru onor în fața unor unități imense, câinele schelălăia, încerca, cu siguranță, să se ascundă în cel mai îndepărtat ungher al odăii duhnind a murdărie de câine, ca de altfel și culoarul în care stăteam de vorbă cu energica madamă. Siguranța mea de sine tremura toată ca o bucată de aspic. Mă consolam cu un singur lucru, cu faptul că până și câinele se teme de ea.

- Să-mi aduc un coș și o curea, - pâlpoi o luminiță de speranță că voi scăpa.

- Nu-i nevoie, - râse doamna, - vă dau cu împrumutul și mi le aduceți.

- Dar nu voi lipsi mai mult de-o oră, - încerc să schițez un zâmbet destins. Am îndrăznit chiar să dau ușor din mână, dar surprinzându-i privirea, numaidecât îmi trecu chefu de a glumi.

- Tarzan! - urlă ea, și cum stătea proțăpăită câinele se postă, într-o clipă, între picioarele ei. Clipea prostește din ochii umezi.

- Pofțiți, - spuse, de data asta mai amabil, și azvârli coșul și cureaua pe fotoliul din nuiete.

- Dumneavoastră nu m-ați înțeles, - mă preschimb eu în șarpe parșiv, aș vrea să-l duc cu mașina și nici banii de recompensă nu-i am la mine. Dacă nu aveți nimic împotriva termenului stabilit, lăsați câinele afară ca să mă aștepte.

- În nici un caz, - îl bătu pe grumaz, - el are nevoie de o îngrijire deosebită, nu-i așa, Tarzan, - sau mă rog, cum te-o chema - câniță de calitate și casă ca lumea, nici pomeneală de ploaie sau ninsoare, stimate domn.

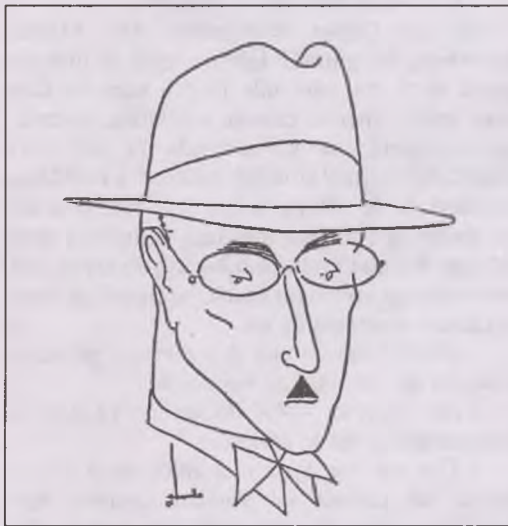
Stimatul domn, pesemne eram eu. Văzând-o cum îl mângâie și-l dezmiardă pe câine, îmi veni într-o doară ideea cam riscantă, de a-i oferi spre cumpărare propriul câine. Deîndată însă, îmi dădui, în gând, un șut în dos și mă car cu repeziciune din casă.

- Firește, stimată doamnă, în patruzeci de minute revin, îmi las aici pălăria, - arăt cu mâna cuierul din apropierea doamnei, căci drumul până acolo prezenta riscul ca discuția să ia o altă turnură.

Fără pălărie, dar cu o idee nouă, am ajuns acasă și încă înainte de a mă schimba am înlocuit numele meu pe tăblița de la poartă. Să caute, acum, madama lui Tarzan un nou stăpân pentru câinele său!

După două zile mă trezesc cu o invitație la întâlnire: Dacă vreți câinele înapoi, veniți duminică la ora două la restaurantul Savoy. Voi fi îmbrăcată exclusiv în grenă. Așa a fost. Bruneta răspânda miros de iasomie. Cu un aer conspirativ zise că e în posesia unor date despre o gașcă de derbedei care prind ori fură câini, îi omoară și vând la preț scăzut carne pentru animale. Fac afaceri mai ales cu grădina zoologică. Pentru că lansă invitația să trec pe la ea acasă și reveni cu ea din nou peste două zile, îmi devenise clar, că n-am să-l mai revăd pe Markus Aurelius niciodată. Ca de altfel, și nu-mi pare rău, nici bancnota de cinci sute de coroane, pe care mi le-a cerut împrumut frumoasa brunetă mirosind a iasomie și îmbrăcată în grenă, nutrind nădejdea de a mă seduce.

fernando pessoa

Considerat cel mai mare poet portughez din secolul nostru, unul dintre cei mai mari care au scris în limba portugheză și chiar unul dintre numele majore ale poeziei universale, Fernando Pessoa este din ce în ce mai apreciat pe plan internațional grație profunzimii și originalității creației sale poetice. Pluripersonalizată, cum se știe, prin faimoșii săi heteronimi (expresie poetică a unui singur, redată prin cel puțin patru poeți de tendințe diverse, uneori chiar antagonice), această creație poetică reprezintă, fără îndoială, una dintre temele cele mai pasionante ale poeziei secolului nostru. Dar Fernando Pessoa este și un subtil teoretician, care își asumă adeseori o vocație de pedagog care încearcă să-i învețe pe interlocutorii săi să gândească, în special în jurul binomului „cuvântul și vocea”. Un astfel de text este cel pe care îl reproducem în continuare.

Traducătorul invizibil

Principala virtute a literaturii - faptul că nu este muzică - constituie, totodată, și principalul ei defect. Ea trebuie să fie compusă și exprimată

într-o limbă oarecare. Prin urmare, trebuie, oricât de larg vorbită sau cunoscută ar fi acea limbă, să nu se adreseze plenar majorității speciei umane. Prin ceea ce are ea mai explicit decât orice altă artă, prin însăși aceasta este mai puțin universală decât ea.

Se cuvine deci să ne întrebăm prin ce proces, în literatură, devine cineva universal celebru, și cum, deși puțini, o devin relativ mulți; prin ce proces sunt celebri în spațiu, și mai cu seamă în spațiu și timp, când, prin forța lucrurilor, și cu precădere în poezie, care este genul literar cel mai elevat, nici o traducere, presupunând că ar exista, nu poate da seama despre o operă în totala și adevărata ei viață.

Deoarece sigur este că majoritatea dintre noi nu mințim și nici nu ne prefacem când, necunoscători ai elinei, suferim entuziasmul pentru Homer, sau, oaspeți și pelerini în latină, avem cultul unor Horațiu și Catul. Nu mințim și nici nu ne prefacem: presimțim. Iar acest presentiment, alcătuit din nu știu ce amestec de intuiție, sugesție și înțelegere obscură, este un soi de traducător invizibil care însoțește prin ere și face universală, precum muzica, arta redată cu ajutorul limbajului, acest produs al Turnului Babel, prin a cărui cădere a căzut omul a doua oară.

Ceea ce este mai elevat pe lumea asta vorbește, vrând nevrând, un limbaj simbolic, înțeles de către puțini în adevărata cheie ermetică, inteligența, înțeles de către mai mulți cu instinctul cu care se cere înțeles și care este intuiția. Primii, în cazul operei literare, sunt cei care cunosc de la natură limba în care este ea scrisă; ceilalți sunt cei care nu o cunosc astfel, sau nu o cunosc defel, însă, necunoscând limba, cunosc totuși opera.

Dar mai există ceva, mai mult și mai ciudat. Putem, prin intuiție, sau orice ar fi, să ne închipuim sufletul și viața unei opere poetice despre care nu cunoaștem nimic sau, în cel mai bun caz, nu cunoaștem altceva decât o traducere în proză, care este altă formă, mai complicată, a aceluiași nimic. Mulți dintre noi ne închipuim însă cu o exactitate rezonabilă sufletul și viața operelor pe care nu le citim niciodată, datorită unor vagi reminiscențe de referințe, unor obscure și întâmplătoare aluzii, ori

din opere, de altfel scrise în limbi străine, și din care nu există, sau cel puțin nu citim niciodată, vreo traducere în limba care este a noastră. Aici traducătorul invizibil operează asupra unei latitudini superioare a sufletului nostru care ar cunoaște de la sine toate limbile și ar fi citit de la natură toate operele.

La urma urmei, ce altceva este o operă literară decât proiecția în limbaj a unei stări de spirit, sau a unui suflet omenesc? Iar acea operă e simbolul unui suflet care a scris-o, sau al momentului acelui suflet - un mic suflet ocazional - care a proiectat-o. De ce să nu existe de la suflet la suflet o comunicare ocultă, o înțelegere fără cuvinte, prin care să ghicim umbra vizibilă datorită cunoașterii corpului invizibil care o proiectează, și să înțelegem simbolul, nu pentru că l-am cunoaște văzut, ci pentru că am cunoaște obiectul acelui simbol?

Cine știe dacă, în vreun stadiu antenatal, nu am văzut față în față opera în spiritul ei, nu în întruparea verbală pe care o are aici: dacă, auzind aici doar aspectul vorbit din ea, știm de la bun început despre ce este vorba, în adevărata sa esență și viață; și dacă, așadar, citind prost, sau nici măcar citind, nu se suscită în noi nici o înțelegere, chiar intuitivă, ci o profundă și subtilă rememorare?

La fel, cine știe dacă, în acel stadiu antenatal, fiind noi încă liberi în spațiu și timp, nu am văzut deja totul, aici astăzi trecut sau aici astăzi viitor, sub specie aeternitas; și astfel, dacă, putând trezi în noi această anamneză, nu suntem astăzi noi însăși traducătorii noștri invizibili, stăpâni inconștienți ai operelor care urmează să se nască în decursul viitorului lumii?

De aceea nu zâmbesc - sau, mai degrabă, nu zâmbesc întotdeauna, nici prompt, de cei care-mi vorbesc despre Shakespeare fără să știe englezește - și îl aleg pe Shakespeare ca exemplu fiindcă el este, dintre poeți, cel mai fidel căsătorit cu trăsăturile și posibilitățile limbii care compune și, precum orice soț bun, cu manierele și formele de a înșela această limbă. Nu zâmbesc. Cine știe dacă, în vreo încarnare anterioară, cel care-mi vorbește nu l-a cunoscut cumva pe Shakespeare așa cum a fost el aici, nu a vorbit el așa cum a vorbit aici, și nu este, fără ca el și eu să o știm, traducătorul invizibil al unui mare prieten ignorat?

Traducere și prezentare, Micaela Ghițescu

José Eduardo Mendes Camargo

Poet brazilian, născut în localitatea Dois Córregos, Sao Paulo, pe 3 noiembrie 1949. Și-a desăvârșit studiile universitare la Școala de Administrare a Întreprinderilor a Fundației Getulio Vargas, Sao Paulo. Este membru al Uniunii Braziliene a Scriitorilor (UBE) și al Clubului de Poezie. Autor al unor cărți de poezie, printre care: *Vise*, 1991, primul său volum care a fost foarte bine primit de public, tradus și în limba spaniolă; *Delir*, Massao Ohno Editor, 1992; *Lumini*, Massao Ohno Editor, 1994. În 1995 apare volumul de poezie *În Prezența Ta*, tradus în limba spaniolă la Saga Editora.

Neliniște

Vine pe neașteptate uneori
Și fără să ne anunțe
Invadează și ne pătrunde ființa
Pare să nu aibă culoare
Sunet
Nici savoare

Este o durere acută care
Se instalează la piept
Scormonește, torturează și,
Fără să-și ia rămas bun,
Pleacă

Alteori vine dis-de-diminează
Într-o zi întunecoasă, înnorată
Liniștită precum moartea

Și e prezentă
Pe fiecare chip
În fiecare pas
În fiecare gest
În fiecare boare
În fiecare melodie

Și dispăre încet-încet
Ca un suspin lung
Pe-nserat
Sau în apa unei lacrimi întâmplătoare

Alteori năvălește
Cu forța unui uragan
Cu cruzimea infernului
Și ne atinge, ne învăluie, ne cuprinde...

Vrem s-o alungăm
Dar cu cât luptăm mai mult
Cu atât ne domină

Totuși, dintr-o dată
Ne împrietenim

Mergem mână-n mână
Zâmbindu-ne unul celuilalt
Ne deschidem sufletul
Și ne povestim visele

La plecare ne spunem cu dragoste:
Să nu mă uii...

Sirena Mării

Aș vrea să fiu apa
care-ți alunecă pe piele
care-ți umezește trupul
care te pătrunde.

Aș vrea să fiu valul
care te poartă cu el
și nisipul care-ți mângâie
tăpile.

Aș vrea să fiu vântul
care suflă în părul tău.

Soarele
care dimineța
îți înfierbântă trupul
iar seara-ți încălzește sufletul.

Aș vrea să fiu luna
care noaptea
îți adăpostește visele.

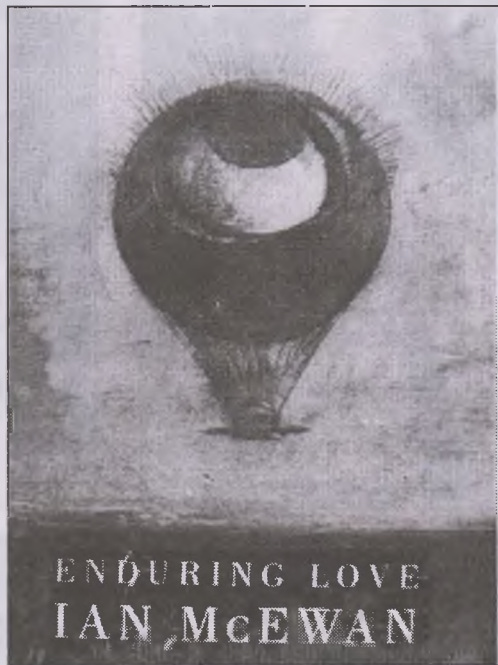
Aș vrea să fiu amantul
care, sărutându-te,
a rupt vraja, sirena,
și-ți îndeplinește visele.

Traducere și prezentare, Diana Cofșinski

SFIDÂND HAZARDUL

de VIRGIL LEFTER

În timp, scrisul lui Ian McEwan (despre care John Fowles spunea că „nimeni nu-și poate permite să nu-l citească”) „s-a umanizat”. Atmosfera terifiantă, macabră, frizând, în nu puține rânduri, patologicul, acel stil de o precizie geometrică dând paginilor sale o puritate de o rece abstracțiune, a căpătat o vibrație și o rezonanță ce, fără îndoială, ne trimit cu gândul la viața omului contemporan, la atmosfera apăsătoare, copleșită de violență și agresivitate a lumii noastre. Cu romanul **Copilul providențial** (*The Child in Time*, 1987, Premiul Femina pentru un roman străin, 1993), dar mai ales cu ampla și remarcabila nuvelă **Câinii negri** (*Black Dogs*, 1992, nominalizată pentru Booker Prize), Ian McEwan se arată preocupat cu „responsabilitate” (cum însuși declara într-o adânc grăitoare confesiune) de destinul omului în context social. Dacă în **Câinii negri** investiga rădăcinile răului și avea revelația Divinității, după cinci ani de pauză, timp în care scrisul său s-a maturizat o dată în plus, scriitorul britanic are revelația Iubirii. Cel mai recent roman al său - **Enduring Love** (Jonathan Cape, London, 1997) poate fi citit pe mai multe planuri. Este în primul rând un „thriller”, o poveste palpitantă, ce îl ține pe cititor cu respirația tăiată pe tot parcursul lecturii. Este o performanță stilistică, este, așa cum scria criticul Timothy Garton Ash, cu prilejul unei anchete organizate de prestigiosul *Times Literary Supplement* (5 decembrie 1997) asupra cărților anului 1997, un volum ce cuprinde câteva din cele mai bune pagini de proză scrise în engleză, dar, mai presus de toate, **Iubirea trainică** este, într-o variantă modernă, o meditație, o „cercetare a Erosului”, ce reactualizează în coordonatele vremii noastre o problematică ce vine din Renaștere. Este, nu mai puțin, o carte despre autoamăgire, despre obsesie și despre „hărțuire pasională”, iscodind cu pătrundere psihologică acele cauze ce duc la nevrozarea și alienarea omului contemporan. Debutul cărții, având impactul imagistic și ritmul alert al unei secvențe cinematografice, este simplu dar totodată semnificativ. Un cuplu ce-și serbează reîntâlnirea (după o scurtă călătorie a soției în străinătate), evadând în cadrul edenic al naturii la un tradițional „picnic” englezesc, este martor involuntar al unui accident mai puțin obișnuit. Purtat de vânt, un balon, în care se aflau un copil

și un adult, este pe cale de a se prăbuși. Împreună cu alți oameni aflați întâmplător la fața locului, Joe Rose sare în ajutor. Pentru o fracțiune de secundă, privirile lui Joe Rose se întâlnesc cu cele ale lui Jed Parry, unul dintre salvatori. Acesta din urmă are impresia că deslușește în ochii străinului un licăr pe care îl interpretează ca pe un „semn al iubirii” și din acea clipă, cu obstinația celor stăpâniți de o obsesie, tarat de o „psihoză pasională”, Jed Parry îl va urmări pe Joe Rose, copleșindu-l, torturându-l cu indezirabila sa prezență. Este o intruziune a hazardului, căci balonul purtat de vânturi stihinice, ce dezlănțuie acțiunea cărții, amintește, într-o altă variantă, de „motivul navigației”, de acea „metaforă a bărcii” purtată de valuri ca o întruchipare a sorții schimbătoare („Plutim pe marea vieții, la-ntâmplare”, scrie în **Mângâierile filosofiei** Boethius, dar „metafora bărcii” va reveni mai târziu cu o mare frecvență în poezia Renașterii, mai ales în sonete). Episodul acesta inițial este de natură a tulbura viața tihnită a unui cuplu armonios constituit. Datorită „hărțuirilor” la care este supus, căsnicia lui Joe pare a da semne de eroziune și, în final, copleșit de nedumeriri, disperare și mânie, echilibratul ziarist ce își câștiga existența scriind apreciate articole de popularizare a științei este pe punctul de a comite o crimă pentru a scăpa de temutul și agresivul intrus. Este împins la această opțiune și de pasivitatea și indiferența autorităților polițienești.

Sentimentul ce-i leagă pe cei doi soți se dovedește până la urmă mai puternic. Iubirea lor este statornică, iar trecătoarele

suspiciuni și fisuri ce se ivesc în relația lor se dovedesc incapabile să mineze viața unui cuplu armonios. Dacă personajele centrale - Joe și Clarissa - sugerează prin evoluția lor dialectica iubirii, statornicia benefică a sentimentului dar și povara, calvarul, căci prezența lui Jed Parry este pentru Joe Rose un adevărat calvar (însuși titlul cărții are o anumită ambiguitate, sugerând, deopotrivă, trăinicia, dar și povara iubirii), acțiunile secundare ce se împletesc în volum pun în lumină aceleași fațete și complexitate a Iubirii, aceeași forță statornică a Erosului. Este cazul lui John Logan, personaj ce își pierde viața încercând să salveze copilul din balon, fiind bănuțit apoi că s-ar fi aflat la locul accidentului într-o escapadă sentimentală, dar care se dovedește până la urmă nu numai un erou, ci și un fidel al căsniciei, este, de asemenea, cazul universitarului oxfordian ce trăiește o mistuitoare idilă cu o femeie mult mai tânără decât el și pe care, sfidând orice prejudecăți, o ia de nevastă. Reîntorcându-ne în timp, este cazul lui John Keats care, pe patul de moarte, se gândește la iubita lui (Clarissa este cercetător literar, ea investighează ultimele zile ale marelui poet romantic în încercarea de a găsi o scrisoare inedită către Fanny Brawne). Sunt toate acestea exemple ale trăiniciei sentimentului iubirii ce sfidează forțele stihinice ale hazardului. Nu lipsit de semnificație este și cazul lui Jed Parry. Această ființă obsedată de iubire este în fond un psihopat. Autorul adaugă la sfârșitul volumului un grupaj de materiale ce prezintă documentația științifică a cazului său. Este vorba, așa cum arătam deja, de o „psihoză pasională”, de acel „sindrom al lui Clérambault”. În fine, patologicul intră din nou în literatură, motiv de meditație pentru omul contemporan, dar intruziunea sa se datorează unor cauze reale, acelor determinanți existențiali și sociali ce duc la dezechilibrarea unor indivizi solitari și bătuți de soartă ca Jed Parry. Pentru el, sentimentul iubirii, trăit inconștient în răspar, este un prilej de evadare. Nu lipsită de semnificație este apoi și propensiunea religioasă a lui Jed. Religia reprezintă pentru el aceeași benefică evadare dintr-un cadru existențial și social devenit insuportabil.

Cartea lui Ian McEwan sugerează prin construcția sa, prin întrepătrunderea unor acțiuni și episoade secundare, o atmosferă bântuită de hazard, la capătul căreia se întrezărește o forță benefică - Iubirea, capabilă să aducă armonia și ordinea. Este, pe un alt plan, o idee ce vine din Renaștere. Generos, cu pagini de zăbucium și tenebre, dar cu un final luminos, romanul lui Ian McEwan este, în opinia criticilor britanici, cea mai realizată operă a scriitorului (de altfel, cartea a figurat pe „lista lungă” a nominalizărilor pentru Booker Prize).

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE văzută de ION CUCU

1). Față în față, un parizian și un ieșean, adică poetul Horia Bădescu și criticul Ioan Holban.

2). Poetul din Alba Iulia, Ion Mărgineanu e atent la pledoariile lui Nicolae Breban. Ca și Mircea Zăciu, de altfel.

3). Volubilul H.R. Patapievici are rînd la microfon. Se află în așteptare Al. Paleologu și ministrul muncii, Athanasiu.

4). Poeta Doina Tudorovici descântă cartoful, marca Brătianu.

5). Cu „Cartea regilor” (1970), Florin Mugur a recăpătat sceptrul poeziei.

